

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

Bc. et Bc. Markéta Záhumenská

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sinologie

Diplomová práce

Bc. et Bc. Markéta Záhumenská

**MODERNÍ ČÍNSKÁ ŽENA NA CESTÁCH PO SVĚTĚ:
LÜ BICHENG (1926–1933)**

(Modern Chinese Woman Traveling the World: Lü Bicheng 1926–1933)

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní profesorce O. Lomové, nejen za pomoc při výběru tématu, na kterém jsem pracovala s radostí, ale především za ochotu, čas a trpělivost při společné četbě pramene, a také za nespočet cenných rad a připomínek.

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 19. června 2023

.....

Markéta Záhumenská

Poznámka

K zápisu čínských osobních a místních jmen, stejně tak jako názvů v práci uvedených děl jsou z důvodu zachování historické přesnosti užívány tradiční čínské znaky doplněné o mezinárodní transkripci *pinyin* bez tónových značek. Jména osob jsou pak doplněna rovněž i o biografické údaje. Pokud některé z výše uvedených informací v práci chybí, je tomu tak proto, že dostupných pramenech a literatuře je nebylo možné dohledat.

Abstrakt

Předmětem diplomové práce je analýza zápisků čínské básnířky a žurnalistky Lü Bicheng (1883–1943) z její cesty po světě, původně publikovaných v periodickém tisku a v nedávné době vydaných v knize *Ou Mei manyou lu (Putování po Evropě a Americe)*. Autorka je nejprve představena na základě sekundární literatury, přičemž její život a je vsazen do dobového kontextu. Úvodní kapitoly poskytující historický kontext nezbytný pro analýzu se zaměřují na postavení ženy ve společnosti na počátku modernizace podle evropských vzorů, rozvoj ženského vzdělávání, cestování, ženské literatury a na rozvoj žurnalistiky v dané době. Na tomto pozadí je proveden ideově tematický rozbor, jehož cílem je odpovědět na následující otázky. Jak Lü Bicheng vylíčila navštívená místa? Jakým způsobem se do jejího popisu promítl její původ a literární zájmy? Jakým způsobem cestovala a s kým se setkávala? S jakými překážkami se musela vyrovnávat jako cizinka a jako samostatně cestující žena? A další. Součástí práce jsou pak překlady ukázek z analyzovaného díla, rekonstrukce itineráře cesty, obrázkové přílohy a přehled Lü Bichengniných článků využitých v analýze, včetně data a místa jejich první publikace v novinách.

Klíčová slova: Lü Bicheng, Čínská republika 1912–1949, Evropa, Dagong bao, modernizace, cestovatelka, básnířka, novinářka, cestopis, ženská literatura, nová žena, postavení žen v Číně, vzdělávání žen, emancipace

Abstract

The subject of this thesis is an analysis of the Chinese poet and journalist Lü Bicheng's (1883-1943) travel notes from her journey around the world, originally published in periodicals and recently published in the book *Ou Mei manyou lu (Wanderings in Europe and America)*. The author is first introduced through secondary literature, and her life is set in broader contemporary social and historical context. The introductory chapters, providing the historical context necessary for analysis, focus on the position of women in society at the beginning of modernization according to European models, the development of women's education, travel, women's literature,

and the development of journalism at the time. Against this background, an ideological and thematic analysis is conducted to answer the following questions. How did Lü Bicheng portray the places she visited? In what ways did her background and literary interests inform her description? In what ways did she travel and with whom did she meet? What obstacles did she face as a foreigner and as a woman traveling alone? And more. The thesis then includes translations of excerpts from the works analyzed, a reconstruction of the itinerary of the journey, pictorial appendices, and a summary of Lü Bicheng's articles used in the analysis, including the date and place of their first publication in the newspaper.

Keywords: Lü Bicheng, Republic of China 1912-1949, Europe, Dagong bao, modernization, traveler, poet, journalist, travel writing, women's literature, new woman, status of women in China, women's education, emancipation

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. HISTORICKÝ RÁMEC	12
2.1. Kulturně-historický kontext.....	12
3. ŽIVOTOPISNÝ KONTEXT	19
3.1. Lu Bicheng jako průkopnice ženského vzdělávání.....	19
3.2. Lü Bicheng jako moderní čínská žena na cestách po USA a Evropě.....	32
3.2.1. Čínské ženy na cestách v průběhu času.....	41
3.3. Literátka na hranici mezi tradicí a moderností.....	46
4. ANALÝZA – LÜ BICHENG NA CESTÁCH PO EVROPĚ	62
4.1. Představení pramene.....	62
4.1.1. Jazyk.....	66
4.2. Způsoby cestování a dopravní prostředky.....	67
4.2.1. Rozvoj dopravních prostředků ve službách cestovatelek.....	68
4.2.2. Cestování po vodě.....	71
4.2.3. Cestování vzduchem.....	74
4.2.4. Cestování po zemi.....	76
4.2.5. Zavazadla.....	81
4.3. Ubytování.....	84
4.4. Interakce s cizinci.....	88
4.5. Cizí jazyky a způsob komunikace.....	92
4.6. Reflexe čínské kultury.....	94
4.7. Evropské pamětihodnosti, muzea a galerie očima moderní čínské cestovatelky.....	98
4.8. Politická situace v Evropě ve 20. letech 20. století očima moderní čínské cestovatelky.....	102
5. ZÁVĚR	107
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	112
Prameny.....	112
Literatura.....	112
Přílohy.....	117

1. ÚVOD

Lü Bicheng 吕碧城 (1883–1943) byla moderní, emancipovaná čínská žena, která si i přes nepřízeň osudu, jež ji v mladém věku potkala, dokázala na počátku 20. století proslapat vlastní cestu skrz dobové konvence a dosáhnout tak nejen svých osobních cílů, ale rovněž i společenského uznání. Na cestě za svými sny se pevně držela vlastních hodnot a přesvědčení, které ji dovedly až za hranice vlasti a umožnily jí tak hluboký vhled do západního stylu myšlení a kultury. Ty skrze své cestovní zápisky publikované v nejčtenějších dobových novinách šířila mezi jejich čtenáři a stala se tak oblíbenou a vyhledávanou novinářkou.

Lü Bicheng však nebyla pouze vzdělaná a odvážná cestovatelka. Během svého života vystřídala několik různých společenských rolí, jež skrze ně zastávala. Vzhledem k tomu, že byla především intelektuálkou, nesoucí odkaz tradiční čínské literátské společnosti, je její odkaz mnohem komplexnější.

Jako mladá dívka svůj talent nejprve jako uplatňovala skládáním básní ve stylu *ci* 詞. Díky tomu se dostala do povědomí úzkého okruhu literátů a s pomocí své sítě kontaktů se od mladé nadané básničky vypracovala až na redaktorku populárního deníku *Dagong bao* 大公报, založeného roku 1902 v přístavním městě Tianjin. Vzhledem ke svému celoživotnímu zájmu o práva žen se později začala angažovat v oblasti ženského vzdělávání a stala se tak spoluzakladatelkou Beiangské veřejné dívčí školy (Beiang nüzi gongxue 北洋女子公學). Se vznikem Čínské republiky však byla škola v roce 1912 uzavřena a Lü Bicheng se poté uplatnila jako sekretářka prvního čínského prezidenta Yuana Shikaie 袁世凱 (1859–1916). Později, během svého života v Šanghaji, pak díky doposud blíže nespecifikovaných obchodů s cizinci¹ nahromadila značné bohatství, které jí později umožnilo bezstarostný život v luxusu. Její vlastní finanční prostředky jí však především otevřely cestu k dlouhodobým cestovatelským aktivitám, jejichž výsledkem byly mimo jiné i bohaté cestovatelské zápisky, jež jsou hlavním předmětem této práce. V zahraničí od roku 1926 až do roku 1933 žila soustavně celkem sedm let. Během té doby navštívila Spojené státy americké a následně mnoho západoevropských měst, přičemž jejíž druhým domovem se stalo Švýcarské Montreux, kde většinu času pobývala.

¹ V literatuře se uvádí, že doposud nikdo neodhalil zdroj Lü Bichengnina příjmu. Víme, že obchodovala s “cizinci ze západu” (*xi shang* 西商), nicméně povaha a náplň obchodů, které Lü Bicheng v Šanghaji uzavírala zůstává neznámá (Fong 2015: 39).

Lü Bicheng se nikdy nevdala a svůj život zasvětila nejenom poznávání cizích krajin a kultur, ale také vzdělávání, buddhismu, boji za práva zvířat, a především pak literární činnosti a intelektuálním aktivitám, které ji provázely po celý život a staly se tak jeho hlavní náplní.

Práce je rozdělena do tří částí, přičemž v první z nich bude krátce nastíněn kulturně-historický kontext doby, ve které Lü Bicheng žila a tvořila. Ten je vyprávěn v perspektivě několika témat, která jsou pro danou dobu a Lü Bichengnino dílo charakteristická. Patří mezi ně celková modernizace a technologické pokroky, proměny intelektuální vrstvy, postavení čínských žen ve společnosti, rozkvet žurnalistiky, cestování a další. Tato témata pak budou dále rozvíjena v část druhé, a tedy životopisné, která na Lü Bicheng nahlíží prizmatem výše zmíněných rolí, které ve svém průsečíku zformovaly její unikátní osobnost a odkaz, jež v moderní čínské společnosti a literatuře zanechala. Konkrétně se jedná o roli průkopnice ženského vzdělávání a pedagožky, cestovatelky a v neposlední řadě především také literátky, neboť Lü Bichengnina identita literátky prostupuje všechny oblasti, ve kterých během svého života působila.

Cílem diplomové práce je pak analýza Lü Bichengniných cestovatelských zápisků z cest po světě, a to konkrétně po Evropě, kde pobývala mezi lety 1927–1933, jež bude provedena v části třetí. Na základě tematické analýzy, jež je dále kontextualizovaná v rámci společensko-kulturních, historických a biografických souvislostí bude zkoumán hlavní pramen, kterým jsou články z dobového tisku shromážděné roku 2013 v moderní edici a opatřené předmluvou profesorky Hu Xiaozhen 胡曉真² z *Academie Sinicy - Putování po Evropě a Americe: Zápisky talentované ženy o batůžkářském cestování před devadesáti lety v období rané Čínské republiky (Oumei manyou lu: Jiushi nian qian min chu cainü de beibao lüxing 歐美漫遊錄: 九十年前民初才女的背包旅行記)*.

Tento pramen je dále doplněn o články z tianjinského deníku *Dagong bao* z let 1928 až 1929, v současnosti k dispozici v archivu Sinologického centra Národní ústřední knihovny na Tchaj-wanu (*Guojia tushu guan hanxue yanjiu zhongxin 國家圖書館漢學研究中心*). V životopisné části pak byly okrajově využity také Lü Bichengniny eseje týkající se vzdělávání žen a moderního tance, jak byly shromážděné v novém vydání jejích spisů v Čínské lidové republice.

² Doktorka Hu Xiaozhen v roce 1994 získala doktorát na Harvardské univerzitě a v současnosti působí jako výzkumná pracovnice v Academia Sinica, kde se zabývá literaturou období Ming, Qing a rané republikánské období. To oblasti jejího výzkumu spadá rovněž i ženská literatura.

Na základě analýzy výše uvedených pramenů pak budou v závěru práce zodpovězeny hlavní výzkumné otázky, a to konkrétně jak Lü Bicheng jako moderní a vzdělaná čínská žena nahlížela na Evropu ve druhé polovině 20. let 20. století? Jakým způsobem se jejích zápiscích odráží její původ, literární zájmy a životní zkušenosti popsané v životopisné části? Které místa navštívila, jak je vylíčila a jak své cestování hodnotí? Pozornost bude zaměřena rovněž i na to, jakým způsobem Lü Bicheng cestovala, s kým se na svých cestách setkávala, kde se ubytovávala a s jakými překážkami se musela jako cizinka a samostatně cestující žena vyrovnávat.

2. HISTORICKÝ RÁMEC

2.1. Kulturně-historický kontext

Období, do kterého je zasazena tato práce, tedy poslední léta vlády mandžuské dynastie Qing (1644–1911) a éra Čínské republiky (1911–1949) v době do vypuknutí druhé čínsko-japonské války v roce 1937, přineslo Číně mnoho významných společenských změn.

Pád císařství však s sebou nenesl pouze změny politické, ale vyznačoval se především intelektuální a institucionální transformací, jež zasáhla celou společnost (Reynolds 1993: 2–3). Tyto změny však byly důsledkem předchozích dlouhodobých, raně modernizačních procesů a reform, které započaly již na začátku druhé poloviny devatenáctého století a mají původ v takzvaném hnutí za sebeposílení (*Yangwu yundong* 洋務運動). Celé toto hnutí dobře vystihuje heslo „Čínské učení jako základ, západní učení pro praktické účely“ (*Zhongti Xiyong* 中體西用) (Fairbank 2010: 365). Jeho podstatou pak byl zájem výrazných osobností jak z řad vládnoucích Mandžů, tak i Číňanů³ o „západní učení“ (*xixue* 西學). Západní vědění a technologie měly být v kombinaci se zachováním společenského řádu opírajícím se o hodnoty a normy formulované v konfuciánství coby státní ideologii císařské Číny využity k posílení státu a dosažení „blahobytu a síly“ (*fuqiang* 福強). V reakci na toto snažení v kruzích vzdělanců a úředníků se pak v Číně rozvířila debata mezi zastánci sebeposilování a konzervativci, kteří se proti přebírání západních zbraní, strojů, technologií a vědy vymezovali a hledali alternativní řešení (Leigh 2012: 93).

Důležitou součástí změn, které probíhaly v druhé polovině devatenáctého století pak byl také vliv protestantských misionářů, kteří měli o reformách čínské společnosti své vlastní představy, jež byly ve střetu s tradičním společenským řádem odvolávajícím se ke konfuciánské ortodoxii. Misionáři a čínská kulturní a politická elita, kterou označujeme jako „džentry“ (*shidafu* 士大夫), se tak přirozeně stali rivaly. Konzervativní vlastenci považovali misionáře za vetřelce a báli se jich, avšak postupem času byl jejich názor potlačen a zahraniční misie tak dostaly prostor zanechat v Číně své stopy. Ačkoli se jim místí obyvatelstvo nepodařilo zcela obrátit na křesťanskou víru,

³ Vůdci snah za sebeposílení byli literáti-úředníci, vítězové Tchajpingského povstání (1850–1864) jako například Zeng Guofan 曾國藩 (1811–1872) a Li Hongzhang 李鴻章 (1823–1901) (Fairbank 2010: 366).

řada významných intelektuálů se pod jejich vlivem stala křesťany. Západní misionáři se navíc výrazně podíleli na procesu modernizace zaostalého císařství a mimo jiné se zasloužili o budování systému veřejného vzdělávání, který zahrnoval i zakládání veřejných škol pro ženy. Dále také do Číny přinášeli nové poznatky o světě a přispěli ke zprostředkování vědění a hodnot moderní západní společnosti (Fairbank 2010: 372–373).

Otázkou přejímání západních myšlenek a technologií se zabýval například i progresivní čínský reformátor Tan Sitong 譚嗣同 (1865-1898), který se věnoval mezikulturní výměně a otázce možnosti učení se od odlišně fungujících, cizích společností. Především upozorňoval na možnost autentického napodobování západních technologií a způsobu života, a upřednostňoval tak vytváření nové, autentické kultury před zachováváním staré, pouze obohacené o cizí vlivy (Leigh 2012: 92–23).

Tan Sitong byl také jedním z předních iniciátorů reformního hnutí, známého pod názvem Sto dní reformu (*Wuxu Bianfa* 戊戌變法) z roku 1898, během kterého byl nakonec i popraven. Hnutí vyrostlo na pocitech ponížení a krize, pramenících jak z porážky v opiových válkách (1839–1842 a 1856–1860) a první čínsko-japonské válce (1894–1895), tak i v neodkladné potřebě urychlit technologický a intelektuální rozvoj společnosti, která v tu dobu stála na prahu dvacátého století. Seznam potřebných reformů se již od poloviny devatenáctého století neustále prodlužoval, avšak aby si reformní hnutí získalo širší podporu veřejnosti, bylo nutné mu dodat ideové zdůvodnění vysvětlující, proč Čína neustále hledá inspiraci v zahraničí a mění staletými prověřené pořádky. Tohoto opodstatnění jí pak dostalo od dalších významných reformních filosofů, jakými byl Kang Youwei 康有為 (1858–1927) a Liang Qichao 梁啟超 (1873–1929) (Fairbank 2010: 382–385).

Reformní hnutí však, i přes osvícené myšlenky výše zmíněných myslitelů a dalších reformátorů, nakonec skončilo neúspěchem. Ten byl chápán jako důkaz slabosti reformních myšlenek a reformě smýšlející buržoazie. Jeho pozitivní přínos však lze spatřovat v otevření cesty k pozdější úspěšné revoluci. Zároveň šlo také o zlomový bod ve formování moderní čínské politické kultury. Před rokem 1898 byla účast na vládních záležitostech omezena na státní úředníky, kteří prošli systémem klasických úředních zkoušek.⁴ Literáti, kteří nezastávali žádný úřad se mohli na vládních záležitostech

⁴ Klasické úřednické zkoušky byly úplně zrušeny v roce 1905 (Fairbank 2010: 409).

podílet jen prostřednictvím neformálních sítí, které byly pod volnou ochranou vysokých úředníků, příslušících k císařskému dvoru (Zarrow 2002: 17–18).

Stará hierarchická struktura, na jejímž vrcholu stál císař a jemu podřízený aparát státních úředníků slábla a prosazovaly se nové společenské třídy a zájmy. Na důležitosti nabývaly také různé regionální zájmy. To se promítlo i v politickém dění, neboť vztah mezi císařskou elitou a džentry, která své zázemí měla na venkově, sehrál klíčovou roli v nadcházející revoluci. Během posledního desetiletí vlády dynastie Qing dosahovala konkurence mezi byrokratickými vůdci ústřední vlády a provinčními elitami nového vrcholu. Požadavky na reformu vládních struktur přicházely z obou stran a otázkou bylo, zda se nový politický a ekonomický systém bude i nadále, stejně jako ten starý, centralizovat v byrokratické monarchii, či zda bude moc rozptýlena tak, aby odrážela i iniciativy elitních skupin stojících mimo vládu. Tyto myšlenky pak reflektovaly významný posun ve vztahu mezi společností a státem, což zajistilo, že Xinhaiská revoluce (*Xinhai geming* 辛亥革命) v roce 1911 nebyla jen další z mnoha dynastických změn a Čína tak mohla vstoupit do zcela nové, republikánské éry (Twitchett, Fairbank 2002: 8).

Na úplném počátku dvacátého století se qingský dvůr konečně dověděl, že moderní ústřední vládou se stane jedině přizpůsobením se požadavkům moderní doby a centralizací vlády v Pekingu. Císařovně vdově Cixi 慈禧 (1835–1908) a jejím mandžuským stoupcům, kteří roku 1898 odmítli plány na reformu obsažené v ediktech z období sta dní reform, pak v roce 1901 po neúspěšném Boxerském povstání (1899–1901), jež dvůr zpočátku podporoval, nezbylo nic jiného, než reformy státní správy jako nutné zlo přijmout. Už však bylo příliš pozdě, neboť následující desetiletí uvedlo do chodu revoluci, po níž následovalo zřízení Čínské republiky. Do jejího čela se postavil Yuan Shikai, který se však zatoužil stát novým císařem a v roce 1913 tak rozpustil parlament a ujal se diktátorských pravomocí (Fairbank 2010: 407–409).

V roce 1916 však Yuan Shikai zemřel a Čína byla během následujících čtyř desetiletí svědkem bouřlivé politiky, kdy vláda Národní strany (Kuomintang 國民黨) střídavě sílila a ztrácela svou moc. V roce pak 1921 vznikla Komunistická strana Číny (*Zhongguo gongchandang* 中國共產黨), která zpočátku úzce spolupracovala s Kuomintangem a jejíž význam postupně rostl. V okrajových oblastech Číny pak drželi

moc místní vládcí opírající se o své armády (tzv. militaristé) a postupně se schylovalo k dalšímu válečnému konfliktu s Japonskem.

Ve dvacátých letech dvacátého století se tak politické i sociální podmínky v Číně zhoršily. Sjednocení Číny rozdělené soupeřením militaristů si tak vyžádalo zhruba třicet let od roku 1920 až do roku 1950 a jako všechna podobně bouřlivá období vypadalo i toto velmi složitě, neboť vedle sebe probíhalo zároveň několik paralelních procesů. V zahraniční politice dominovalo hnutí za obnovu práv z dvacátých let, které však v letech třicátých ustoupilo vlasteneckému odporu proti japonským snahám o dobytí Číny. V domácí politice pak spolu střídavě soupeřily a spolupracovaly Komunistická strana Číny a Kuomintang, neboť se společně snažily zlikvidovat nadvládu militaristů. Třetí konfliktní linie se pak objevila uvnitř Kuomintangu poté, co v roce 1928 v Nankingu ustavil svou vládu v údajně znovusjednocené Číně. Tento boj probíhal mezi určitými prvky stále ještě se rozvíjející občanské společnosti a vojenskou autokracií, která se legitimizovala hrozcí japonskou invazí (Fairbank 2010: 470).

Změny ve sféře politické se však neobešly bez reakce čínské inteligence a změn v různých oblastech společenského a života. Čínští intelektuálové si byli vědomi skutečnosti, že Čína je stále považována za druhořadý národ a Versailleská smlouva, na jejímž základě byla nucena podstoupit německé koncese Japonsku (namísto aby je získala zpět pod svou zprávu), vyvolala roku 1919 rozsáhlé protesty. Ty se pak postupně rozvinuly do široce rozprostřeného emancipačního a modernizačního vlasteneckého hnutí, známého jako Hnutí čtvrtého května (*Wu si yundong* 五四運動) (Stevens 2003: 83–84).

Hnutí za sebeposílení a reformy z konce císařské éry připravily živnou půdu pro další modernizační proudy iniciované Hnutím za novou kulturu (*Xin wenhua yundong* 新文化運動). Průmyslový růst pokračoval v městských centrech například na jižním pobřeží Číny, v jižním Mandžusku a kolem přístavního města Tianjinu na severu země. Technologický pokrok a vyspělost silně ovlivnilo i pronikání západních mocností započaté v předešlém století, které vedle prosazování imperialistických ambicí některých států přineslo také i import nových technologií a masivní příliv nového vědění spolu s novými způsoby organizace společnosti (Twitchett, Fairbank 2002: 9, 21).

Zároveň byly také položeny základy moderního systému státní správy a infrastruktury, vytváření nového právního řádu, mladá generace se postupně

emancipovala z tradičních rodinných vazeb, byl budován moderní vzdělávací systém, rozvíjely se moderních sdělovací prostředky a čínská společnost se postupně přizpůsobovala požadavkům nové doby.

Městská centra se v nadcházejících desetiletí stala ohniskem nového typu kosmopolitismu. Během republikánského období zaznamenala Čína rozkvět v oblasti kultury, kdy další import cizích produktů, myšlenek a způsobů urychloval modernizační snahy. Ve městech, jako je Šanghaj, bujel čilý společenský život a mladí lidé se zde oddávali zcela novým zábavám. Bavili se návštěvou kin a kaváren, navštěvovali taneční sály, jimiž se linula zahraniční hudba hrající do rytmu oblíbených společenských tanců, mezi než patřilo argentinské tango, britský foxtrot, waltz a další (Stevens 2003: 84).

Další populární volnočasovou aktivitu představovalo cestování, které bylo mezi čínskou elitou oblíbené již za dob císařství. Ačkoli cestování jakožto způsob trávení volného času nebylo v Číně novinkou, rozvoj moderní infrastruktury během první poloviny dvacátého století poskytl Číňanům nové prostředky, motivy a příležitosti k turistice. Díky modernizaci dopravních prostředků a hromadné dopravy se cestování zjednodušilo, což otevřelo dveře nejenom skupinové turistice, ale také cestování na dlouhé vzdálenosti a do zahraničí. Významnou roli pak v republikánském cestovním ruchu hrála první Čínská cestovní kancelář (*Zhonguo luxing she* 中國旅行社),⁵ která rovněž blízce spolupracovala s tehdejší republikánskou vládou. Během tzv. Nanjingské dekády (1927–1937) poskytovala soukromá Čínská cestovní kancelář cestovní služby ústřední vládě i provinčním úřadům (Mo Yajun 2021: 36–38).

Stejně jako moderní doprava hrála v rozvoji cestovního ruchu stěžejní roli i nová, tištěná média, která představovaly noviny, časopisy a v masovém měřítku za pomoci moderních technologií vydávané knihy. Průvodci, cestovatelské časopisy a rubriky o cestování v republikánské Číně předznamenávaly to, co dnes nazýváme cestovatelskou žurnalistikou. Díky nim měli turisté a cestovatelé přísun spolehlivých cestovních informací jak z domova, tak i zahraničí. Čínská cestovní kancelář pak od roku 1927 začala vydávat významný cestovatelský magazín s názvem *Luxing zazhi* 旅

⁵ Předchůdce Čínské cestovní kanceláře, cestovní oddělení banky *Shanghai Shangye Chuxu Yinhang* 上海商業儲蓄銀行, vzniklo v roce 1923. Jeho zakladatelem byl šanghajský bankéř Chen Guangfu 陳光甫 (1880–1976), který získal vzdělání ve Spojených státech amerických. Jeho vizí bylo spojit finanční produkty s cestovními službami, přičemž inspiraci čerpal v obchodním modelu společnosti American Express. Chenovo malé cestovní oddělení však muselo soupeřit se zahraničními cestovními kancelářemi v Číně a své postavení si vybuďovalo tím, že upřednostňovalo potřeby čínských cestovatelů a podporovalo především domácí cestovní ruch. Tato strategie pak položila základ Čínské cestovní kanceláři, která byla od banky oddělena v roce 1926 (Mo Yajun 2021: 38–39).

行雜 (1927–1954). Prostřednictvím něj, a také vlastních turistických průvodců, kde byly publikovány cestopisy skutečných cestovatelů, kancelář propagovala své služby (Mo Yajun 2021: 42). Za zmínku stojí, že inzerce na časopis *Lüxing zazhi* se pak objevovaly i v jiných novinách jako například v deníku *Dagong bao*⁶ (viz příloha číslo 1).

Zajímavé také je, že v roce 1929 bylo v šestém čísle časopisu *Lüxing zazhi* publikováno oznámení, že Čínská cestovní kancelář sponzorovala mladou ženu jménem Chen Xuezhao 陳學昭⁷ (1906–1991) na cestě po Číně, přes Sibiř až do Paříže. Na tento článek lze nahlížet nejen pouze jako na inzerci Čínské cestovní kanceláře, ale také jako na chytrý způsob, jak vyzvat čínské ženy, aby tento příklad následovaly a rozšířily tak řady moderních čínských cestovatelů (Hu Xiaozhen 2013: 11–12).

Tištěná média se tak v té době těšila značné oblibě a měla na čínskou společnost nemalý vliv. Obrázkové časopisy jakými byly třeba *Liangyou* 良友 (1926–1945) a *Linglong huabao* 玲瓏畫報 (1931–1937), prezentovaly životní styl, jenž sestával z nejnovější módy ovlivněné západními trendy, make-up, zboží západních značek, a také fotografie hollywoodských i čínských filmových hvězd (Stevens 2003: 84). Spolu s lifestyleovými časopisy byla stále rozšířenější i periodika věnující se tématům politickým, mezi něž patřilo například Liang Qichaovo *Shibao* 時報 (1904–1939) (MacKinnon 1997: 4).

Politická žurnalistika však měla v moderní Číně spíše polemický charakter. Jejím obsahem byla propagace určitých myšlenek a spíše nežli o věcnou informovanost čtenářů usilovala o společenskou kritiku (Fairbank 2010: 442). Část intelektuálů, kteří získali klasické vzdělání, avšak v novém politickém a společenském uspořádání ho již nemohli využít k úřední službě na císařském dvoře, našli během republikánské éry uplatnění v rostoucích masmédiích. Koncept novin vydávaných literáty však byl mezi čínskými intelektuály populární již od konce devatenáctého století. Samotní literáti tehdy začali považovat žurnalistiku za své legitimní úsilí naplňující tradiční představu vzdělance jako toho, kdo se aktivně podílí na správě země a nápravě poměrů, a před

⁶ Reklama na cestovatelský časopis *Lüxing zazhi* byla umístěna do cestovatelské rubriky, kde byly publikovány i Lü Bichengniny články z cest po Evropě a USA.

⁷ Chen Xuezhao byla slavnou spisovatelkou angažující se v Májovém hnutí. V roce 1927 odešla studovat do Francie a v roce 1935 zde získala doktorát ze západní literatury. Později pracovala pro *Dagong bao* jako zahraniční reportérka pro Evropu a následně jakožto členka Komunistické strany Číny pro časopis *Jiefang ribao* 解放日報, který od roku 1941 vycházel v Yananu 延安 a v roce 1949 se stal oficiálním deníkem šanghajského výboru KS Číny (Hu Xiaozhen 2013: 12).

nižšími úředními posty preferovali realizaci svých ambicí a představ o společnosti skrze psané slovo. Úkolem této nové kultivované elity pak bylo šířit „lidovou osvětu“ (*minzhi* 民智) mezi širokou populací (Yoon 2002: 51, 54)

Hnutí za novou kulturu také sehrálo významnou roli v rozvoji moderní čínské literatury. Radikální zastánci modernizačního diskurzu díla psaná v klasickém jazyce (*wenyan* 文言) vylučovaly z oblasti literatury moderní doby, která měla být psaná v živém jazyce blízkém hovorové řeči (*baihua* 白話) (Fong 2008 a: 87).

Obecně se vymezovali proti všemu starému a sociální radikalismus se postupně obrátil i proti konfuciánským hodnotám, patriarchálním rodinným svazkům a smluveným manželstvím. Toto napětí vyvrcholilo v širší podporu ideálů individualismu, osvobození mládeže a emancipace čínských žen. Spolu s revolučním hnutím a celospolečenskou modernizací tak šlo ruku v ruce i feministické hnutí a z něj plynoucí postupné zlepšování pozice žen v čínské společnosti (Twitchett, Fairbank 2002: 9, 21).

Významnější moderní snahy o větší zapojení žen do společnosti však přišly již před Xinhaiskou revolucí v roce 1911, na jejíž přípravě se slavné revolucionářky rovněž i podílely. Snahy o zrovnoprávnění žen, tak byly v nacionalistickém diskurzu spojeny především s vlasteneckým smýšlením, neboť hlavním úkolem žen označovaných jako „matky národa“ (*guomu* 國母) měla být účast na budování nového, silného státu. Vlastenecká rétorika pak sehrála klíčovou roli v rychlém šíření podpory zákazu svazování chodidel⁸ a při zřizování škol pro ženy. Ženy pak postupně začaly pronikat do veřejné sféry, kde se uplatňovaly například jako vychovatelky či literátky (Yang, Kidd 2022: 61).

Na začátku dvacátého století se tak v Číně formovala nová společnost založená na směsici starého a nového. Pokrok moderní doby již neslo zastavit, avšak i přes nelibost některých radikálních reformátorů si čínská moderní společnost uchovala některé své tradiční rysy, včetně užívání zjednodušeného literárního jazyka *wenyan* v žurnalistice.

⁸ Svazování chodidel bylo pravděpodobně započalo v raném 10. století za vlády dynastie Song, kdy bylo praktikováno pouze palácovými tanečnicemi. Během století dvanáctého se svazování chodidel rozšířilo i ve vyšších společenských kruzích a elitních rodinách, kde jej praktikovaly jak manželky, tak i konkubíny a služebné.100 Noha byla obvazy svázána natolik pevně, že čtyři prsty byly zkrouceny směrem dovnitř pod chodidlo, čímž byla noha zdeformována a pokrivena. Cílem bylo nohu zmenšit přibližně o polovinu její původní délky tak, aby se vešla do drobných hedvábných bot, které byly v té době vysoce módní a populární. Tento nesnesitelně bolestivý proces byl započat již v raném dětství, kdy byly kosti ještě stále ohebné a pokračoval po mnoho let, dokud nebylo konečně dosaženo požadovaného tvaru, obecně známého jako „zlatá lilie“ (Kuhn 2011: 261–262)

3. ŽIVOTOPISNÝ KONTEXT

3.1. Lu Bicheng jako průkopnice ženského vzdělávání

Lü Bicheng se narodila v roce 1983 ve městě Taiyuan 太原, jež se nachází v provincii Shanxi 山西. Jako malému děvčátku se jí poštěstilo žít v komfortu a pohodlí, neboť vyrůstala v rodině příslušející k džentry, která jí poskytla intelektuální a kultivované prostředí, vhodné pro rozvoj jejího potenciálu. Oba rodiče při její výchově kladli velký důraz na vzdělání o čemž svědčí i skutečnost, že její otec Lü Fengqi 呂鳳岐 nechal v domě vybudovat rozsáhlou knihovnu zásobenou velkým množstvím knih. O literární vzdělání Lü Bicheng pečovala i její matka Yan Shiyu 嚴士瑜, která byla sama velmi zběhlá v psaní klasické poezie i prózy. Není tak překvapivé, že rovněž i dvě z jejích celkem tří sester později dosáhly významných literárních úspěchů⁹ (Fong 2004: 14–15).

Pokrokové názory její rodiny také dokládá skutečnost, že osvícení rodiče Lü Bicheng ušetřili své dcery tradice svazování chodidel, a to i přesto, že v době jejich narození byl tento zvyk stále naprosto běžný (Fong 2015: 44). Pokud by však Bicheng svázaná chodidla měla, zcela jistě by jí to omezovalo nejen v jejích veřejných aktivitách přímo v Číně, ale především by to znemožnilo její pozdější cestovatelská dobrodružství.

Její relativně šťastné dětství však v roce 1895 překazila tragická událost v podobě smrti otce. Tím však nebylo veškerému neštěstí konec. Příbuzní z otcovy strany její matku v dědickém řízení připravily o veškerý majetek, který zanechal otec, a tak jí nezbylo nic jiného, než se i s dcerami vrátit za svou rodinou do města Laian 來安, v rodné provincii Anhui 安徽 (Fong 2004: 15–16). Avšak nežilo se jim zde lehce, a proto když bylo Lü Bicheng šestnáct let, rozhodla se jí matka zajistit lepší budoucnost, než jí mohla nabídnout ona sama, a poslala jí za strýcem Yan Langxuanem 嚴朗軒. Dobře situovaný strýc žil ve městě Tanggu 塘沽 poblíž metropole Tianjin 天津 na severu Číny, kde vykonával funkci vládou pověřeného nejvyššího úředníka s pravomocemi, které zahrnovaly dohled nad místním obchodem se solí (Wu Shengqing 2013: 277).

⁹ Lü Bicheng spolu se svými staršími sestrami Lü Huiru 呂惠如 (1875–1925), Lü Meisun 呂美蓀 (1881–1945) vydala roku 1905 v Tianjinu sbírku poezie *shi* 詩 pod názvem *Lü shi san zimei ji* 呂氏三姊妹集. Mladší sestra Lü Kunxiu 呂坤秀 (1888–1914) sice literární proslulost nezískala, avšak působila jako učitelka v Pedagogické škole pro ženy v Xiamenu *Xiamen nüzi shifan xuexiao* 廈門女子師範學校 (Fong 2004: 15). Lü Huiru pak později působila jako ředitelka prvního učitelského ústavu pro dívky v provincii Jiangsu (Hu Xiaozhen 2018: 188).

Je zajímavé, že se matka neuchýlila k tradičnímu způsobu zajištění budoucnosti nemajetné dcery, kterým bylo nalezení vhodné partie pro manželství. Vysvětlení se nám nabízejí dvě. Je možné, že matka, která byla sama velmi vzdělaná, uvažovala v duchu počínající modernizace čínské společnosti a chtěla Lü Bicheng poskytnout další podnětné prostředí potřebné pro její intelektuální rozvoj a tím i lepší budoucnost. Druhá, pravděpodobnější příčina je nicméně ve skrze tradiční: Lü Bicheng bylo podle tradičních zvyklostí obtížné provdat, neboť byla již dříve zasnoubená, ale rodina snoubence zasnuby po smrti otce zrušila a Lü Bicheng tak byla považována za „odmítnutou ženu“ *qifu* 棄婦 (Fong 2004: 15). Zároveň ji na „trhu“ s nevěstami pravděpodobně znevýhodňovala i nesvázaná chodidla, neboť tento zvyk, zvyšující atraktivitu žen, byl v té době ještě hojně rozšířen.

Doba, kterou Lü Bicheng trávila u svého strýce koresponduje s obdobím zahájení série reform v roce 1898, jež byly součástí širšího reformního hnutí (Sto dní reform),¹⁰ během kterého docházelo mimo jiné i k modernizaci vzdělání (Fairbank 2010: 387). Dalším neméně významným výsledkem těchto reform bylo také zvýšení povědomí o významu vzdělávání žen pro čínskou společnost, která v tu dobu kráčela do nového století, ve kterém se pozice žen měla významně proměnit.

Na počátku 20. století byla v čínské kultuře pro nový koncept ženství stěžejní dichotomie mezi cností *de* 德 a talentem *cai* 才. Její původ můžeme nalézt v dávné minulosti, kdy dle konfuciánské nauky má zdravá morálka přednost před okázalým talentem.¹¹ Od konce šestnáctého století, kdy stále více žen z rodin příslušejících k džentry dosahovalo určitého stupně gramotnosti, začal být tento konstrukt využíván k definici parametrů ctnostné ženy. Zároveň s tím se velmi zpopularizovalo rčení „Ctnostný muž je mužem nadaným, žena bez nadání je ctnostnou ženou“ (*Nanzi you de bian shi cai, nüzi wu cai bian shi de* 男子有德便是才, 女子無才便是德). Nevyšší formou „ctnosti“, které mohl muž v té době dosáhnout byl totiž úřední post na císařském dvoře, podmíněný tím, že uchazeč prošel velmi náročným systémem úřednických zkoušek. Ten byl vytvořen pouze pro muže a určen výhradně jim, neboť systém státní správy ani nepředpokládal, že by v něm mohly sloužit ženy. Nevyšší

¹⁰ V období mezi 11. červnem a 21. zářím, a tedy celkem sta dní vydal císař Guangxu 光緒帝 (1871–1908) čtyřicet reformních ediktů, které měly za úkol zmodernizovat čínský stát, a to především v oblasti administrativy, zákonů, hospodářství, techniky, policejních složek, armády a vzdělání. Reformátoři většinu těchto reform požadovali již v uplynulých desetiletích, nicméně teprve nyní byly oficiálně posvěceny císařským dekretem.

¹¹ Podle Konfucia „Kdo vyznává morální principy, měl by umět vládnout slovem, ale kdo umí vládnout slovem, ještě nemusí být vždy vyznavačem morálních principů.“ (Vochala 2009: 76)

ctností ženy pak byla oddaná služba rodinně, od které by jí přemíra talentu a uplatnění mimo prostor domova, aneb takzvaných „vnitřních čtvrtí“, zbytečně rozptylovaly. Působení ve veřejném prostoru tak zkrátka pro ženu nebylo žádoucí (Larson 1998: 2-3).

Dichotomie *de* a *cai* pak od konce šestnáctého do počátku dvacátého století rámovala debatu o tom, zda ženám má či nemá být poskytnuto řádné vzdělání. Obsah debat se však v čase měnil. Zpočátku bylo hlavním argumentem odpůrců ženského vzdělávání fakt, že nadání a ctnost se u žen vzájemně vylučují. V osmnáctém století se však již debata posunula a nesoustředila se pouze na to, zda by ženy měly rozvíjet své nadání, ale soustředila se kolem toho, jak by ho měly uplatnit. V kontextu vlasteneckého smýšlení počátku dvacátého století pak bylo o ženském nadání, a tedy i vzdělávání, přemýšleno nově, jako o nástroji, jenž měl dopomoci k posílení a celkovému obrození národa. I v této době se však debaty ubíraly různými směry a názory na tento problém se rozcházely. Na jedné straně stáli konzervativní zastánci vlasteneckého patriarchy, kteří ženské nadání chtěli i nadále využívat prostřednictvím jejich soukromých ctností, a tedy v domácí sféře. Žena měla ku prospěchu národa sloužit v kruhu rodinném tím, že bude rodit geneticky dobře vybavené chlapce a svého nadání a vzdělání dále využije za účelem jejich vzdělávání. Proti nim se vymezovali radikální patrioti, kteří se zasazovali o uplatnění žen ve veřejném prostoru a jejich působení v politických a jiných veřejných rolích. Domnívali se totiž, že je třeba ženy vzdělávat především za účelem jejich vlastní ekonomické soběstačnosti (Judge 2001: 768).

I přes protichůdné názory na to, zda má být talent žen rozvíjen v rámci soukromé či veřejné sféry, v otázce nutnosti rozvoje vzdělávání žen pro dobro národa panovala na přelomu 19. a 20. století jasná shoda. Dokonce i zastánci konzervativní linie tvrdili, že pokud mají čínské ženy vychovávat nový národ, jejich výuka musí být modernizována. Tato „politizace“ role matky-vychovatelky otevřela ženám přístup k novým formám vzdělávání a zároveň jim tak k němu i usnadnila přístup (Judge 2001: 769).

Za účelem institucionalizace a zefektivnění výuky ženské části společnosti se pak diskuse obrátila od účelu ženského vzdělávání k jeho samotným prostředkům, a tedy zakládání dívčích škol. Elitní čínské ženy byly do té doby po celá staletí vyučovány tam, kde se i následně odehrával celý jejich následující život, ve vnitřních, a tedy lidem mimo rodinu nepřístupných, částech domu. Nízkou úroveň vzdělávání žen spolu s tradicí svazování chodidel jako první kritizovali především západní misionáři, kteří si dlouhé tradice ženského vzdělávání v prostředí elitních rodin nebyli vědomi.

Postavení čínských žen tak považovali za absolutně podřízené, a to i proto, že většina kontaktů, které misionáři v 19. století v Číně navázali, byla s chudými ženami a s manželkami obchodníků z přístavů. Z toho důvodu to bylo právě západní misionáři, kdo koncem devatenáctého století provozovali jediné veřejné školy pro dívky (Hershatter 2007: 80–81). Potřebu zřízení dívčích škol podporovaly také ženy z rodin mandžuské aristokracie a úředníků sloužících qingskému císařskému dvoru, neboť nutnost zlepšení podmínek vzdělávání žen začala postupně uznávat i qingská vláda (Fong 2004: 16).

Koncem devatenáctého století si čínští reformátoři začali uvědomovat, že pokud chtějí ženy vychovat tak, aby správně sloužily národu, musí převzít iniciativu a uchopit ženské vzdělávání pevně do svých rukou. Za účelem naplnění těchto cílů začali koncem devadesátých let devatenáctého století a v prvních letech století dvacátého otevírat vlastní soukromé ženské školy. První školy pro dívky tak byly postupně zakládány v centrech obchodu, kde docházelo ke kontaktu s cizinci, a tedy ve městech jako je Šanghaj, Tianjin, a provinčních hlavních městech Guangzhou a Hangzhou. U jejich zrodu stáli intelektuálové a uvědomělí úředníci, kterým leželo na srdci nejenom vzdělání, ale především i celá budoucnost čínského národa (Fong 2004: 16–17).

Brzy se k snahám povznést úroveň vzdělání žen začaly přidávat i ženy samotné. Na začátku dvacátého století bylo hrstce žen z privilegovaných vrstev umožněno studovat v Japonsku. Tyto ženy pak měly příležitost nejenom psát do novin, ale také publikovat svá vlastní periodika ve kterých se vyjadřovaly k otázkám vzdělání žen a jejich postavení ve společnosti. Prvním z těchto ženských periodik byl časopis *Nüxue Bao* 女學報, který byl založen v Šanghaji a publikován v Tokiu. Založila ho feministka, revolucionářka a novinářka Chen Xiefen 陳擷芬 (1883–1923), jež je považována za jednu z prvních pokrokových čínských žen, které se zasazovaly o zlepšení pozice žen ve společnosti (Judge 2002: 163).

Jednou z těchto uvědomělých intelektuálek byla i právě Lü Bicheng, která sice v Japonsku nestudovala, avšak brzy se rovněž stala uznávanou literátkou a pedagožkou. Na samotném počátku dvacátého století mezitím u svého strýce, qingského úředníka, v Tianjinu dospěla v mladou, kultivovanou a sečtělou ženu. Klasické vzdělání, kterého se jí dostalo v intelektuálním prostředí vlastní rodiny, jí otevřelo brány do vyšší společnosti, umožnilo jí přemýšlet nad tehdejší společenskou situací a také se aktivně zapojit do dobového dění. Nechala se inspirovat pozdními qingskými reformátory a za pomoci svého blízkého přítele, zakladatele a šéfredaktora novin *Dagong Bao*, Ying

Lianzhia 英斂之 (původním daným jménem *ming* Yinghua 英華 1867–1926),¹² který jí v jejích snahách podporoval jak morálně, tak i finančně, se jí v roce 1904 v pouhých jednadvaceti letech podařilo stát spoluzakladatelkou a hlavní učitelkou v nově otevřené Tianjinské veřejné škole pro dívky (Tianjin nüzi gong xue 天津女子公學), která byla později známá také jako Beiyangská veřejná dívčí škola (Rea a Volland 2015: 37).

K jejímu oficiálnímu otevření došlo dne 17. listopadu 1904 a to pod vedením vzdělance a úředníka Fu Zengxianga 傅增湘 (1872–1950), který se rovněž angažoval ve vzdělávání a také v politice (Wu Shengqing 2013: 280). V ten samý rok navíc Lü Bicheng své aktivity v oblasti zakládání a řízení škol pro dívky rozšířila, a podílela se rovněž i na provozu Hedongské dívčí akademie (Hedong nü xuetang 河東女學堂) (Wong, Chen 2003: 379).

Soukromá škola, kterou Lü Bicheng pomáhala zakládat, byla otevřena pouhé tři roky před tím, než qingská vláda v roce 1907 poprvé v čínské historii oficiálně schválila zřízení státních základní škol a učitelských ústavů pro ženy a dívky. Bylo to právě zřizování soukromých škol, co qingskou vládu donutilo prolomit bariéry, které ji po dlouhá léta zdržovaly od modernizace systému ženského vzdělávání. Ta totiž nebyla zahrnuta do reformy čínského vzdělávacího systému, jež byla zahájena v roce 1901 a vyvrcholila v roce 1905 zrušením klasických úřednických zkoušek založených na znalosti konfuciánského kánonu (Judge 2001: 770). Díky těmto dlouho očekávaným krokům vlády, tak bylo možné debaty, které se na téma významu ženského vzdělávání vedly, konečně uvést do praxe.

Lü Bicheng se vzdělávání žen podílela jak po stránce praktické, tak i teoretické. Během svého působení v redakci *Dagong Bao* zde během roku 1904 publikovala řadu článků, které obhajovaly ženská práva a vzdělávání. Patří mezi ně *Při obhajobě práv žen je důležité odhodlání a vytrvalost* (*Xing nü quangui you jianren zhi zhi* 興女權貴有堅忍之志) a *S úctou k čínským ženám* (*Jinggao zhongguo nü tongbao* 敬告中國女同胞) (Liu Peng 2019: 2). Ještě předtím než Lü Bicheng v říjnu téhož roku otevřela Beiyangskou dívčí školu, publikovala v květnu (taktéž v *Dagong Bao*) významnou esej

¹² Ying Lianzhi byl liberálně smýšlející katolický reformátor mandžuského původu, který 17. června 1902 založil v Tianjinu deník *Dagong bao* a až do roku 1912 ho pak také sám vedl. Po své smrti v lednu 1926 byl papežem Piem XI. (1857–1939) vyznamenán řádem svatého Řehoře Velikého, a to za významný přínos k založení katolické univerzity Fu Jen v Pekingu (Tianzhujiao furen daxue 天主教輔仁大學) v roce 1925 (Wu 2013: 278).

O cílech podpory vzdělávání žen (Lun tichang nü xue zhi zongzhi 論提唱女學之宗旨),¹³ jejíž rétorika byla konzistentní s tehdejší reformním diskursem (Fong 2015: 43).

Stejně jako konzervativní vlastenci v ní Lü Bicheng zastává myšlenku, že vzdělání dětí začíná u matky, a proto je vzdělávání žen klíčové pro budoucnost národa. Inspiraci hledá také v cizině a jako příklad správného využití ženského potenciálu uvádí zahraniční mateřské školky, kde děti vychovávají a vyučují převážně ženy. Doslova píše:

蓋欲強國者，必以教育人材為首務。豈知生材之權，實握乎女子之手乎？緣兒童教育之入手，必以母親為基。若女學不興，雖通國遍立學堂，如無根之木，卒鮮實效。故外國嬰兒學塾，多以婦人為師也。

Ti, kdo chtějí posílit zemi, musí vnímat výchovu talentů jako nejvyšší prioritu. Jak poznáte, že zrození talentů, je v rukou žen? Počátek výuky dětí musí vycházet z výuky matky. Pokud vzdělanost žen nebude vzkvétat, i kdyby po celé zemi vznikaly školy, budou jako strom bez kořenů a budou mít malý efekt. Proto mateřské školy v zahraničí využívají jako učitelky většinou ženy (Lü Bicheng 1904: 105).

Také pod vlivem ve své době v Číně nesmírně vlivného sociálního darwinismu tvrdí, že ženám musí být garantováno právo na vzdělání a další práva, jakými jsou rovnost a svoboda, neboť jedině tak může být čínský národ dostatečně silný na to, aby v novém století přežil. V její rétorice je cítit silné národní uvědomění typické pro tehdejší dobu. Lü Bicheng tak využívá diskurz posílení národa k legitimizaci požadavků na zlepšení postavení a vzdělání žen v čínské společnosti. Vyzdvihuje dokonalost čínského lidu a vyzývá ho k tomu, aby se spojil a vytvořil tak ideální rodinu a spolu s tím i příkladnou zemi. Dle jejího názoru má národ spojit síly, aby byl dostatečně silný k zápolení s ostatními státy světa, a je proto zbytečné, že ženy musí soutěžit s muži, což je brzdi v plném rozvoji jejich potenciálu. Ti, kdo chtějí posílit zemi, musí podle Lü Bicheng vnímat výchovu talentů jako nejvyšší prioritu.

Lü Bicheng zde také klade důraz na fyzickou zdatnost žen, kterou má zajistit zařazení tělesné výchovy do kurikula nových ženských škol. Situace žen je podle ní žalostná, neboť jsou omezeny nejen svou fyzickou slabostí způsobenou nedostatečným pohybem, ale také svazováním chodidel, které ženám rovněž v pohybu a náročnějších fyzických aktivitách po dlouhá staletí bránilo. Osvícení rodiče Lü Bicheng svou dceru

¹³ Dostupné online: <https://baike.sogou.com/v201383757.htm> (navštíveno 4. 3. 2023).

této tradice naštěstí ušetřili, a to i přesto, že v době jejího narození byl tento zvyk stále naprosto běžně praktikován. Pokud by však Bicheng svázaná chodidla měla, zcela jistě by jí to omezovalo nejen v jejích veřejných aktivitách přímo v Číně, ale především by to znemožnilo její pozdější cestovatelská dobrodružství.

V eseji pak dále kritizuje čínské muže, které zde vykresluje jako ignoranty hrdé na útlak žen. Jejich hrubost vůči bezmocným ženám, je podle ní pouze zvrácenou reakcí na frustraci plynoucí z čínské bezmocnosti vůči nepřátelským národům. Dále však vysvětluje, že nejde o to, aby se ženy staly mocnějšími, než jsou muži. Podstatné je, aby byly mužům rovné a svobodné, protože jedině tak mohou získávat stejné vědomosti. Lü Bicheng trvá na tom, že rozvíjení intelektuálních schopností a svoboda myslet a jednat jsou jednoznačně přirozeným právem jak mužů, tak i žen (Lü Bicheng 1904: 103–105).

V době, kdy Lü Bicheng psala výše představené články, bylo její smýšlení a z něj pramenící argumenty na obhajobu ženského vzdělání silně ovlivněno reformním pohledem v poslední fázi vlády dynastie Qing, kdy byla žena primárně vnímána jako důležitá součást celku čínského národa. A tedy jako matka a vychovatelka působící především uvnitř rodiny ve prospěch čínského národa, potažmo jako jeho občanka. Během jejího osobnostního a kariérního vývoje se v následujících letech její názory proměňovaly a kladla větší důraz na individualismus. Později proto zdůrazňovala potřebu vzdělávat ženy jako samostatné bytosti, které se díky vzdělání stanou ekonomicky nezávislými, naplní své ambice a budou se moci uplatnit i ve veřejném prostoru.

Byli to však právě muži, kteří ji dopomohli k otevření Beiyangské dívčí školy. Škola byla založena s podporou Yuan Shikaie, který v tu dobu působil jako generální guvernér provincie Zhili 直隸 kde se Tianjin nacházel. Škole schválil počáteční financování ve výši tisíc yuanů. Dalším mužem, který podpořil školu, byl někdejší úředník odpovědný za celní příjmy města Tianjin Tang Shaoyi 唐紹儀 a škole přidělil sto jinů stříbra na měsíční výdaje. Otevření školy finančně podpořil i blízký přítel Lü Bicheng Ying Lianzhi (Fong 2015: 44). V jejím úsilí ji podporovali i další renomovaní čínští intelektuálové té doby. Mezi nimi třeba Liang Shiyi 梁士詒 (1869–1933), Fang Yaoyu 方藥雨(1869–1954), Xu Xingshu 徐星叔 a Fu Zengxiang, který jak již bylo výše zmíněno, stanul v čele školy (Liu Peng 2019: 2). Zde se tak ukazuje, že ačkoliv Lü Bicheng vnímala jako hlavní utlačovatele žen a překážku v rozvoji jejich vzdělávání muže, byli to mimo jiné právě vzdělaní úředníci, politici a intelektuálové pozdně

císařského období, kdo se významnou měrou zasadili o zjednodušení přístupu žen ke vzdělání.

V roce 1906 se pak škola rozšířila o učitelský ústav (*shifan* 師範), jehož se Lü Bicheng stala ředitelkou. Škola byla později přejmenována na První pedagogické lyceum pro ženy v Zhili (Zhi li beiyang di yi nüzi shifan xuexiao 直隸北洋第一女子師範學校) a zaměřovala se především na vzdělávání budoucích učitelek základních škol.

I zde se nám do stylu výuky promítá dichotomie mezi ctností *de* a talentem *cai*, na základě které vlastenečtí reformisté přemýšleli o ženském vzdělávání. Aby naplnila požadavky zvyšující se poptávky po vzdělání pro dívky, kladla škola důraz především na principy morálky *de*, kterou dle tehdejšího reformistického diskurzu ženy ztělesňovaly v roli matky. Škola se totiž mimo jiné snažila dívky připravit na mateřství, aby se z nich staly dobré vychovatelky budoucích pokolení. Mimo to zde dívky docházely na hodiny přírodních věd, dějepisu, zeměpisu, hudby, metodologie pedagogiky a západních jazyků. Tyto významné inovace v kurikulu naznačují, že koncept nadání *cai* již v té době nebyl omezen jen na čistě „ženské“ aktivity a zahrnoval i výuku základů moderních vědních disciplín. Dichotomie *de* a *cai* tak byla ve škole, kterou Lü Bicheng vedla, zasazena do kontextu modernizačních celospolečenských změn, které dopomohly i inovaci systému vzdělávání žen (Wu Shengqing 2013: 280–281).

Dva roky po založení školy napsala Lü Bicheng, tentokrát již na základě vlastních praktických zkušeností, další esej s názvem *Diskuse o rozvoji vzdělávání žen* (*Xing nü xue yi* 興女學議).¹⁴ Lü Bicheng zde o vzdělávání opět pojednává v širším kontextu čínského národa. Odmítá, že by čínské ženy nebyly inteligentní, avšak jsou podle ní omezené, nevědomé a zmatené, a to proto, že v zemi doposud chyběl vhodný model, dle kterého by bylo možné ženy efektivně vzdělávat. Účelem nového systému je zlepšit charakter žen s pomocí západního společenského modelu, který akcentuje genderovou rovnost ve vzdělávání. Ženy by měly získat alespoň obecné povědomí o světě, aby se mohly stát všestranně rozvinutými osobnostmi a občankami čínského národa. Zajímavé je, že důraz na mateřství a výuku potomků zde již není tolik patrný (Fong 2015: 45).

Významnou částí eseje je pak pasáž, kde se Lü Bicheng zaměřuje na konkrétní praktické aspekty vedení školy a reálnou podobu kurikula. Koncept vzdělávání, který

¹⁴ Esej vycházela na pokračování mezi dny 18–21. února a poté 23.–27. února 1906 v *Dagong Bao* (Fong 2015: 60)

zde Lü Bicheng načrtla, je rozdělen do čtyř částí: morální výchova (*deyu* 德育), intelektuální vzdělávání (*zhiyu* 智育), podnikání (*shiye* 實業) a tělesná výchova (*tiyu* 體育).

Pod vzděláváním v oblasti morálky, které by mělo být stejné pro muže i pro ženy, si Lü představovala sebekultivaci, studium literatury, filozofie, dějin, hudby (*yinyue* 音樂) a poezie (Luo Xiumei 2012: 175). Sebekultivaci (*xiushen* 修身) vnímala jako kultivaci „osobních ctností“, a tedy jako „etiku vůči sobě samé“. Ke studium dějin doporučovala využívat texty o vzestupu a pádu dynastií, hrdinech a mudrcích, které měly studentky inspirovat k vlastenectví. Pokoušela se zde propojit domácí tradici s moderními myšlenkami tím, že staré texty měly sloužit k novým cílům (Fong 2015: 46). Intelektuálním vzděláváním bylo myšleno „obecné studium“, které zahrnovalo matematiku, vědu (*like* 理科), umění (*meishu* 美術), zeměpis a dialekty.¹⁵ Výuka „podnikání“ zahrnuje specializované znalosti z oblasti obchodu. Dále kladla důraz na fyzické zdokonalování žen a v rámci tělesné výchovy vzdělávala dívky v oblasti hygieny (životospráva a duševní hygiena) a gymnastiky (Luo Xiumei 2012: 174–175).

Lü Bicheng si své studentky představovala jako zdravé dívky, které navíc nebudou podrobeny starému zvyku svazování chodidel. „Přirozená chodidla“ byla v té době často výslovně uváděna školami jako jeden z požadavků pro přijetí studentek (Fong 2004: 27). Dívky, které by na ostatní měly mít jakýmkoliv způsobem špatný vliv, pak měly být odmítnuty.

Nové vzdělávání dívek mělo podle Lü Bicheng kombinovat tradici s modernitou, a skloubit čínské a západní vlivy. Jejím dalším cílem bylo vybudovat jakousi základnu pro rozvoj pedagogických lyceí, která by se zaměřovala výhradně na vzdělávání budoucích učitelek. V prostorách své školy měla dále v plánu zřídit školu základní, kde by si studentky mohly výuku procvičit přímo v praxi. V roce 1909 její program úspěšně absolvovala první skupinka deseti studentek, přičemž se jednalo převážně o dcery úředníků. Celkem prošly sedmi semestry a promoce byla upořádána v srpnu téhož roku (Fong 2015: 47).

Aktivita, které Lü v oblasti ženského vzdělávání vykonávala byly v té době často propagovány v novinách a ženských časopisech, které ji mezi lety 1904 až 1911 popisovaly jako mladou, oddanou, progresivní a moderní vychovatelku. Například v

¹⁵ Studium jazyků podle Lü Bicheng mělo začínat výukou domácích dialektů a poté postupně vést ke studiu cizích jazyků. Výuka cizích jazyků pro ni byla v novém moderním světě nutností. Lü také kritizovala školy v Šanghaji, které údajně kvůli cizím jazykům (*yángwén* 洋文) zanedbávaly jazyk národní (*guówén* 國文) (Fong 2015: 46).

roce 1907 se její fotografie objevila v časopise Nový ženský svět Číny (*Zhongguo xin nü jie zazhi* 中國新女界雜誌), který během téhož roku krátce vycházel v Japonsku. V roce 1911 pak byly dvě její fotografie (viz příloha číslo 2 a 3) otištěny v šanghajském časopise Funü shibao 婦女時報 (Fong 2004: 28). Lü Bicheng je v popiskách fotografií titulována jako „učená dáma“ (*nüshi* 女士), což svědčí o tom, že si díky svému pilnému úsilí v roli průkopnice ženského vzdělávání a pedagožky získala respekt a společenské uznání. Byla bez pochyby veřejně známou osobností, jejíž přítomnost byla vyhledávaná na veřejných akcích i v ostatních školách pro ženy v okolí Tianjinu a Pekingu. Zároveň byla díky svému literárnímu talentu také velmi oblíbená ve vysoké společnosti mezi literáty a úředníky (Fong 2004: 34).

Čínský a japonský systém vzdělání žen z počátku dvacátého století jsou spolu totiž úzce propojeny. Ještě předtím, než qingská vláda začala oficiálně otevírat veřejné školy pro dívky, privilegované studentky za vzděláním cestovaly do nedalekého Japonska. Japonsko v době Meiji (1868–1912) bylo nejoblíbenější destinací čínských studentek jak z kulturních, tak i politických důvodů. Jakožto součást konfuciánského kulturního okruhu bylo navíc Japonsko pro Čínu nejbližším modelem úspěšného vlastenectví a zároveň i progresivního vzdělávání žen. Během let 1898 až 1906 tak počet čínských studentek cestujících za vzděláním do Japonska stoupl ze dvou set na třináct tisíc (Judge 2001: 770).

Období na konci vlády dynastie Qing, kdy čínské studentky získávaly vzdělání v Japonsku pak podle Joan Judge rozdělit do tří fází. První fázi datuje mezi lety 1901 a 1905, kdy byly studijní programy specializované pro čínské ženy zřizovány přímo v japonských školách. Ženy, které do Japonska v této době cestovaly zde ve valné většině případů pobývaly ve společnosti svých manželů, otců či bratrů. Ve druhé fázi, jež Joan Judge ohraničila lety 1905 až 1907, začaly provinční vlády v čele s provincií Hunan 湖南, do Tokia cíleně vysílat celé skupiny studentek. V té době se začaly čínské ženy studující v Japonsku více začleňovat do komunity zahraničních studentů a také se angažovaly v rozličných společenských a politických hnutích. Poslední fáze probíhala od roku 1907 a skončila s pádem císařství v Číně. V této době v Japonsku studovaly jak ženy podporované vládou, tak i ty, které si studium hradily z vlastních prostředků. V tomto období se navíc mnoho studentek zapojovalo do revolučních aktivit souvisejících se snahami o svržení mandžuské dynastie Qing či bojem za politická práva žen (Judge 2005: 122–123)

Pro konzervativní čínské vlastence, kteří chtěly talentované ženy angažovat především ve výchově nových čínských občanů, bylo stěžejní, že japonský systém vzdělávání byl pevně ukotven ve striktní genderové ideologii, která ženy držela výhradně v rolích dobrých manželek a matek. Zastánci této patriarchální linie tak byli přesvědčeni, že se Čína může nechat inspirovat japonským vzorem a zasadit koncept vzdělávání žen do svého vlastního pojetí patriarchálního moderní čínské společnosti, a to bez toho, aniž by čínské ženy byly ovlivněny přílišnou nezávislostí a „nepřirozeným chováním“ moderních žen ze západu (Judge 2001: 770–771). Mezi osmdesátými lety devatenáctého století a dvacátými lety století dvacátého se totiž také několika čínským ženám podařilo vystudovat ve Spojených státech amerických. První Číňankou, která obdržela titul z americké university, byla lékařka Jin Yunmei 金韻梅 (1864–1934).¹⁶ Před koncem devatenáctého století v Americe odpromovaly minimálně tři další čínské ženy, počet čínských studentek v USA rychle rostl a pouze v roce 1922 pak v USA již studovaly více než dvě stovky Číňanek (Ye Weili 1994: 316).

Nejslavnější japonskou propagátorkou ženského vzdělávání pak byla Shimoda Utako (1854–1936), která byla přední zastánkyní jak konceptu dobrých manželek a matek, tak i snahy vytvořit z východní Asie kulturně a politicky silný protějšek pro moderní západ. Uvědomovala si však, že současný stav ženského vzdělávání v Číně by mohl její pan-asijský projekt podkopat, a proto se dlouhodobě snažila vychovávat čínské ženy tak, aby se staly dobrým základem nově posíleného čínského národa. Jako dobré manželky a moudré matky, které oplývají praktickými dovednostmi a morální i fyzickou silou měly přispět k revitalizaci čínské „rasy“. Shimoda si díky těmto myšlenkám získala důvěru čínských pedagogů a politiků a jejich podpora jí tak pomohla sehrát stěžejní roli ve vzdělávání čínských studentek v Japonsku (Judge 2001: 772).

Pojetí ženského vzdělávání podle Shimody Utako se v mnoha ohledech podobá koncepci, kterou ve svých eseích načrtla a později i vytvořila sama Lü Bicheng. Je tak velmi pravděpodobné, že minimálně v začátcích své pedagogické kariéry byla Shimoda pro Lü Bicheng inspirací. Ta sice v Japonsku nikdy nestudovala,¹⁷ avšak krátce se přátelila se známou spisovatelkou, revolucionářkou a rovněž i propagátorkou ženských práv a vzdělávání Qiu Jin 秋瑾 (1875–1907), jež v Japonsku za účelem studia pobývala

¹⁶ U Jin Yunmei pak během svého pobytu v Číně na počátku 30. let bydlel významný český sinolog Jaroslav Průšek a její fotografii zveřejnil ve své knize *Sestra moje Čína* (Lomová – nepublikovaný článek: 7) a (Průšek 1947: 113).

¹⁷ V roce 1920 se jí však podařilo zúčastnit ročního kurzu anglického jazyka na Kolumbijské univerzitě v USA viz kapitola *Lü Bicheng jako moderní čínská žena na cestách po USA a Evropě* (Fong 2004: 44).

dlouhodobě (Fong 2004: 24). Studium na Jissenské škole pro ženy strávila přibližně osmnáct měsíců (první polovina června 1904 až konec prosince 1905), během kterých se rovněž angažovala ve feministickém hnutí a zároveň se také věnovala aktivitám usilujícím o svržení mandžuské dynastie Qing. Kromě toho navštěvovala kurzy, kde se učila vyrábět bomby, přidala se do Spolku pro obnovu (*Guangfu hui* 光復會) a Revoluční aliance (*Tongmeng hui* 同盟會) (Chang, Saussy 1999: 633).

Ačkoliv pobyt Qiu Jin v Japonsku spadá podle Joan Judge do období, kdy zde většina žen pobývala v doprovodu svých mužských příbuzných, Qiu Jin představovala výjimku, neboť tam za studiem přijela ve společnosti své mentorky Hattori Shigeo 服部繁子 (1872–1952) (Judge 2005: 122). Dokladem jejich vztahu nám je také skica z roku 1904, na které Hattori Shigeo Qiu Jin zpodobnila (viz příloha číslo 4).¹⁸

Qiu Jin byla mimo jiné i čtenářkou novin *Dagong Bao*, do kterých rovněž přispívala svými vlastními články o přípravách na studium v Japonsku a básněmi v klasických formách. Ve stejný den, kdy jí vyšel v *Dagong Bao* článek, ve kterém se snažila čínské studentky motivovat ke studiu v Japonsku,¹⁹ byla otisknuta i báseň ve formě *ci* 詞 na melodii „*Man jiang hong*“ 滿江紅²⁰ od Lü Bicheng. Poté co se seznámila s progresivními myšlenkami, které ve své próze i poezii Lü Bicheng formulovala, a které se v mnohém podobaly jejím vlastním, se s ní Qiu Jin zatoužila setkat. Setkání se pak uskutečnilo krátce před tím, než Qiu Jin odjela na studijní pobyt do Japonska (Fong 2004: 24). Desátého června 1904 ji navštívila v Tianjinu a literátky spolu strávily několik dní.

Lü Bicheng si později do svého deníku poznamenala, že na ni Qiu Jin naléhala, aby s ní odjela do Japonska a také se tam zapojila do revolučního hnutí. Lü Bicheng ji odpověděla, že ačkoliv je kosmopolitní a politické reformy podporuje, nesouhlasí

¹⁸ Informace o Hattori Shigeo jsem získala díky komunikaci s její pravnučkou Agnes Kaku z jejíhož archivu také pochází skica v příloze. Na základě rozhovoru jsem zjistila, že její rodina spisy Hattori Shiheko věnovala Katedře sinologie na Tokijské univerzitě, kde budou k dispozici pro výzkumné účely. Předmětem práce je život a dílo Lü Bicheng, a tudíž tyto prameny použity nebyly, nicméně se jedná o zajímavou příležitost pro další výzkum historie vzdělávání čínských žen a jejich studijních cest do Japonska.

¹⁹ Zápisky o přípravách na studium v Japonsku, které Qiu Jin sepisovala byly publikovány v *sekcí Aktuální události v Číně a v zahraničí: Peking (Zhongguo jin shi beijing* 中外近事北京). V článku „*Vzdělané ženy studující v zahraničí: Učená paní Qiu Junqing* 秋濬卿“ pak vyzývala ostatní čínské ženy, aby se rovněž vydaly na studium do Japonska (Fong 2004: 22).

²⁰ Od doby vlády jižní dynastie Song (1127–1279), kdy báseň složil generál Yuefei 岳飛 (1103–41), byla melodie Manjianghong ztotožňována s mužnými, hrdinskými emocemi, jakými je vlastenecký hněv a frustrace z nespravedlnosti. Ženy spisovatelky, jež žily a psaly za dob dynastií Ming (1368–1644) a Qing (1644–1911), tuto melodii používaly při tvorbě básní, skrz které se snažily vyjádřit svou frustraci plynoucí z genderové nerovnosti (Fong 2004: 20).

s myšlenkou rasových rozdílů mezi Mandžuy a Hany, a proto si chce zachovat umírněnější kulturní a politický postoj. Tyto postoje zastávali radikální aktivisté v čínských spolcích, jejichž byla Qiu Jin součástí. I přesto, že obě bojovaly za práva žen a jejich rovný přístup ke vzdělání, každá z nich si zvolila jinou cestu, po které kráčely k naplnění svých revolučních cílů. Qiu Jin se národ a spolu s ním i ženy snažila zachránit prostřednictvím revoluce a lze ji tak považovat za představitelku radikálních žen. Po dokončení studií v Japonsku se pak i v Číně zapojila do revolučních aktivit, které vedly ke svržení mandžuské dynastie Qing. To se nakonec podařilo a 1. ledna 1912 byla v čele se Sunjatsenem (Sun Zhongshan 孫中山) jako s prozatímním prezidentem v Nankingu 南京 vyhlášena Čínská republika (Fairbank 2010: 421). Qiu Jin se však vítězství nedočkala, neboť ve snaze o dosažení tohoto cíle obětovala vlastní život. Po pokusu o atentát, který měl rozpoutat povstání, byla 13. července 1907 v Datongu 大同 dopadena mandžuskými ozbrojenými jednotkami, a poté co se u výslechu odmítla přiznat, byla krátce před svými třiatřicátými narozeninami, dne 15. července brzy ráno popravena (Chang, Saussy 1999: 633).

Oproti tomu Lü Bicheng volila cestu vzdělání a reprezentovala proto spíše umírněné ženy. Věřila, že pokud chceme zachránit národ, musíme jeho příslušníky nejprve řádně vzdělat, a teprve pak budeme moc využít lidské inteligence k vyšším celospolečenským cílům (Wu Shengqing 2013: 282). Navíc také měla v Tianjinu dostatek práce s vedením školy, přičemž více než návštěva nedalekého Japonska ji lákaly cesty na daleký západ.

Celé setkání tak jen ukázalo, jak moc se tyto dvě ženy lišily, a to i přesto, že směřovaly ke stejným cílům. Qiu Jin s Lü Bicheng udržovala kontakt i během svého studia v Japonsku a dva z jejích dopisů, jež měly za úkol motivovat ženy ke studiu v Japonsku, pak byly v červenci a srpnu roku 1904 publikovány v Dagong Bao, kde působila i Lü Bicheng (Fong 2004: 26).

Lü Bicheng si během svého působení v pozici hlavní učitelky a později i ředitelky Beiyangské veřejné dívčí školy vybuodovala kariéru uznávané pedagožky, a to jak v rovině teoretických názorů, tak i praktické. Tato významná společenská pozice jí také pomohla vybudovat síť významných kontaktů, a tak když po pádu dynastie Qing v roce 1912 došlo k uzavření školy, okamžitě se jí naskytla další lákavá příležitost a svůj talent tak mohla dále uplatnit z pozice sekretářky v prezidentské kanceláři Yuana Shikaie (Fong 2004: 36).

3.2. Lü Bicheng jako moderní čínská žena na cestách po USA a Evropě

Lü Bicheng žila v turbulentní době, kdy v rychle se měnícím, modernizujícím světě bylo pro mladou ženu nepochybně těžké se zorientovat. Čína, která se v té době ocitla na hranici mezi světem starým, definovaným patriarchální do sebe uzavřenou tradicí spolu se společenskými konvencemi tisícileté císařské éry a moderním světem plným nových možností a objevů, vstoupila se vznikem Čínské republiky 1. ledna 1912 do nové epochy svých dějin (Fairbank 2010: 421).

Lü Bicheng překlenula obě tyto doby a svým nevšedním životním stylem a působením ve veřejném prostoru de facto ztělesňovala tehdejší reformní snahy. S grácií sobě vlastní, díky své houževnatosti a vysokému intelektu, si dokázala proklestit cestu v jakékoliv komplikované společenské, či životní situaci. Uprostřed měnící se společnosti, ve které se již od dob svého útlého mládí pohybovala, dokázala v pouhých devětadvaceti letech úspěšně naplnit roli básničky, novinářky, a také uznávané pedagožky. Její ambice však sahaly mnohem dál než za hranice provincie, a proto se později přesunula do tehdejšího centra moderního života Šanghaje, z níž se ve 20. letech minulého století vydala za oceán do daleké Ameriky a následně pak do Evropy. Identifikovala se tak se svou další významnou životní rolí, rolí cestovatelky, kterou umně propojila se svou kariérou spisovatelky, aby své zážitky skrze ta nejčtenější periodika zprostředkovávala svým krajanům v Číně (Fong 2004: 37).

I přesto, že se po vzniku Čínské republiky Lü Bicheng přímo neidentifikovala s žádnou politickou skupinou, pracovala od roku 1912 do srpna roku 1915 pro vládu Yuan Shikaie, a to z pozice sekretářky prezidenta (*gongfu ziyi* 公府諮議) (Wu Shengqing 2013: 283). V tomto úřadu zřejmě navíc také mohla uplatnit svou expertízu v oblasti ženského vzdělávání, neboť Yuan Shikai sám se o úroveň vzdělání čínských žen zajímal. Dokladem toho je i fakt, že v roce 1915 vybral čtyři významné pedagožky a příspěvatelky ženských magazínů, jež pověřil úkolem zjistit současný stav ženského vzdělávání ve všech provinciích v Číně. Jednou z těchto školních inspektorek byla i starší sestra Lü Bicheng Lü Huiru (Hu Xiaozhen 2018: 176).

V té době se také blízce přátelila s prezidentovým druhým synem Yuan Hanyunem 袁寒雲 (1890–1931), známým pod jménem Yuan Kewen 袁克文. Yuan Kewen byl rovněž velmi nadaný mladý básník, a mimo to také kaligraf a sběratel,

známý pro své pevné morální zásady. S Lü Bicheng spolu navázali kontakt díky společné zálibě ve skládání básní v klasických formách, které si pak často vyměňovali. Yuan Kewen pak Lü Bicheng seznámil se svými přáteli z literárních kruhů, jmenovitě například s básníky Yi Shundingem 易順鼎 (1858–1920) a Cheng Baijia 程白葭 (1870–1940), s nimiž Lü Bicheng rovněž pěstovala úzké literární kontakty. Vzhledem k těmto vazbám pak byla v té době v očích veřejnosti vnímána téměř jako člen prominentní rodiny Yuan (Liu Na 1998: 16–17).

Během své kariéry v prezidentské kanceláři žila Lü Bicheng čilým společenským životem a účastnila se veřejné komunikace mezi literáty. V praxi to znamenalo psaní básní, které si mezi sebou vzdělaní muži při nejrůznějších společenských událostech vyměňovali. Mezi vzdělané úředníky, kteří v kanceláři prezidenta rovněž působili, a se kterými udržovala tento druh společenského styku, patřili významné osobnosti čínského kulturního a politického života Fu Zengxiang 傅增湘 (1872–1949), Fei Shuwei 費樹蔚 (1883–1935), Tang Shaoyi 唐紹儀 (1860–1938) a již výše zmíněný přítel Yuan Kewena Yi Shunding. Tyto cenné kontakty byly později pro Lü Bicheng velmi užitečné (Fong 2015: 39).

Ačkoliv byl Yuan Shikai v mnoha ohledech bezpochyby pokrokovým politikem, o čemž svědčí i fakt, že ve své kanceláři zaměstnal moderní čínskou ženu, většina jeho modernizačních reforem zůstala pouze na papíře a k jejich realizaci nikdy nedošlo. Postupem času navíc došel k závěru, že jeho jediná naděje na efektivní vládu v Číně spočívá v obnovení autokracie a roku 1915 se pokusil prohlásit císařem. Jeho snahy se však neseťkaly s úspěchem a rok na to zemřel (Fairbank 2010: 422–426).

Poté, co Yuan Shikai podnikl svůj neúspěšný pokus o obnovení císařství, se od něj Lü Bicheng ihned veřejně distancovala a rezignovala na svůj post (Wong, Chen 2003: 380). Ačkoliv tato pracovní zkušenost měla na její život bezpochyby rozhodující vliv, nejsou známy žádné zdroje informací ani důkazy, které by blíže osvětlovaly povahu práce, kterou pro Yuana Shikaie Lü Bicheng vykonávala. Je tak možné, že své aktivity spojené s vládou, jež se v té době připravovala na státní převrat a návrat k monarchii, promyšleně skrývala. S vymazáním údajů o jejím působení v prezidentské kanceláři zdiskreditovaného politického vedení jí také teoreticky mohli pomoci její blízcí přátelé, kteří měli na bývalého prezidenta velmi úzké vazby. Faktem však zůstává, že mezi lety 1912 a 1913 žila se svou matkou v Šanghaji, která zde také v roce 1913 zemřela. Z této dostupné informace tak lze soudit, že náplň její práce, alespoň po

určitou dobu, nevyžadovala její plnou přítomnost v blízkosti prezidenta (Fong 2004: 37).

Ať už to bylo jakkoliv, tato byt' krátká, zato však velmi významná kariérní epizoda, její další působení ve veřejném prostředí nijak zvláště neohrozila. Během života v Šanghaji pokračovala i nadále ve svých společenských a literárních aktivitách a díky obchodování s cizinci nashromáždila značné jmění, které jí až do konce života zajistilo finanční nezávislost. Rovněž i její obchodní aktivity zůstávají zahalené pod rouškou tajemství a neexistují o nich bližší záznamy.

Sama Lü Bicheng se ke svému obchodnímu úspěchu krátce vyjadřuje ve svých zápiscích (*Lü Bicheng ji* 呂碧城記) vydaných v roce 1929. Zmiňuje zde, že po smrti svého otce nezdědila ani halír, což dokládá zmínkou, že dědické listiny byly podepsané před svědky. Dále zde osvětluje, že život v luxusu, který si dopřává, je zásluhou výhradně jejího vlastního úsilí. Dle vlastních slov za jejími obrovskými obchodními úspěchy stojí její znalost umění Tao Zhuova 陶朱, a tedy obchodu²¹ (Fong 2004: 38).

V Šanghaji si díky nově nabytému jměním osvojila výstřední a luxusní životní styl. Účastnila se společenských setkání takzvané Jižní společnosti (*Nan She* 南社),²² kde se mimo jiné scházely významné osobnosti spojené s politickou elitou Čínské republiky, a věnovala se v té době také nekonvenčním zábavám, jakými byly například společenské tance (Wu Shengqing 2013: 283). Ve své eseji *Rozprava o tanci* (*Shuo wu* 說舞), kterou napsala během svého prvního pobytu na Kolumbijské univerzitě v roce 1920 a později ji v roce uveřejnila ve sbírce svých esejí,²³ představuje západní společenské tance. Dělí je na tance “klasické” *gudai wu* 古代舞 a “moderní” *shidai wu* 時代舞. Zmiňuje zde například waltz, foxtrot a tango a v eseji pro ně používá jejich originální anglické názvy. O tanci se pak vyjadřuje jako aktivitě nezbytné pro podporu umění a zároveň i posílení psychické kondice (Liu Na 1998: 18).

²¹ Aluze odkazuje na ministra Fan La 范蠡 (536–488 př. n. l.), jež žil na konci období Jar a podzimů (722–481 př. n. l.). Dobyťím státu Wu 吳 pomohl králi Gou Jianovi 勾踐 (?–465 př. n. l.) získat zpět své království. Fan Li pak díky obchodování během krátké doby údajně nahromadil velký majetek a odešel žít do státu Tao 陶, kde si změnil jméno na Zhu 朱 (Fong 2004: 38).

²² Jižní společnost byla největší literárním a básniřským spolkem, který byl formálně založen v roce 1909 a sídlil v Šanghaji. U jeho zrodu stáli literární osobnosti jako Liu Yazhi 柳亞子 (1887–1958), Chen Qubing 陳去病 (1874–1933), and Gao Xu 高旭 (1877–1925). Lü Bicheng se v Šanghaji zúčastnila dvou setkání, a to v roce 1914 a 1917 (Fong 2004: 42).

²³ Lü, Bicheng 呂碧城 (1929b). *Shuo wu* 說舞 [Rozprava o tanci]. In: Dai, Jianbing 戴建兵 (ed.) (2012). *Lü bicheng wén xuānjí* 呂碧城文選集 [Vybraná díla Lü Bicheng]. Tianjin: Nakladatelství staré literatury. Dostupné online: <https://m.wfxs.tw/xs-561454/du-58245877/>

舞之功用，為發揚美術，聯絡社交，愉快精神，運動體力，若舉行於大典盛會，尤足表示莊嚴，點綴升平景象，非此幾無以振起公眾之歡抃也。

Funkcí tance je rozvíjet krásné umění, socializace, obveselení ducha, posilování fyzické síly. Pokud je součástí velké společenské události, může zdůraznit její majestátnost a zkrášlit scénérii. Bez tance téměř není čím vzbudit nadšený potlesk veřejnosti.

Návštěvy plesů byly v té době mezi šanghajskou společností považovány za známku luxusního a moderního životního stylu, k jehož vyznavačům Lü Bicheng bez pochyby patřila. Jak je zřejmé i z jejích úvah o vzdělávání dívek, Lü Bicheng kladla velký důraz na fyzickou zdatnost a sport hrál v jejím životě důležitou roli. Není tak překvapením, že na tanci si mimo jiné cenila i jeho benefitů majících vliv na tělesné zdraví.

Lü Bicheng v Šanghaji žila na luxusní adrese²⁴, kde obývala dům západního typu. Do domácnosti si navíc pořídila hned několik zvířecích mazlíčků. Konkrétně se jednalo o pár kanárů divokých, a také štěně se zlatavou vlnitou srstí, které pojmenovala Xinger 杏兒 neboli „Meruňka“. Když odjela studovat do zahraničí, světila psa příteli, který ji později prostřednictvím dopisu sdělil, že Xinger onemocněla a zemřela. Lü Bicheng to zarmoutilo natolik, že svůj smutek zhmotnila v básni věnované na památku milovanému zvířeti. Po návratu zpět do Číny se pak k zálibě v chování domácích mazlíčků vrátila a opět si pořídila psa (Liu Na 1998: 18).

Svůj noblesní životní styl dávala okázale najevo i skrze módu a archetyp „moderní ženy“²⁵ tak ztělesňovala i prostřednictvím záliby v západním oblečení. Oblékala šaty navržené podle posledních módních trendů, jež byly ovlivněny secesí (Art Nouveau) a později i stylem Art deco. Její zalíbení v nevšedních oděvech zároveň reflektovalo její osobnost. Jako příklad lze uvést šaty se vzorem pavích per, které nosila v New Yorku v roce 1921 (viz příloha číslo 5). Vzor pavích per měla zjevně v oblibě, neboť oděv s velmi podobným vzorem (viz příloha číslo 6) si tematicky oblékla i osm let později u příležitosti přednesení projevu na Mezinárodní konferenci na ochranu zvířat ve Vídni (Fong 2004: 48).

²⁴ Nejprve žila na v Nanjingské třídě č.p. 20 (Nanjing lu ershi hao 南京路二十號) a později se přestěhovala do ulice Tongfu č.p. 8 (Tong fu ba hao 同孚八號) (Liu Na 1998: 17).

²⁵ Ideální typy čínská „nová žena“ a „nová dívka“ vznikly v během republikánského období (1911–1949) a byly zobrazeny především v literatuře, filmu a tisku. Byly stavěny do opozice ke konzervativním ideálům dobré ženy a moudré matky. Koncepty „nové ženy“ a „nové dívky“ vyplývaly z tehdejší měnícího se pojetí genderu, a také odhalovaly obavy spojené s nástupem modernity a snahou o vytvoření moderního národa (Stevens 2003: 82).

Moderní západní oděv byl nejenom známkou luxusu, ale také i jakýmsi otevřeným vzdorem společenským konvencím, kterými se měla každá ctnostná žena řídit (Wu Shengqing 2013: 283). Lü Bicheng se rozhodně nebála vyčnívat z davu, ba se o to, vzhledem ke svým na tehdejší dobu nevšedním zálibám, přímo aktivně snažila. Rovněž i prostřednictvím stylu oblékání tak dávala okázale najevo svůj postoj k přežitkům staré doby a překračovala tak mantinely toho, co se sluší, v nichž byly ženy předchozích generací uvězněny.

Dalším z projevů její, z pohledu dané doby, excentrické osobnosti, byla také skutečnost, že i přesto, že Lü Bicheng dokázala být hluboce zamilovaná, tak nikdy nenavázala žádný dlouhodobý vztah a zůstala po celý život svobodná (Hu Xiaozhen 2013: 5). Její celoživotní status neprovdané ženy by se dal interpretovat jako důsledek traumatu z útlého mládí. Lü Bicheng byla již od svých devíti let zasnoubena se synem z rodiny Wang 汪. Nicméně poté, co její otec zemřel a jeho příbuzní ji připravili o veškeré dědictví, se rodina Wang rozhodla zasnuby zrušit. V atmosféře pozdní fáze císařského období, kdy byly ženy v otázkách manželství ještě pořád svázané starými tradicemi a zvyklostmi, měla tato situace pro mladou ženu fatální důsledky, neboť zrušené zasnuby odrazovaly další potenciální nápadníky (Fong 2004: 15).

Z fotografií, které se nám dochovaly, na nás shlíží velmi pohledná žena s jemnými rysy, které si zachovala až do pozdního věku. Vzhledem k tomu, že Lü Bicheng oplývala nejenom nevšední krásou, ale i bohatstvím, lze usuzovat, že později v životě o potenciální partnery jistě neměla nouzi jak doma, tak i v zahraničí. Mezi společenskou smetánkou, ve které se pohybovala, bylo navíc jistě dostatek vzdělaných a dobře situovaných mužů, mezi kterými by našla vhodného partnera. Stabilní finanční zázemí, které si sama vybuodovala, jí poskytlo ekonomickou nezávislost a podmínky pro život svobodné, nezávislé ženy. Jistě dovedla ocenit, že v jejím volnomyšlenkářském životním stylu ji nic, a především nikdo neomezoval. Jako pravděpodobnější se tak zdá vysvětlení, že se Lü Bicheng pro život mimo manželský svazek rozhodla na základně svého vlastního uvážení. A to ať již z důvodů touhy po naprosté svobodě nebo jednoduše proto, že se jí nepodařilo nalézt muže, který by dosahoval požadovaných kvalit a vysokých standardů, které si svým vlastním životním stylem vytyčila.

Sama Lü Bicheng se ke svému rodinnému stavu vyjádřila v eseji *Můj náhled na náboženství* (*Yu zhi zongjiao guan* 予之宗教觀), kde vzpomíná na den, kdy se pro ni matka rozhodla zajistit výklad budoucnosti. Věštba, které se jí prostřednictvím věštein

tabulky dostalo, byla údajně podobá těm, jakou obvykle obdrželi chlapci, kteří se měli vydat na cesty ať již za studiem nebo za prací. Když pak na podzim roku 1917 při svých cestách na horu Lu (Lushan 廬山) navštívila svatyni v Jeskyni nesmrtelných (Xianren dong 仙人洞),²⁶ zeptala se tam taoistického kněze na manželství a bylo jí řečeno:

兩地家居共一山, 如何似隔鬼門關。日月如梭人易老, 許多勞碌不如閒。

Dva lidé žijí na stejné hoře, avšak zdá se, že je dělí brána pekel. Čas rychle plyne a lidé snadno zestárnou, tvrdá práce není tak důležitá jako chvíle odpočinku.²⁷

Tuto věštbu jí pak matka údajně celý život s lítostí citovala, neboť z hlediska dobových konvencí nenaplnila představy, které o jejím partnerském životě měla. Lü Bicheng dále píše, že jí obsah věštby v tu dobu nijak nepřekvapil a později na proroctví zapomněla. Zpětně však vyhodnocuje, že zůstat neprovdaná jí bylo pravděpodobně předurčeno osudem (Lü Bicheng 2013: 215–216).

I když Lü Bicheng nenaplnila konvenční představy o manželství, které od ní její rodina očekávala, přesto po celý život souběžně přijímala identitu, jak tradiční „talentované ženy“ (*cainü* 才女), tak i identitu moderní, pokrokové „nové ženy“ (*xin nǚxing* 新女性) (Wu Shengqing 2013: 284). Identita „talentované ženy“ jí byla vtisknuta díky tradiční výchově a vzdělání, kterého se jí dostalo v prominentní a intelektuálně založené rodině džentry. Přičemž ji během života dále naplňovala prostřednictvím svých celoživotních literárních aktivit. Identitu „nové ženy“ si pak sama přisvojila svým moderním a pokrokovým způsobem života a působením ve veřejném prostoru. Mezi znaky „nové ženy“ patřilo zapojení se do politického života, úsilí o získání plnohodnotného vzdělání a snaha o „novou lásku“. Tento koncept zdůrazňuje vztah mezi svobodně zvoleným manželstvím a obecným společenským

²⁶ Zde se nachází chrám zasvěcený bohu Chun Yangzi 純陽子, známému také jako Lu Dongbin 呂洞賓. Lü Bicheng ve své eseji poukazuje na to, že je spojuje stejná příjmení a zřejmě proto si za účelem věštby manželství vybrala právě tento chrám (Lü Bicheng 2013: 215).

²⁷ „Dva lidé žijí na stejné hoře“ je metaforou k tomu, že budoucí partner pochází z nedalekého okolí, což je dobré, neboť se předpokládá, že tak partneři budou mít stejné smýšlení a hodnoty (podle tradičních zvyklostí nebylo dobré, aby se dcera vdala daleko od domova). „Dělí je brána pekel“ však odkazuje na to, že jejich světy jsou velmi odlišné. Věštba naznačuje disharmonii v rodině, a to z důvodů odlišných přání a ambicí. Dále věštba říká, že život je pomíjivý a těžký, proto není příliš času pro odpočinek. Poté co se žena vdala, musela zůstat ve vnitřní části domu a starat se o rodinu.

Je tak možné, že Lü Bicheng vyložila tak, že pokud se vdá, místo potřebného porozumění v manželství najde pouze tvrdou práci spojenou s péčí o rodinu, které by jí omezovala v kariéře a cestování. Dostupné na:

<https://qiangua.temple01.com/qianshi.php?t=fs100&s=49&fbclid=IwAR261QdyCeA8pXsLWQk6bFvsVqTXdUq3CMECWmvTj-nYZKW2kWKihV-62jo> (navštíveno 17.4. 2023).

pokrokem, probíhajícími skrze modernizační snahy, které zahrnovaly i zlepšení postavení žen ve společnosti (Stevens 2003: 87–88).

Lü Bicheng jakožto „nová žena“ měla na manželství velmi pokrokové názory. Ačkoliv byl patriarchální rodinný řád a spolu s ním i domluvené sňatky na počátku 20. století kritizovány feministickým hnutím (Zuo, LaRossa 2009: 545), Lü Bicheng zrušení domluvených manželství neviděla jako hlavní řešení tohoto problému. Snažila se poukazovat na skutečnost, že pokud se sociální, kulturní a ekonomické podmínky žen nezlepší, romantická představa svobodného manželství bude odsouzena k nezdaru, neboť ani v takovémto svazku žena nebude skutečně nezávislá (Wu Shengqing 2013: 284).

Tento bezútešný pohled do jisté míry koresponduje s tématem Lu Xunovy 鲁迅 (1881–1936) eseje *A co se stane s Norou poté, co uteče z domova?* (*Nala zou hou zenyang?* 娜拉走後怎樣?), která vznikla původně jako přednáška přednesená v Pekingském učitelském ústavu pro dívky (Beijing nüzi shifan daxue 北京女子師範大學). Lu Xun v ní hovořil o literární hrdince Noře z knihy *Domeček pro panenky* Henrika Ibsena, která byla mezi mladými ženami v Číně velmi populární. Nora se stala oblíbenou ikonou moderních žen především proto, že se zbavila svazujících pout manželských tradic a rozhodla se stát svobodnou ženou, která sama rozhoduje o svém osudu (Lu Xun 1923: 176–181).

Ačkoli Lu Xun s tématem svobodného manželství operoval ve svém díle, ve skutečnosti se na ekonomické emancipaci žen nijak nepodílel. Oproti tomu Lü Bicheng se nejen svým příkladem, ale rovněž i prostřednictvím snahy o zlepšení systému vzdělávání dívek v Číně o zvýšení ekonomické samostatnosti čínských žen aktivně zasazovala, neboť teprve tak jim mohla zajistit skutečně rovnocenný partnerský svazek. Je tedy zajímavé, že ačkoliv se Lü Bicheng i Lu Xun realizovali v odlišných oblastech a jejich osobnosti se v mnohém lišily, sdíleli velmi podobné přesvědčení o nezbytnosti zlepšení ekonomických podmínek pro zlepšení pozice žen ve společnosti (Wu Shengqing 2004: 14–15).

Během života v Šanghaji se Lü Bicheng postupně dopracovávala i ke své další velké životní vášni, kterou bylo cestování. Ať už sama nebo ve společnosti svých přátel z literárních kruhů cestovala nejprve do nejrůznějších koutů Číny, kde navštěvovala známé historické památky a vyhlášené přírodní scenérie (Wong, Chen 2003: 380). Ty se pak staly inspirací pro mnoho jejích básní, ve kterých vytváří jemný efekt snění a

prostřednictvím imaginativního jazyka reflektuje krásy čínské přírody. Z jejích cest po Číně lze zmínit návštěvu města Hangzhou 杭州 proslulého památkami a přírodními krásami a jeho přilehlých oblastí, kterou podnikla v roce 1916. Poté se na jaře roku 1917 vydala do Dengwei 鄧尉, které se nachází poblíž dalšího města tradičně proslaveného svou krásou Suzhou 蘇州, aby obdivovala krásnu rozkvetlých slivoní. Na podzim téhož roku se pak navíc vypravila i na již zmíněnou Horu Lu v provincii Jiangxi 江西 (Fong 2004: 41).

Vzhledem ke svému kladnému vztahu ke vzdělání se na své cesty do zahraničí připravovala již mnoho let předtím, než se je rozhodla realizovat, a to především prostřednictvím studia cizích jazyků. Kromě anglického jazyka se věnovala také francouzštině, němčině a japonštině (Wong, Chen 2003: 380). Impulsem k intenzivnímu studiu angličtiny pro ni mohl být i stipendijní program, který v roce 1907 připravila qingská vláda. Vládní stipendia na konci císařství ilustrují tehdejší reformní snahy ve školství a pozvolný růst podpory vzdělávání žen, neboť díky tomuto programu byly téhož roku na studium do Spojených států poslány hned tři čínské studentky (Fong 2004: 33).

Lü Bicheng, jež v této době ještě neoplývala neomezenými finančními prostředky, které si zajistila až několik let poté, v tomto programu pravděpodobně viděla ideální příležitost a šanci k vycestování do zahraničí. Ačkoliv se programu nakonec nikdy nezúčastnila, je zřejmé že pro ni byl velmi motivační, neboť rok poté začala s intenzivním studiem anglického jazyka. Ten ji vyučoval známý překladatel a propagátor nových myšlenek, zejména sociálního darwinismu Yan Fu 嚴復²⁸ (1853–1921) (Liu Peng 2019: 3).

Poprvé se setkali v roce 1907, kdy ji Yan Fu krátce navštívil v Tianjinu, a to po cestě do hlavního města, kde se chystal vykonávat funkci hlavního zkoušejícího čínských studentů vracejících se ze zahraničí. Následujícího roku se pak do Tianjinu přestěhoval, a to opět kvůli postu ve státní správě. Od roku 1908 vykonával funkci vrchního dozorcího Výboru pro vytváření vědecko-technické terminologie na Ministerstvu školství a zároveň Lü Bicheng poskytoval soukromé lekce anglického jazyka. Postupem času se z nich stali blízcí přátelé, neboť je spojoval i společný zájem o

²⁸ Yan Fu 嚴復 (1853–1921) byl čínský překladatel pozdního qingského období, který překládal díla zejména o britském, sociálním a ekonomickém myšlení. Poslední důležitý překlad, který Yan Fu zhotovil, a to *Počátkové logiky* (*Ming xue qianshuo* 名學淺說) od Williama Jevonse, byl zhotoven přímo na žádost Lü Bicheng. Knihu využívali jako učebnici anglického jazyka, o čemž se dočteme přímo v předmluvě k tomuto dílu, kde Lü Bicheng jmenovitě zmiňuje (Fong 2004: 32).

zlepšení podmínek vzdělávání žen. Jejich úzký vztah dokládá i skutečnost, že v jednom z dopisů adresovaném své neteři Hé Renlan 何纫蘭 (?), se Yan Fu zmínil o Lü Bichengninu rozhodnutí se nikdy nevdát. Považoval ho za politováníhodné a zároveň také naznačil, že má od mužů příliš velká očekávání a nikdo tak nenaplnuje její požadavky (Fong 2004: 32–33). Tato zmínka je tak dalším střípkem v mozaice jejího života, který potvrzuje hypotézu, dle které zůstala svobodná na základě svého vlastního rozhodnutí.

Touha cestovat Lü Bicheng stále neopouštěla. V roce 1909 Yan Fua poprosila, zda by jí nemohl pomoci vycestovat za studiem do Spojených států amerických. Chtěla po něm, aby jí doporučil na Ministerstvu školství, neboť od roku 1907 začala qingská vláda vysílat do Spojených států malý počet studentek. Pravděpodobně doufala, že Yan Fu využije své konexe z dob působení v komisi zkoušející čínské studenty po návratu ze studií v zahraničí a zajistí jí tak stipendijní místo na některé z amerických univerzit. Nicméně její plán se minul účinkem. Yan Fu se domníval, že její jazykové schopnosti ještě nedožadují úrovně potřebné ke studiu v zahraničí, a navíc beiyangský úřad zodpovědný za zahraniční záležitosti ve kterém dříve působil, již změnil vedení. Yan Fu ji v této záležitosti tedy zřejmě pomoci nechtěl, a především ani nemohl, a tak si Lü Bicheng na poznávání dalekých krajů musela ještě pár let počkat (Fong 2004: 43).

Svůj sen si splnila až o více než deset let později. V roce 1920 se jí v jejich sedmatřiceti letech poprvé podařilo vycestovat do zahraničí, a to hned do Spojených států amerických. Nyní již zajištěná Lü Bicheng nemusela spoléhat na vládní stipendium ani na pomoc přátel a díky svému předešlému pracovnímu úsilí si nyní mohla ze svých vlastních finančních prostředků zaplatit studium na Kolumbijské univerzitě²⁹ v New Yorku (Liu Na 1998: 18). Její finanční situace byla tehdy více než dobrá, čehož důkazem nám je drahé oblečení a šperky, které můžeme vidět na fotografiích (příloha číslo 7) dokumentujících její pobyt v New Yorku. O jejím bohatství svědčí i skutečnost, že si téměř rok mohla dovolit žít v Hotelu Pennsylvania, který byl v té době jedním z největších hotelů na světě (Fong 2015: 48). Během jednoletého studia výtvarného umění a literatury zde zúročila, a také jistě vylepšila, svou znalost anglického jazyka, která se jí později hodila i během jejích dalších cest po Evropě a Americe. Pobyt v zahraničí využila i k práci pro šanghajský deník *Shibao* 時

²⁹ Na základě informací z Kolumbijské univerzity je třeba poznamenat, že Lü Bicheng zde však nestudovala v pravém slova smyslu jako běžná, řádně zapsaná zahraniční studentka. Na přednášky docházela pouze jako posluchačka s tím, že nemusela plnit studijní povinnosti a tím pádem tak ani nedostala žádné osvědčení či diplom (osobní informace, O. Lomová).

報, ve kterém v té době působila jako zvláštní zpravodajka (Liu Na 1998: 18). Již tehdy tak sesbírala zkušenosti s psaním poutavých cestovatelských reportáží, jaké následně publikovala během svých cest v letech 1926–1933, a jež jsou hlavním předmětem výzkumu této práce.

3.2.1. Čínské ženy na cestách v průběhu času

Ačkoliv ženy v Číně poměrně intenzivně cestovaly již za dob dynastií Ming (1368–1644) a Qing (1644–1911), turistický způsob cestování bez doprovodu muže či rodinných příslušníků, tak jak ho provozovala Lü Bicheng, byl ve 20. letech 20. století stále něčím výjimečným. Sólo cestování bylo doposud doménou mužů a na počátku dvacátého století se tak mezi ženami stává novinkou. (Hu Xiaozhen 2013: 12).

V císařské Číně byli ženy na základě ideologického, symbolického a fyzického rozdělení genderových rolí umístěny do *nei* 內, a tedy vnitřní, domácí sféry světa a muži do *wai* 外, jinými slovy sféry vnější, a tedy veřejné. Cestování bylo téměř neoddelitelným aspektem života obchodníků, literátů, vzdělavců, úředníků, kteří cestovali ať už za účelem splnění pracovních povinností, či jen tak pro zábavu. Z nutnosti cestování za účelem rozvoje pracovního, politického, či čistě jen společenského života pak vznikla tradice zapisování poznatků z cest v podobě cestopisů.³⁰ Vzhledem k tomu, že konfuciánská ideologie přiřadila ženám primárně roli ctnostné manželky a matky, jejíž život se odehrává ve vnitřní sféře *nei*, cestovaly ženy ať už vyšších nebo nižších tříd, jen velmi zřídka (Fong 2008 b: 85). Žena „klidná“ *jing* 靜, která byla díky svázaným chodidlům omezena v pohybu a zdržovala se tak především vnitřní části domu, ztělesňovala ideál „kultivované ženy“ *guixiu* 閨秀 (Mann 2005: 56).

Pokud ženy k cestování dostaly příležitost, bylo tomu tak především za účelem splnění rodinných povinností. Mezi ty patřilo doprovázení mužských rodinných příslušníků na cestách za pracovními povinnostmi či repatriace ostatků v případě, že mužský příbuzný zemřel na místě vzdáleném od domova. Vdané ženy také mohly jednou ročně vykonat rituální cestu za svou původní rodinou (tzv. *guining* 歸寧), aby tím rodičům prokázaly patřičnou úctu (Mann 2005: 61).

³⁰ Co se cestopisné prózy týče, žánr *youji* 遊記, a tedy cestovatelské zápisky a související deníky *riji* 日記 se staly populárními kolem poloviny osmého století, a tedy rovněž za vlády dynastie Tang. Velké oblibě se těšily pak i ve století jedenáctém a dvanáctém, kdy vládla dynastie Song (960–1279) (Fong 2008 b: 85).

K cestování pak měly často příležitost také prominentní kurtizány, které cestovaly se svými klienty, aby jim zpříjemnily čas strávený na cestách. Ačkoliv měly ve společnosti poměrně nízké postavení s příslušnicemi vyšších společenských tříd je spojoval fakt, že byly na cestách plně podřízeny svým mužským cestovním partnerům. Tato skutečnost se pak odráží v mnohých literárních dílech, kde ženy reflektují své pocity a zážitky z cest, které ve většině případů rozhodně nevnímají jako radostné kratochvíle (Yang, Arcodia a Khoo-Lattimore 2016: 1015).

Zároveň však záznamy o cestách „kultivovaných žen“ cestovatelek můžeme nalézt již v době vlády dynastie Han (206 př.n.l.–220 n.l.), kdy jedny z první ženských cestovatelských zápisků sepsala proslulá básnířka a příkladná konfuciánská ctnostná žena Ban Zhao 班昭 (45? –117?). Ve své popisné básni *Cestování na východ* (*Dongzheng fu* 東徵賦) popsala výpravu, na které následuje svého syna na cestě za převzetím úřadu ve městě Luoyang 洛陽. V díle rovněž i načrtla vlastní model toho, jak by ctnostné ženy měly cestovat (Mann 2005: 58).

Cestopisy psané ženskými autorkami se však v dřívějších dobách zdají být poměrně vzácné a ženské cestovatelské zápisky se tak začaly častěji objevovat až počínaje sedmnáctým stoletím. Z osmnáctého a devatenáctého století se nám pak dochovala řada cestovatelských deníků, ve kterých ženy popisují své zkušenosti z cest, na kterých doprovázely své mužské rodinné příslušníky (Fong 2008 b: 85–86).

Jedním z nichž je například cestovatelský deník, který sepsala Zhang Wanying 張紈英 (1800–1881) a jenž byl později vydán jejím mladším bratrem. Zhang Wanying se na jaře roku 1847 na malé lodi vydala z města Wuchang 武昌 na východní pobřeží v provincii Jiangsu 江蘇, kde měla za úkol vyzvednout ostatky zesnulého manžela a uložit je na místě vhodném k poslednímu odpočinku. Ve svých zápiscích rekonstruuje cestu dlouhou celkem 4400 li (2375 kilometrů), během které se musela vyrovnat se smutkem pramenící ze ztráty manžela, nepřízní počasí a nejrůznějšími nemocemi. Zároveň zde také zmiňuje své společníky, detailně specifikuje místa a data plavby, nicméně z jejího cestovatelského deníku vyplývá, že cestování rozhodně nevnímala jako dobrodružství, které by jí přinášelo radost a nové poznatky, ale naopak jako povinnost, kterou je nutno bezpodmínečně vykonat (Mann 2005: 63–67).

První ženský cestopis o cestách do zahraničí pak sepsala Shan Shili 單士釐 (1858–1945), jež se svým manželem, čínským diplomatem Qian Xunem 錢詢 (1853–1922), žila v Japonsku, Koreji, Evropě a v Africe (Hu Xiaozhen 2013: 12). Ve svém

cestopisu *Zápisky z cest roku gui-mao* (*Gui mao lüxing ji* 癸卯旅行記) (1903) nejen že popisuje co na svých cestách v zahraničí viděla a zažila, ale své poznámky staví také na základech svého vlastního souboru přesvědčení o společenských třídách, genderu a národu jako takovém. Její náhled na svět vychází z hluboce zakořeněných hodnot císařského období a navazuje tak plynule na cestovatelské záznamy „kultivovaných žen“ z dob vlády dynastie Ming a Qing. Na rozdíl od svých předchůdkyň však již do cestopisu nevkládá básně a její cestovatelské zápisky jsou tak zhotoveny čistě ve formě prózy (Widmer 2006: 771–787).

Ačkoli Shan Shili propagovala ženské cestování, vzdělání a posílení postavení žen ve společnosti, její představa o modernizaci nebyla inspirována západními vzory. Toužila především po pokroku, který by vycházel z tradičních konfuciánských konstruktů ideální ctnostné ženy. Svým cestopisem se tak ženy snažila motivovat k cestování za účelem získávání zkušeností a vědomostí s jejichž pomocí budou moci naplnit roli dobré manželky a matky a přispět tak ke kultivaci čínského národa (Yang, Arcodia a Khoo-Lattimore 2016: 1015). S ohledem na dobu, ve které Shan Shilin žila, ji však lze jistě považovat za pokrokovou ženu. Neboť ačkoliv stála na pomyslné hranici mezi světem tradičním a moderním, tak reálné hranice států překračovala s cílem přispět k osvětě a modernizaci čínské společnosti.

Jak z výše uvedených příkladů vyplývá, ačkoliv měly ženy v císařské Číně k cestování jen poměrně málo příležitostí a jejich možnosti byly značně omezené, můžeme i přesto identifikovat několik modelů ženského cestování. Jak již bylo řečeno, vůbec nejrespektovanějším způsobem cestování pro ženy byly cesty za účelem vykonání rodinných povinností. Cestování se však pro ženy zároveň stalo cestou k vyjádření jejich literárních ambicí. V pozdně císařském období se mezi ženami šířila obliba psaní poezie, která nevybočovala z norem tradiční morálky. Ženy ze vzdělaných vrstev se navštěvovaly a uzavíraly přátelství, přičemž účast na čajových dýcháncích v domácnostech a zahradách jiných žen jim mnohdy byla inspirací k psaní básní (Mann 2005: 59).

Některým ženám se rovněž naskytla příležitost vykonat pouť do hor za účelem duchovního rozvoje, což je přeneslo blíže do světa mužského cestování. Avšak tento způsob cestování nebyl příliš oblíbený mezi takzvanými „kultivovanými ženami“, neboť skrz něj nebylo možné naplňovat roli ctnostné manželky a matky (Mann 2005: 60).

Se vstupem Číny do republikánské éry, která spolu s rozvojem vzdělávání žen přinesla i ženskou emancipaci, se objevily i nové možnosti v oblasti cestování. Ačkoliv mnoho žen stále cestovalo výhradně za doprovodu svých mužských příbuzných, přibývalo i takových, které se hranice provincie, či dokonce země, nebály překročit samy. Ženy v té době cestovaly nejčastěji za účelem studia. Jednou z těchto odvážných, nových žen pak byla právě i Lü Bicheng, která se rozhodla cestovat jako nezávislá a samostatná osobnost, a ne pouze jako společnice úspěšného muže, jako tomu bylo v případě o generaci starší Shan Shilin (Yang, Arcodia a Khoo-Lattimore 2016: 1015).

Souběžně s Lü Bicheng studovaly na Kolumbijské univerzitě také další čínské studentky, které se rovněž zasadily o posun ve vzdělávání čínských žen. Lze zmínit například Zhang Mojun 張默君 (1883–1965), slavnou revolucionářku a také členku Revoluční aliance (*Tongmeng hui*). S Lü Bicheng měla společnou kariéru pedagožky, neboť od roku 1912 působila jako ředitelka Šanghajské dívčí školy Shenzhou (Shanghai Shenzhou nü xiao 上海神州女校). V roce 1918 odešla do Spojených států, kde na Kolumbijské univerzitě studovala pedagogiku a poté rovněž cestovala jak v Americe, tak i v Evropě. Po návratu do Číny působila jako ředitelka první dívčí pedagogické školy v provincii Jiangsu.

Další vrstevnicí Lü Bicheng, jež studovala na Kolumbijské univerzitě pak byla Yang Yinyu 楊蔭榆 (1884–1938), se kterou Lü Bicheng během studia udržovala vřelý přátelský vztah. Poté co se Yang Yinyu vrátila do Číny byla v roce 1924 jmenována ředitelkou Pedagogické univerzity pro ženy v Pekingu (Beijing nüzi shifan daxue 北京女子師範大學) (Hu Xiaozhen 2013: 13–14).

Obě tyto ženy, stejně jako Lü Bicheng nebyly mladými zahraničními studentkami, ale za studiem a cestováním se do zahraničí vydaly až poté, co dosáhly věku třiceti let. Jejich životní cesty tak dokládají, že na počátku dvacátého století již vybraným ženám bylo umožněno žít poměrně nezávislý život, dosahovat kariérních úspěchů, a také samostatně cestovat. Lü Bicheng se však od všech výše zmíněných žen odlišuje fakt, že jako jediná si zvolila čistě turistický způsob cestování, který zaznamenala ve svých cestovatelských zápiscích pravidelně publikovaných v dobovém tisku.

Po ukončení studia na Kolumbijské univerzitě se Lü Bicheng v roce 1922 vrátila přes Japonsko zpět do Šanghaje, kde žila následující čtyři roky. Daleké kraje jí však lákat nepřestaly, a tak se v roce 1926 opět vydala na cesty (Liu Peng 2019: 3).

Její kroky jako první mířily do již dobře známé Ameriky, kde nejprve navštívila oblast San Francisco Bay a Hollywood. Poté cestovala dál na východ a přes Chicago se dostala až do New Yorku. New York byl prvním místem, které v Americe navštívila a symbolicky se nakonec stal také její poslední zastávkou na americké půdě, neboť se odtud se v roce 1927 vydala do Evropy (Fong 2015: 52)

V Evropě strávila celkem sedm let a většinu času z toho žila ve Švýcarsku, a to na severovýchodním konci ženevského jezera ve městě Montreux, kde pobývala od roku 1928 do roku 1933 (Wu Shengqing 2013: 284). Avšak ještě předtím, než se v Montreux usadila, stihla Evropu křížem krážem procestovat. Svou cestu začala v Paříži, ze které se vydala na první krátkou návštěvu švýcarského Montreux a následně pak do Itálie. Zde navštívila Milán, Florenci a Řím. Poté jela zpět do Paříže a přes Ženevu se vrátila zpět do Montreux, kde poprvé navštívila Alpy. Poté se opět vrátila do Milána a Říma, a v Itálii tentokrát navštívila také Neapol, Vesuv a Pompeje. Pak jela do Benátek a z Benátek cestovala letadlem do Vídně a Berlína. Z Německa jela opět do Paříže, kde navštívila Eiffelovu věž, Louvre, Operu, Versailles a rezidenci Napoleona a císařovny Josefíny. Na začátku srpna 1927 se Lü Bicheng vydala přes kanál La Manche do Londýna, kam na doporučení lékaře cestovala ze zdravotních důvodů. Zdržela se zde půl roku a v únoru 1928 se vrátila do Paříže a poté zpět do Montreux, aby se zde podruhé vydala na túru do Alp. Ve Švýcarsku pak zůstala až do zimy roku 1933, kdy se vrátila zpět do Šanghaje. Během svého pobytu ve Švýcarsku opustila Montreux, kromě občasných výletů do Ženevy, pouze dvakrát, a to poprvé v roce 1929, kdy byla pozvána na mezinárodní konferenci pořádanou za účelem ochrany práv zvířat ve Vídni, a poté podruhé v létě 1932, kdy byla na nějakou dobu hospitalizována v Berlíně (Fong 2004: 45–51).³¹

Lü Bicheng si na svých cestách vybírala především velká a hlavní města Evropy, kde měla možnost navštěvovat věhlasná muzea a pamětihodnosti, které v cestovatelských zápiscích barvitě líčila svým krajanům. Na cestách po Evropě se neřídila striktně daným itinerářem, na základě kterého by postupně navštívila všechny vybrané země. Naopak cestovala značně chaoticky a často vracela se vracela zpět do měst, která jí zaujala více než jiná. Motivy jejích rozhodnutí a také důvody proč, jak a kam cestovala budou následně blíže popsány na základě analýzy jejích cestovatelských zápisků.

³¹ Itinerář přehledně viz příloha.

3.3. Literátka na hranici mezi tradicí a moderností

V cestovatelských zápiscích, které Lü Bicheng po dobu svých zahraničních cest sepišovala, se odráží její literární talent, který díky dětství v intelektuální rodině měla možnost rozvíjet, a jenž se tak stal nosným pilířem její celoživotní kariéry. Lü Bicheng během svého života kromě cestopisů publikovala i nesčetné množství esejí, básní a článků, které jí v kruzích sdružujících podobně smýšlející intelektuály, vynesly pověst učené literátky. Pro objasnění cesty, která jí k získání takového statusu zavedla, je potřeba se v jejím životním příběhu vrátit zpět v čase do dob, kdy žila u svého strýce Yan Langxuana. V tu dobu si procházela jedním z nejnáročnějších životních období a i přes její vzdělanost a velké nadání, k některým významným životním úspěchům ji dovedla náhoda a některá šťastná rozhodnutí.

Jako mladá, vzdělaná dáma se Lü Bicheng zajímala o společenské dění a postupem času se zatoužila v politickém dění a feministickém hnutí angažovat přímo. Když jí tak v roce 1904 bylo jednadvacet let, otevřeně před strýcem vyjádřila své přání navštívit Tianjin, aby se zde o ženském hnutí, a především vzdělávání žen, dozvěděla více. Rozšiřující se možnosti vzdělávání a kariérních příležitostí pro mladé ženy v městských centrech, jakým byl Tianjin, Lü Bicheng zcela jistě fascinovaly. Místo podpory a souhlasu se jí však od strýce dostalo jen přísného pokárání a Lü Bicheng se proto rozhodla vzít svůj osud do vlastních rukou. Z Tanggu se do nedalekého Tianjinu rozhodla utéct i bez strýcova svolení (Wu Shengqing 2013: 277). Tento incident o mnoho let později zaznamenala ve své autobiografické esejí *Můj náhled na náboženství*.

塘沽為津郡門戶，相距甚近。某日，舅署中秘書方君之夫人赴津，予約與同往探訪女學。瀕行，被舅罵阻。予忿甚，決與脫離。翌晨，逃登火車，車中遇佛照樓主婦，挈往津寓。予不惟無旅費，即行李亦無之，年幼膽壯，鋌而走險 (Lü Bicheng 2013: 217)。

Tanggu je vstupní bránou do Tianjinu a města jsou tedy od sebe velmi blízko. Jednoho dne se paní Fang, manželka tajemníka mého strýce z vládního úřadu, chystala na návštěvu Tianjinu a pozvala mě, abych jela s ní a prohlédla si dívčí školu. Když jsem již byla na odchodu, strýc mě zastavil a vynadal mi. Byla jsem velmi rozčilená a rozhodla jsem se ho opustit. Druhý den ráno jsem utekla a nastoupila do vlaku, kde jsem potkala

dámu³² z Pavilonu Buddhova světla³³ Fa zhao lou zhu fu 佛照樓主婦, která mě vzala s sebou do Tianjinu. Nejen že jsem cestovala bez finančních prostředků, ale neměla jsem ani žádná zavazadla. Byla jsem mladá, odvážná a nesmírně jsem riskovala.

A právě tento zprvu neuvážený čin dovedl Lü Bicheng ve správný čas na správné místo. Ačkoliv osamocená Lü Bicheng neměla střechu nad hlavou a ani věci osobní potřeby, od své rodiny si nevezala vůbec nic a rozhodla se spoléhat pouze sama na sebe. Spolu s notnou dávkou štěstí ji tentokrát pomohl její literární talent. Ve své eseji dále píše o tom, jak se jí podařilo opět spojit s paní Fang, která ji nepřímo seznámila s Ying Lianzhiem. Když se Lü Bicheng dozvěděla, že Paní Fang bydlí v rezidenční čtvrti deníku *Dagong bao*, napsala jí dopis, ve kterém vyjádřila svou představu o vzdělávání čínských žen. Její psaní si pak shodou okolností přečetl i tehdejší vedoucí redakce Ying Lianzhi. Podle vzpomínek Lü Bicheng zaznamenaných v eseji *Můj náhled na náboženství* Ying Liangzhi velmi obdivoval její kultivovaný styl a nabídnul ji v deníku *Dagong bao* nejen pozici asistentky editora, ale také i ubytování (Wu Shengqing 2013: 277–278).

Lü Bicheng se tak nejen podařilo vymanit z neperspektivního života se strýcem, jenž ji limitoval v rozvoji, ale také díky tomu v pouhých jednadvaceti letech, započala svou vlastní novinářskou kariéru. V eseji se také dozvíme, že po jejím útěku z domu měl strýc snahu celou situaci řešit a paní Fang konfrontoval. Nakonec však veškeré snahy o Lü Bichengnin návrat vzdal a ona díky tomu získala vytouženou svobodu a možnost se angažovat ve veřejném dění. Když pak Lü Bicheng události s odstupem času líčila v eseji, poznamenala, že vzpomínky na dobu strávenou u strýce v ní probouzejí smutek. Avšak zároveň toto životní období hodnotí jako významné pro utváření její osobnosti, neboť nebýt strýcova napomínání, které vyústilo až v onen útěk z domu, nestala by se plně soběstačnou a svobodnou ženou (Lü Bicheng 2013: 217). Je tak jisté, že tuto etapu svého života nevnímala jako příliš šťastnou, nicméně o to významnější pro svůj budoucí život.

³² Pravděpodobně se jednalo o zámožnou ženu, která byla ve styku s Ying Lianzhiem. Když v roce 1904 zavítala do Tianjinu i sestra Lü Bicheng Lü Huiru, Ying Lianzhi si do svého deníku zapsal, že se odpoledne ubytoval v Pavilonu Buddhova světla. Na noc se pak vydal do prostor deníku *Dagong bao*. Je tedy možné, že se seznámili v hotelu v domě, kterému se říkalo Pavilon Buddhova světla (Fong 2004: 17).

³³ Pavilon Buddhova světla (*Fo zhao lou* 佛照樓) byl více než sto let starý obytný dům v Tianjinu. Byl postaven v roce 1880 a původně sloužil jako hotel. V roce 2011 došlo k jeho oficiální demolici (Lü Bicheng 2013: 218).

Získáním práce v deníku *Dagong bao* nabral život Lü Bicheng nový směr, díky němuž se postupně dostala k veřejným aktivitám zmíněným v předešlých kapitolách. Deník *Dagong bao* byl založen s potenciálem oslovit čtenáře nejen v Tianjinu, ale také i v Pekingu. Získat práci v takto významných novinách fakticky znamenalo se připojit k důležitému segmentu nově vznikající elity, a tedy městské inteligenci. Vstoupit do světa profesionální žurnalistiky bylo v tehdejší době pro mladou ženu něčím výjimečným, o to víc, že se tak stalo přímo prostřednictvím celostátního deníku, a ne méně významného, lokálního časopisu pro ženy (Fong 2004: 18).

Ženské časopisy se v Číně začaly vydávat na přelomu devatenáctého a dvacátého století. První čínský časopis určený ženám, který nesl název *Nü xuebao* začal vycházet v roce 1898 v Šanghaji a bylo ho vydáno celkem pouze deset čísel. Již tento historicky první ženský časopis se zabýval především tématy, jakými bylo zlepšení podmínek vzdělávání žen či zákaz svazování chodidel (Chen 2016: 2833). Během následujících dvou dekad se ženské časopisy těšily čím dál tím větší oblibě a to především mezi městskou elitou. V roce 1911 začal v Šanghaji vycházet jeden z nevlivnějších celostátních ženských periodik *Funü shibao*, který fungoval až do roku 1917 a o čtyři roky později ho doplnil další velmi populární celostátní ženský magazín *Funü zazhi* 婦女雜誌, jenž rovněž vycházel v Šanghaji a svou publikační činnost ukončil v roce 1931 (Sung 2018: 121).

Funü zazhi spolu s dalším populárním časopisem *Zhonghua funü jie* 中華婦女界, který v Šanghaji vycházel pouze v letech 1915–1916, se zaměřovaly především na témata týkající se vzdělávání žen. Sloužily jako fórum pro pedagožky a jejich studentky, přičemž jejich funkcí bylo, kromě publikace článků a esejí na téma ženského vzdělávání, také vytvoření prostoru pro specifickou a polouzavřenou komunitu vychovatelek, které se prostřednictvím této platformy mohly angažovat a sdílet své myšlenky a názory. První republikánské časopisy pro ženy tak neexistovaly pouze za účelem zprostředkování znalostí, informací a zábavy. Poskytovaly také prostor pro utváření vzájemných vztahů mezi vzdělanými čínskými ženami, které se o své znalosti chtěly dělit a přispět tak k rozvoji moderní společnosti (Hu Xiaozhen 2018: 177). Prostřednictvím účasti na publikaci v tisku se ostatně seznámily i Lü Bicheng a Qiu Jin, které byly obě čtenářkami a přispěvatelkami deníku *Dagong bao*. Rovněž i deník *Dagong bao*, který i přesto že nebyl výhradně ženským časopisem, tak na počátku

dvacátého století fungoval jako veřejný prostor, kde reformě smýšlející ženy navazovaly kontakty a organizovaly nejrůznější akce (Fong 2004: 26).

Ačkoliv Lü Bicheng později v ženských časopisech publikovala, v době, kdy přišla do Tianjinu, nebyly renomované ženské magazíny tak rozvinuté jako po vzniku Čínské republiky. Být jako žena zaměstnaná v celostátním deníku bylo tak v té době nevídané a exkluzivní, a navíc Lü Bicheng sama vnesla do *Dagong bao* témata, která se později objevovala na stránkách ženských magazínů. Již jen skutečnost, že Ying Lianzhi Lü Bicheng zaměstnal na základě jejího dopisu pojednávajícím o významu vzdělávání žen svědčí o tom, že témata týkající se výuky žen v té době rezonovala celou společností a těšila se tak i zájmu čtenářů deníků necílených primárně na ženy.

Lü Bicheng si díky svému působení v renomovaných novinách začala budovat pověst literátky a spolu s ní i síť důležitých kontaktů. Na pozadí toho všeho pak stál Ying Lianzhi, který ji vzal pod svá ochranná křídla a sehrál tak v jejím životě významnou roli. Ying Lianzhi velmi podporoval Lü Bichengniny feministické aktivity a rovněž se aktivně angažoval v zřízení Beiyangské dívčí školy. Z deníku, který si Ying Lianzhi psal je zřejmé, že byl Lü Bicheng po všech stránkách okouzlen (Fong 2015: 36–37).

Od chvíle, kdy se 8. května 1904 poprvé setkali, byl jeho deník plný zmínek o společenských aktivitách, které on a jeho žena s Lü Bicheng téměř denně podnikali. Chodili společně do restaurací, na nákupy, brával ji na setkání se členy vyšší společnosti, a také se společně fotografovali v tianjinských fotoateliérech (viz příloha číslo 8). Ačkoliv Ying Lianzhi ve svém deníku nijak nereflektuje dojem, který na něj udělal dopis, jenž Lü Bicheng posala paní Fang, o to více se zde věnuje vzpomínkám na den, kdy se Lü Bicheng nastěhovala do bytu v redakci deníku *Dagong bao* (Fong 2004: 18–19).

Ten večer Lü Bicheng napsala³⁴ báseň ve formě *ci* na melodii „*Man jiang hong*“, běžně používanou jako prostředek k vyjádření hrdinských emocí.

滿江紅 感懷

晦黯神州，欣曙光一綫遙射。

³⁴ Ying Lianzhi ve svém deníku naznačil, že Lü Bicheng text napsala zřejmě ještě předtím, než přišla do Tianjinu a mohou tak v něm rovněž odrážet i pocity frustrace a nepochopení, kterým byla Lü Bicheng vystavena během života se svým strýcem (Fong 2004: 22).

問何人，女權高唱？
若安達克。
雪浪千尋悲業海，風潮廿紀看東亞。
聽青閨揮涕發狂言，君休訝。
幽與閉，長如夜。
羈與絆，無休歇。
叩帝閭不見，憤懷難瀉。
遍地離魂招未得，一腔熱血無從灑。
嘆蛙居井底願頻違，情空惹。

Na melodii „*Man jiang hong*“ - Nostalgie

Temná je naše země, raduji se z paprsku svítání vystřelujícího v dále.
Kdo bude hlasitě opěvovat práva žen?
Johanka z Arku.
tisíce zasněžených vln – je mi smutno z moře předurčených skutků,
dívám se na východní Asii v bouřlivém přílivu dvacátého století
pokud z mého budoáru slyšíš slova šílenství a pláč, nediv se.
Uvězněná a uzavřená, jako věčnost noci.
Spoutaná a svázaná, konec je v nedohlednu.
Klepu na nebeskou bránu – bez odezvy.
Jak mohu vyjádřit svůj hněv.
Ze všech míst bezvýsledně svolávám zesnulé duše,
nikde nemohu rozptýlit svůj horkokrevný zápal.
Běda žábě žijící na dně studny,
mé přání bylo opakovaně neuposlechnuto,
marně se bouří city (Fong 2004: 20).

Ying Lianzhi si celý text básně přepsal do svého deníku a o dva dny později, a tedy 10. května 1904, ji publikoval v *Dagong bao* (Fong 2015: 36). Báseň opatřil navíc také svým vlastním komentářem, kde Lü Bicheng popsal jako „skutečnou hrdinku mezi ženami, která je zarmoučena nedostatečným pokrokem ve vzdělání a rovnoprávnosti čínských žen“. Lü Bicheng tak byla čtenářům představena jako uvědomělá žena s pokrokovým smýšlením. Báseň, v níž vyjádřila svou hlubokou nespokojenost s nerovným postavením žen, u čtenářů ihned vzbudila velký ohlas a Lü Bicheng se tak v literárních kruzích v podstatě přes noc stala celebritou (Fong 2004: 23).

Den poté byla v *Dagong bao* otisknuta další její báseň *Napsáno jen tak během plavby na Bohajském moři* (*Zhouguo Bohai oucheng* 舟過渤海偶成). Lü Bicheng v této básni vyzývá ženy, aby se staly důstojnými členkami společnosti, jelikož osvobození čínských žen má být epicentrem národního obrození. Na básně pak Lü Bicheng navázala již výše zmíněnými, tematicky stejně zaměřenými články. Konkrétně se jednalo o dvoudílnou esej *O cílech podpory vzdělávání žen*, jež byla otisknuta ve dnech 20. a 21. května, na kterou pak navazovala esej *S úctou k čínským ženám* publikovaná 24. května 1904 (Wu Shengqing 2013: 278–279).

V článku *Vzdělání je základem státu* (*Jiaoyu wei liguo zhi ben* 教育為立國之本), jenž vyšel opět v *Dagong bau* a to dne 18. června 1904, se pak čtenářům pokouší osvětlit, jak významnou roli hraje vzdělávání v rozvoji státu. Lü Bicheng zde prezentuje svůj názor, podle kterého síla západu a slabost Číny tkví v úrovni jejich školství. Zvýšení úrovně vzdělanosti může posílit rozvoj země, stejně tak jako zlepšení podmínek pro vzdělávání žen má potenciál povzbudit jejich nadšení k osamostatnění. V listopadu téhož roku pak za spolupráce s Ying Lianzhiem otevřela Beiyangskou školu pro dívky a přitom stále pokračovala v psaní esejí zdůrazňujících nutnost zlepšení podmínek pro vzdělávání žen (Luo Xiumei 2012: 173–175).

Dalším významným dílem, které Lü Bicheng na téma vzdělávání žen napsala byla *Předmluva k zápisu studentských tříd Beiyangské veřejné dívčí školy* (viz příloha číslo 9). Lü Bicheng na esejí pracovala pravděpodobně mezi lety 1909 a 1910, nicméně datum její prvotní publikace zůstává neznámé. Esaj pak ale později zařadila na první místo v edici svých děl *Lü Bicheng ji* 呂碧城集, která poprvé vyšla roku 1929 v Šanghaji (Fong 2004: 27). Význam této práce spočívá mimo jiné i ve zmapování stavu vzdělávání žen v oblasti kolem Tianjinu a Pekingu na konci qingského období. Lü Bicheng zde poznamenává, že v době kolem roku 1904 v okolí Tianjinu a Pekingu byly pouze tři soukromé školy pro ženy, která byly založeny dle modelu takzvané „soukromé“ rodinné školy *jiashu* 家塾. Konkrétně píše:

北洋女子公學成立於光緒甲辰 (1904) 孟冬。其時, 京津一帶雖有私立女學二三, 皆家塾制度。

Beiyangská veřejná škola pro dívky byla založena v zimě roku 1904. V té době sice v oblasti Peking-Tianjin existovaly dvě nebo tři soukromé školy pro ženy, které všechny fungovaly podle systému rodinných škol.

Dále pak také v eseji zmiňuje, že ze studentek, které prošly sedmisemestrální výukou jich školu úspěšně dokončilo pouze deset, avšak i přesto jsou ve škole momentálně celkem stovky studentek (Lü Bicheng 1929 a: 141–142).

Ačkoliv jakožto členka redakce *Dagong bao* nejčastěji publikovala právě v tomto deníku, později se její články objevovaly i v ženských časopisech a periodikách jakými byly *Nüzi shijie* 女子世界 (1904-1907), *Zhongguo nübao* 中國女報 (1907), *Zhongguo xin nüjie zazhi* (1907), a *Funü shibao*. V rozličných novinách pak také publikovala několik svých klasických básní. Konkrétně se jednalo o *Dalu bao* 大陸報 (1911–1949), a tedy deníku který reprezentoval zájmy amerických Číňanů v Šanghaji, v satirickém časopise *Xiaolin bao* 笑林報 (1901–1910), *Nanshe congke* 南社叢刻 (1910–1923), časopisu kolem kterého se sdružovala generace revolucionářů z konce císařství. Dále pak publikovala také v časopise *Shenzhou nübao* 神州女報 (1907–1913), který byl sponzorován Čínskou ženskou světovou asociací (*Shenzhou nü jie xie ji she* 神州女界協濟社) a měl za úkol popularizovat vzdělávání žen a obhajovat rovná práva pro muže i ženy (Fong 2004: 32).

Ying Lianzhi podporoval Lü Bichengninu zálibu v psaní básní a jelikož na něj samotného udělaly veliký dojem, rozhodl se je v roce 1905, spolu s díly Lü Bichengniných sester, editovat a vydat pod názvem *Lüshi san zimei ji* 呂氏三姊妹集. Výbor z děl sester Lüových opatřil vlastní předmluvou a postskriptem. Tato kniha pomohla Lü Bicheng i jejím sestřím se zviditelnit a to dokonce i v širším geografickém okruhu, jenž přesahoval hranice Peking a Tianjinu a sahal přes Šanghaj až do Japonska. V roce 1906 se pak výběr básní z knihy objevil v ženském časopise *Nüzi shijie*. Šéfredaktor časopisu Ding Chuwo 丁初我 (1871–1930), známý také jako Ding Zuyin 丁祖蔭, sestry označil jako „spisovatelky Číny“ (*Zhongguo zhi nüwenxue zhe* 中國之女文學者), chválil jejich literární talent a Lü Bichengnino vlastenecké cítění. Ding Chuwo navíc v komentáři využívá vlasteneckou rétoriku a Lü Bicheng vnímá jako moderní „novou ženu“, jež se zabývá osudem svého národa a stojí tak v protikladu k tradičním ženám, jejich život byl omezen pouze na sféru domácnosti (Fong 2015: 37–38).

Lü Bicheng reprezentovala proud poezie v tradičních formách, který se rozvíjel paralelně s literární tvorbou moderní doby a současně se na ní i podílel. To dokládá i skutečnost, že ačkoliv psala poezii v klasických formách, témata, kterými se inspirovala

a jimiž upozorňovala na nerovné postavení žen v čínské společnosti, byla nová, populární a ve shodě s tehdejšími vlasteneckým diskurzem. Lü Bichengnia poezie proto byla mezi jejími současníky vysoce ceněna, a to nejenom mezi reformátory, ale také i literáty příslušícími k takzvanému táboru „starých“ učenců. O tom svědčí i fakt, že významný básník a přítel Lü Bichengnina otce Fan Zengxiang 樊增祥 (1846–1931) ji považoval za srovnatelnou s nejslavnějšími ženskými spisovatelkami v dějinách Číny jakými byla například Li Qingzhao 李清照 (1084–1151) a Zhu Shuzhen 朱淑真 (1080–1131) (Wu 2004 Shengqing: 20). Díky této a jí podobným reakcím v tištěných médiích se Lü Bicheng dostala do povědomí veřejnosti a spolu se sítí kontaktů získaných prostřednictvím novin a časopisů rozšířila i svůj vliv.

Avšak čím slavnější a profesně úspěšnější Lü Bicheng byla, tím více se od sebe s Ying Lianzhiem vzdalovali, a to jak v životě pracovním, tak i soukromém. Roku 1906 si Ying Lianzhi ve svém deníku stěžoval na Lü Bichengnino údajně domýšlivé a povrchní chování a o dvě léta později pak ve svých poznámkách zaznamenal incident, jenž vedl k jejich definitivnímu rozkolu v jejich vztahu.

V roce 1908 byl v *Dagong bao*, v rubrice *Baihua* 白話 otisknut článek s názvem *Selhání příkladných pedagogů* (*Shibiao you kui* 師表有虧), který se zabýval významem vychovatelek a pedagožek jako morálních příkladů ve vzdělávání žen. Podle autora se některé vychovatelky oblékaly příliš extravagantně a vyzývavě, což nevyvolávalo kýžený a potřebný respekt, ale naopak spíše pohrdání. Autor v článku zároveň také pracoval s hypotézou, dle které bylo účelem takového stylu oblékání především přilákání pozornosti a snaha o zviditelnění se. Konkrétně zde kritizuje používání parfémů a hedvábných stuh do vlasů. Vzhledem k tomu, že do rubriky pod pseudonymem *Naijiu* 耐久 přispíval i Ying Lianzhi, nabyla Lü Bicheng dojmu, že kritika byla mířena přímo na ni. V reakci na to veřejně publikovala svou odpověď a poslala Ying Lianzhiimu dopis o tisíci znacích, na který ve stejném rozsahu odpověděl. Ačkoliv není jisté, zda článek Ying Lianzhi skutečně napsal, na dochovaných fotografiích (viz příloha číslo 10) lze vidět, že Lü Bicheng okázalé stuhy ve vlasech opravdu nosila a svým zevnějškem tak de facto reprezentovala argumenty, které autor ke kritice vzhledu vychovatelek využíval (Fong 2004: 34–35).

Je tak možné, že Lü Bicheng díky pozornosti, které se jí dostávalo zpsychla a změnila své způsoby. Postoj, který vůči celé věci zaujmul Ying Lianzhi však poukazuje především na to, že konzervativnější část společnosti ještě nebyla plně připravena

přijmout profesionální a úspěšné ženy, které nebyly ukotveny v manželství a rodině. Vzhledem k tomu, že Lü Bicheng byla vůči veřejnému mínění velmi citlivá, tak se přes tuto kritiku nikdy nepřenesla. Skončila tím tak její další, významná životní etapa, neboť nejen, že kontakty s Ying Lianzhim úplně přerušila, ale navíc tím ukončila i svou kariéru v redakci *Dagong bao* (Fong 2004: 36–37).

Jelikož nově vznikající čínská literatura byla neoddelitelnou součástí modernizačních snah a rozvoje vlastenectví, hybnou silou těchto nových společenských změn se stala bilingvní inteligence (a tedy intelektuálové, kteří studovali v zahraničí), jež se rovněž i podílela na její tvorbě. Intelektuálové, kteří měli zkušenost s životem a studiem v zahraničí, získávali četbou a překladem zahraniční literatury nový pohled na svět. Díky zahraničním vzorům pak do Číny přinášeli nové myšlenky a vhledy do problematiky koncepce národa či také i pozice žen v čínské společnosti (Larson 1998: 19).

Rovněž i Lü Bicheng se tímto způsobem v modernizačním hnutí angažovala a díky zahraničním zkušenostem přispívala svými díly a překlady k rozvoji čínské společnosti i literatury. Když jí bylo již přes čtyřicet let a cestovala po světě, napsala někdy mezi lety 1926–1929 esej *Rozpravy nad současnou situací žen* (*Nü jie jinkuang zatan* 女界近况雜談) (Luo Xiumei 2012: 176). Ta je významná nejen pro pochopení děl, které po sobě zanechala samotná Lü Bicheng, ale také pro porozumění ženské literatuře psané na počátku dvacátého století v Číně obecně. Historickou absenci velkých ženských spisovatelek vnímá jako důsledek omezení přístupu žen ke vzdělání. V eseji také důrazně argumentuje proti kritice tehdejší ženské literatury, podle které jsou literární díla psaná ženami příliš sentimentální. Konkrétně zde píše, že mnozí intelektuálové označují ženskou literaturu jako pouhé „stříhání červené a vyřezávání zelené“ (*caihong kecu* 裁紅刻翠, což odkazuje na tradiční ženskou práci s textilem a přeneseně tedy pak k sentimentalismu, kterým se konvenční ženský styl psaní vyznačuje (Wu Shengqing 2013: 289–290).

Ačkoliv v minulosti byly rysy kvalitní literatury identifikovány jako ženské (intenzivní orientace na osobní prožívání jedince, ponoření se do svých skutečných vnitřních emocí, lyrika pramenící z nátku nad omezenou existencí a tak dále), od konce vlády dynastie Qing byla ženská literatura kritizována. Bylo tomu tak proto, že dle reformátorů v ženské literatuře chyběl dostatek politické angažovanosti, která byla v době, kdy Čína vyžadovala modernizaci, naprosto klíčová. Kritici a spisovatelé volali

po nové literatuře, která upozadí individuální zkušenost a emoce a nahradí je větší společenskou a politickou angažovaností. Ženská literatura se tak stává obětí změn, které podporují literární orientaci, k níž byl ženám doposud odepřen přístup (Larson 1993: 64).

Například i reformátor, filosof a spisovatel Liang Qichao (1873–1929) byl známý svou kritikou tradice *cainü* 才女, a to pro její elitářství a nedostatek praktického přínosu pro společnost. Termínem *cainü* se v Číně po dlouhá staletí tradičně označovaly mimořádně nadané ženy, které prosluly svým talentem. Liang Qichao však zastával názor, dle kterého byly mimo jiné i *cainü* zodpovědné za zaostalost čínského národa (Qian 2015: 14, 44). Ostrou kritiku, kterou reformisté směřovali vůči *cainü* a jejich literární produkci lze také chápat jako součást větších snah o vyrovnání rozdílů mezi hranicemi pohlaví, kultury a národa tak, aby revitalizace národa a sociální reformy mohly být spojeny s univerzálním projektem modernosti (Wu Shengqing 2013: 294).

Intelektuálové hnutí 4. května pak novou moderní kulturu a národ stavěli na univerzálních hodnotách reprezentovaných koncepty „pan demokracie“ (*De xiansheng* 德先生) a „pan věda“ (*Sai xiansheng* 賽先生). Tyto dva „pánové“ tvořili hlavní ideologické modely pro „novou mládež“, jak naznačuje název nejvlivnějšího časopisu v době Májového hnutí (*Xin qingnian* 新青年), která tak byla ve své orientaci spíše maskulinní. Radikální intelektuálové jako kontrast proti této nové a progresivní mládeži postavili původní poetickou tradici, kterou Wu Shengqing v knize *Modern Archaics* nazývá jako „slečna lyrika“. Ta pak byla v tomto kontextu spojována s negativními asociacemi, jakými byly zastaralé konvence, tradiční zdobný jazyk, triviální sentiment, ženská slabost a konzervativní politika (Wu Shengqing 2013: 291).

V tomto kulturním diskurzu tak byla zaostalost a okrajová společenská pozice spojována s ženami, přičemž modernita a hodnoty přisuzované vědě a pokroku s muži (Larson 1998: 15). Kritika tradiční lyriky a ženskosti pak eskalovala ve dvacátých letech, kdy se politické a sociální podmínky v Číně zhoršily. Levicovní intelektuálové se vysmívali všemu, co bylo považováno za ženskou literaturu a vyzývali spisovatele, aby se odprosili od starých tradic a svou tvorbou se podíleli na procesu modernizace (Wu Shengqing 2013: 291–292).

A právě s touto maskulinizací moderní čínské literatury se Lü Bicheng, sama často označována jako *cainü*, snažila vyjádřit svůj nesouhlas. V tehdejší čínské literatuře postrádala ženskost a v eseji *Rozpravy nad současnou situací žen* tak

zdůrazňovala význam psaní o emocích a vnitřních pocitech. Ženy podle ní mají výhodu v tom, že jsou plné emocí a milují krásu, a proto nemají důvod mužům závidět jejich mužské ctnosti. Ženské zkušenosti vnímá odlišné od mužských a ženy nabádá, aby je v novém moderním světě využily ku prospěchu literatury, a to rovněž i v tradici dosud převážně mužského psaní. I když byly podle moderních standardů ženské vlastnosti při tvorbě literatury nežádoucí a básnířky byly stereotypizovány, Lü Bicheng věřila, že díky postupnému zlepšování postavení žen v moderní čínské společnosti, budou spisovatelky tyto předsudky schopné překonat, a to díky cestování a intenzivní četbě (Wu Shengqing 2013: 293).

Osobnostní a povahové rysy jakými jsou citlivost, něha a křehkost, byly tradičně považovány za čistě ženské a pro tvorbu společensky závažné literatury tedy nepřilíš vhodné, neboť snižovaly odolnost vůči vnějšímu světu. Lü Bicheng však věřila, že právě tyto schopnosti zvyšují intenzitu estetického citění a zranitelní lidé tak dokážou svět chápat a po estetické stránce vnímat lépe než jedinci psychicky odolnější. Ženskost a s ní spojená citlivost tak podle ní může vést k zvýšení estetické hodnoty literárního díla (Liu Na 1998: 32). Ačkoliv díla z pera Lü Bicheng pokrývala mnoho témat, včetně těch tradičně mužských, někteří z jejích kritiků, i přes obecnou nelibost vůči tradiční ženské literatuře, oceňovali její poezii právě pro její „ženskost“ v tradičním slova smyslu. Její básnické dílo je navíc ukotveno v tradici i díky využívání klasického jazyka a odmítání jazyka *baihua* blízkého hovorové řeči, jehož prosazení v umělecké literatuře bylo jedním z cílů vlasteneckého reformního hnutí (Wu Shengqing 2013: 294).

Jak již bylo nastíněno výše, kromě vlastních básní, esejí a cestopisných textů produkovala Lü Bicheng i čínské překlady anglickojazyčných děl. Poté, co se v roce 1922 vrátila ze studií na Kolumbijské univerzitě zpět do Šanghaje, přeložila do čínštiny knihu *English for Coming Americans: First Reader – History, Geography, Government, Language Lessons* od Petra Robertse. Kniha byla jakýmsi úvodem ke studiu anglického jazyka a zároveň také nabízela vhled do standardů a hodnot tehdejší americké společnosti. Jedná se o přesný překlad zhotovený za použití jednoduchého a plynulého *wenyanu*. V úvodní poznámce čínského překladu Lü Bicheng čtenářům sděluje, jak se s knihou seznámila a co jí dovedlo k rozhodnutí jí přeložit. Knihu jí údajně doporučil jeden z vyučujících na Kolumbijské univerzitě, neboť přistěhovalcům pomáhala s integrací v americké společnosti. Ačkoliv obsah překladu se od originálu příliš neliší, samotný název knihy však již ano. Jak v úvodní poznámce sama poznamenává, po

pečlivém zvážení se rozhodla název překladu upravit a zkrátit a to jednoduše na *Náčrt historie založení Spojených států amerických* (*Meilijian jianguo shigang* 美利堅建國史綱) (Fong 2015: 53).

Pokud překlad začleníme do celkového kontextu Lü Bichengniny tvorby, není překvapením, proč si pro realizaci svých překladatelských ambicí vybrala zrovna tuto konkrétní knihu. Ve svých vlastních cestovatelských zápiscích z cest po Evropě a Americe se čtenářům pokouší zprostředkovat svou zkušenost ze zahraničí a rady, jak se v cizí zemi orientovat. V úvodní poznámce k překladu pak upozorňuje na význam získávání znalostí o jiných zemích, a to především o Spojených státech. Podle jejích slov právě se Spojenými státy tehdy Čína v oblasti vzdělávání, průmyslu a obchodu spolupracovala častěji než s jinými zeměmi. Tuto knihu navíc i v začátcích svého studia v USA sama hojně využívala. Kniha vyšla v nakladatelství *Dandong shudian* 大東書店³⁵ a je zároveň i svědectvím o Lü Bichengnině tehdejší popularitě. Čtenáře ke koupi lákaly její dva portréty umístěné na obálce knihy, přičemž na jednom z nich (viz příloha číslo 11) můžeme Lü Bicheng, pohledem tehdejší doby, vidět v lehce koketní póze s poodhaleným ramenem (Fong 2015: 54).

Výše zmíněná kniha určená zájemcům o cestování a poznávání americké kultury nicméně nebyla Lü Bichengniným jediným překladatelským počinem. Do čínštiny pak překládala také texty týkající se buddhismu a díla zabývající se tematikou ochrany zvířat, které poté rovněž i sama psala. Je však paradoxní, že k buddhismu výrazněji neinklinovala již přímo v Číně, ale přilnula k němu až během svých cest po Evropě a Americe, kde v té době nabýval na popularitě.

Během svého pobytu v Evropě mezi lety 1927–1933 byla navíc také svědkem rozvoje evropského parapsychologického výzkumu, o který rovněž projevovala zájem. V Londýně se pak dostala do styku se Společností pro parapsychologický výzkum³⁶ (The Society for Psychical Research in London), kterou zmiňuje ve svém článku *Bude se metafyzika sbližovat s vědou?* (*Xuanxue yu kexue jiang goutong hu* 玄學與科學將溝

³⁵ Nakladatelství *Dadong*, jež sídlilo v Šanghaji, vydávalo stejně jako ostatní velká šanghajska nakladatelství také učebnice. Překlad tedy mohl být zamýšlen jako učebnice sloužící k výkladu dějin a kultury Spojených států amerických. V nakladatelství *Dadong* byly mimo jiné vydávány populární časopisy jako například časopis *Ziluolan* 紫羅蘭 (1925–1930) neboli „Fialka“, který založil spisovatel Zhou Shoujuan 周瘦鵑 (1895–1968) (Fong 2015: 54).

³⁶ Společnost pro parapsychologický výzkum byla založena roku 1882 v Londýně skupinou známých filozofů a vědců jakými byla například Henry Sidgwick (1838–1900), William Fletcher Barrett (1844–1925), Edmund Gurney. Jejím předmětem výzkumu byly „skutečné či domnělé lidské schopnosti, které se zdají být nevysvětlitelné z hlediska jakýchkoliv obecně uznávaných hypotéz“ ve zkratce se tedy společnost zabývala výzkumem nejrůznějších paranormálních jevů (Liu Peng 2019: 5).

通乎), jenž byl roku 1930 publikován v *Shanghai shibao* 上海時報. Z článku vyplývá, že Lü Bichengnino rozhodnutí zcela konvertovat k buddhismu uzrálo právě díky stykům se Společností pro parapsychologický výzkum, s jejichž myšlenkami se však postupně začala rozcházet. Motivace k přijetí buddhistické víry pramenila z jejího trvalého zájmu o posmrtný život, jímž se evropský parapsychologický výzkum rovněž zabýval. Odpovědi na své otázky o posmrtném životě v něm však nenalezla. Odmítla se proto stát členkou společnosti a jako důvod uvedla nezájem o studium paranormálních jevů a okultních věd. Namísto toho se vydala na cestu za osvícením, kterého chtěla dosáhnout konverzí k buddhismu (Liu Peng 2019: 3–5). Buddhistkou se pak v ten samý rok, kdy článek vyšel, skutečně stala. V té době jí bylo čtyřicet osm let a žila Švýcarsku (Liu Na 1998: 43).

Stejně jako všechny ostatní Lü Bichengniny aktivity a záliby se i buddhistická víra stala významným tématem jejich literárních počinů. Vydávání prvních překladů a spisů o buddhismu a ochraně zvířat se časově shodovalo s publikací jejich cestopisných esejů, které vycházely na konci dvacátých let dvacátého století. Od roku 1929 do počátku 30. let se její eseje objevovaly v předních buddhistických časopisech. Nejčastěji publikovala čínském buddhistickém periodiku *Haichao yin* 海潮音, který roku 1920 založil čínský buddhistický reformátor mistr Taixu 太虛³⁷ (1890–1947) (Fong 2015: 55). Mistr Taixu Lü Bicheng v mnohém inspiroval a jeho dílo jí pomohlo pochopit hodnotu buddhismu v moderním světě. Buddhismus pro ni byl navíc na rozdíl od okultních věd dostatečně intelektuálně sofistikovaný na to, aby v něm našla odpovědi na své otázky týkající se posmrtného života (Liu Peng 2019: 6).

Mnoho esejí publikovaných v buddhistických časopisech pak zkomponovala a vydala v knize *Světla Evropy a Ameriky* (*Oumei zhi guang* 歐美之光), která byla v roce 1932 vydána v Šanghajském buddhistickém knihkupectví (*Shanghai foxue shuju* 上海佛學書局). Kniha obsahuje obrovské množství materiálů včetně korespondence s organizacemi věnující se ochraně práv zvířat a vegetariánskými organizacemi napříč Evropou a Spojenými státy. Některé materiály překládala a jiné publikovala v původní, anglicky psané verzi. Kniha byla doplněna o fotografie, ilustrace a podrobné informace o organizacích podporujících vegetariánství a prevenci týrání zvířat (Fong 2015: 55).

³⁷ Mistr Tai Xu Taixu 太虛 (1890–1947) byl na počátku dvacátého století jedním z nejvlivnějších buddhistických reformátorů v Číně. Propagoval koncept takzvaného „humanistického buddhismu“ (*rensheng fojiao* 人生佛教), který buddhismus odděloval od náboženských směrů opírajících se o existenci duchů a božstev. Soustředil se především na studium buddhistických textů a řešení společenských problémů, čímž oslovil skupinu intelektuálních věřících (Liu Peng 2019: 6).

Ve dnech 12. až 16. května 1929 se Lü Bicheng zúčastnila Mezinárodního kongresu k prevenci krutosti vůči zvířatům (Internationaler Tierschutz Kongress), jenž se konal ve Vídni a o kterém se mluvilo jak v rakouském, tak i v čínském tisku. Dne 13. května tam pak v ikonických pavích šatech pod jménem Alice Pichen Lee přednesla projev *Odmítnutí porážek* (*Fei tu 廢屠*). Článek o Lü Bichengnině příspěvku ke konferenci byl v den jeho přednesu zveřejněn například v novinách *Shengjing shibao* 盛京時報 (1906–1944) (Lai Shuqing 2010: 92).

Po skončení konference Lü Bicheng pro *Dagong bao* napsala článek *Útržkovité vzpomínky na cestu do Vídně – účast na Mezinárodním kongresu k ochraně zvířat* (*Fu Weiyena suoji – Canjia guoji baohu dongwu hui 赴維也納瑣記 - 參加國際保護動物會*) ve kterém Lü Bicheng vysvětluje svůj postoj k této problematice a také průběh celé konference (viz příloha číslo 12). Článek pak byl po menších částech vydáván ve dnech 22. až 24. června a 14. července pak byl v *Dagong bau* zveřejněn přepis jejího projevu, a to pod názvem *Zákaz porážek je neodmyslitelnou součástí čínské morálky – projev paní Lü Bicheng ve Vídni* (*Jin tu wei zhongguo guyou zhi daode—Lü Bicheng nüshi zai Weiyena zhi yan ci 禁屠為中國固有之道德—呂碧城女士 在維也納之演詞*) (Lai Shuqing 2010: 93).

Původně v anglickém jazyce přednesený projev z vídeňské konference zařadila Lü Bicheng v čínském překladu i do knihy *Světla Evropy a Ameriky*. Za účelem šíření osvěty ve své vlasti poukázala i na tři důkazy svědčící o tradici ochrany zvířat v historii Číny. Tyto hodnoty podle ní vycházejí z buddhismu, který se vymezuje proti zabíjení živých tvorů, konfuciánského humanismu a starověkých rituálů. Lidi zabíjející zvířata kritizuje za to, že utlačují slabé, což považuje za hanbu lidské civilizace. Jediným prostředkem k dosažení světového míru je pak podle ní úplný zákaz jatek. Lü Bicheng se tímto způsobem snažila své myšlenky šířit ve východní Asii s nadějí, že zde budou převedeny do praxe. Doufala, že tím tak pomůže omezit zabíjení zvířat a na tamější obyvatele tak zároveň nebude pohlíženo jako na zaostalé a necivilizované (Fong 2015: 56).

Lü Bicheng se svým krajanům snažila jít příkladem a sama byla až do konce života zapřisáhlou vegetariánkou. Zajímavostí je, že jen pár měsíců po přednesení slavného projevu ve Vídni se 7. července 1929 měla zúčastnit sedmé mezinárodní konference o zelenině a potravinách pořádané v Kamenickém Šenově na Severu Čech.

Kvůli nemoci se však nakonec na konferenci nedostavila, ale i přesto o ní podala podrobnou zprávu (Lai Shuqing: 2010: 97).

V té době se Lü Bicheng na stálo se usadila ve švýcarském Montreux a cestovala pak již méně často. Roky strávené v Montreux pro ni po literární stránce byly velmi plodné. Dokončila zde své cestovatelské zápisky, psala knihy a eseje o ochraně zvířat, a také skládala klasickou poezii, již posílala do Číny a publikovala v časopisech. Především básně vnímala jako nástroj, prostřednictvím něžž byla schopna svým krajanům nejlépe předat prožité pocity, nálady a autentické dojmy z cest (Fong 2004: 48–52).

V roce 1933 se Lü Bicheng vrátila zpět do Číny, kde se opět na nějaký čas usadila v Šanghaji. Věnovala se především psaní buddhisticky orientovaných děl. V roce 1936 pobývala krátce v Pekingu, kde editovala své další básně ve formě písní *ci* a pod názvem *Xiao zhu ci* 曉珠詞 je vydala celkem ve čtyřech svazcích. Po vypuknutí druhé čínsko-japonské války (1937–1945) se vrátila zpět do Evropy. Pokud bylo jejím cílem uniknout před válečným konfliktem, její snaha se minula s účinkem, neboť Evropa v tu dobu také stála na prahu druhé světové války. Poté, co začala druhá světová válka se Lü Bicheng v Evropě zdržela již jen krátce a na začátku roku 1940 se přemístila do Hongkongu, kde se uchýlila do kláštera Po Lin (*Baolian chan si* 寶蓮禪寺) (Liu Na 1998: 44).

V tom samém roce zde vydala knihu *Nástin karmy (An Outline of Karma)*. Na rozdíl od jejích ostatních knih byla tato publikace napsaná v anglickém jazyce, neboť jejím primárním cílem bylo šířit buddhistické učení v západním světě. Zároveň také demonstuje Lü Bichengnin trvalý zájem o posmrtný život a pevnou víru v reinkarnaci. Z čínského jazyka do jazyka anglického zde přeložila tři příběhy o tom, jak se v důsledku negativních karmických faktorů někteří lidé v dalším životě narodili jako zvířata. Chtěla tak čtenáře přesvědčit, že díky principu reinkarnace jsou lidé a zvířata propojení a ochrana zvířat proto v konečném důsledku přispívá i lidstvu (Liu Peng 2019: 14–15).

V klášteře Po Lin Lü Bicheng strávila poslední roky svého života a dne 24. ledna 1943 zde pak v důsledku nemoci také zemřela. Krátce před svou smrtí svěřila závěť do rukou buddhistického přítele žijícího v Šanghaji. Pověřila ho, aby peníze v celkové hodnotě dvě stě tisíc hongkongských dolarů, jež měla uloženy na bankovních účtech v New Yorku, San Franciscu a Šanghaji, použil k propagaci buddhismu. Jejím

posledním přáním bylo, aby byl její popel smíchán s moukou a vhozen do moře jako krmivo pro ryby. I po své smrti tak, zdá se, chtěla být prospěšná zvířatům a zároveň i definitivně splynout s přírodou (Fong 2004: 58).

Zamřela ve věku pouhých šedesáti let, avšak i přesto, že její život nebyl příliš dlouhý, rozhodně jej lze považovat za naplněný. Ačkoliv se nikdy nevdala a životem šla často úplně sama, díky nehynoucí odvaze žít podle svých vlastních pravidel, víře ve vzdělání a schopnosti překročit téměř jakékoliv hranice, obohatila nejen samu sebe, ale s pomocí svého literárnímu talentu také i čínskou společnost. Vždy se snažila pomáhat a chránit slabší, a to ať už ženy či bezbranná zvířata. Díky svým činům a tvorbě tak v čínské historii zanechala nesmazatelnou stopu, přičemž v posledních letech je díky práci literárních historiků i zájmu veřejnosti o polozapomenuté postavy čínské historie její odkaz nadále uchováván a rozvíjen.

4. ANALÝZA – LÜ BICHENG NA CESTÁCH PO EVROPĚ

4.1. Představení pramene

鴻雪因緣

予此行隻身重洋，儻然遐往，自亞而美而歐，計時週歲，繞地球一匝，見聞所及，爰為此記。自誌鴻雪之因緣，兼為國人之嚮導，不僅豆棚瓜架之談資已也。旅次潦草屬詞，閱者諒之。

Osud stop divoké husy ve sněhu

Na této mé cestě jsem jela sama přes dva oceány, jako peříčko jsem volně putovala do dálky z Asie do USA a Evropy, za týdny a roky jsem obeplula jsem celý svět. To, co jsem viděla a slyšela jsem dala to těchto záznamů. Sama jsem zaznamenala svůj úděl putování divoké husy ve sněhu, abych svým krajanům poskytla návod, který není jen pouhým materiálem pro a krácení dlouhé chvíle. Při zastávkách po cestě jsem slova jen nedbale načrtla a zkombinovala, snad mi čtenář promine. (Lü Bicheng 2013: 31).

Lü Bichengnina předmluva k cestovatelským zápiskům *Záznamy z putování po Evropě a Americe (Oumei manyou lu 歐美漫遊錄)*, které sepisovala během let 1926 až 1930, nám prozrazuje mnohé nejen o způsobu, který Lü Bicheng cestovala, ale také i motivaci, na základě jež se Lü Bicheng rozhodla své cesty zaznamenat a rovněž o cílové skupině, pro kterou byly zápisky určené.

Lü Bicheng jakožto moderní čínská žena cestovala zcela sama nezávisle na společnosti či pomoci druhých lidí. Šlo o cestování volné a ne příliš plánované, což vystihuje výrazem *xiaoran* 儻然, a tedy volně či nespoutaně, který v sobě nese znak *xiao* 儻 označující mimo jiné právě i vzhled peří zmuchlaného rychlým letem. Jako jedna z prvních čínských žen navíc cestovala skutečně turisticky a pro své vlastní potěšení, a nikoliv výhradně za účelem vzdělání či jako doprovod mužského příbuzného. Způsob jejího cestování je navíc přesně zachycen i v názvu edice, neboť termín *manyou* 漫遊 lze přeložit jako „volně se pohybovat“, „brouzdat“ či právě „vydat se na zábavnou cestu“. Lü Bichengnin způsobu cestování se pak poměrně přesně definují všechny zmíněné překlady.

Zápisky souhrnně nazvané *Putování po Evropě a Americe*, jsou také známé pod názvem *Osud stop divoké husy ve sněhu* (*Hongxue Yinyuan* 鴻雪因緣), neboť Lü Bicheng v předmluvě využívá aluzi k básni čínského básníka Su Dongpoa 蘇東坡³⁸ (1037–1101), ze které pak vznikl idiom *xueni-hongzhao* 雪泥鴻爪. Ten lze přeložit jako „stopy ve sněhu zanechané husími drápy“, a tedy pozůstatky událostí minulých. Jeho význam tak odkazuje k pomíjivosti lidského života a snaze po sobě ve světě zanechat svůj vlastní otisk. Lü Bicheng tak v předmluvě čtenářům nepřímou sděluje, že své zážitky zaznamenala, neboť po sobě toužila zanechat nesmazatelnou a věčnou stopu, díky níž nebude nikdy zapomenuta.

Kromě snahy o dosažení jisté formy „nesmrtelnosti“ bylo jejím cílem poskytnout svým krajanům spolehlivý návod na cestování po USA a Evropě. Její cestovatelské zápisky jsou prostoupeny množstvím praktických rad a doporučení, díky kterým budou její krajané moci v zahraniční cestovat snadno a bez problémů. Lü Bichengniny cestovatelské zápisky jsou rovněž také dokladem jejích osvětových snah, neboť se jejich prostřednictvím své krajany snažila poučit o podobě cizích zemí a okrajově i o tamější politické situaci.

Tím tak zároveň i vymezuje cílovou skupinu, pro kterou své cestovatelské zápisky psala. Byli jimi čtenáři novin, v nichž své zápisky v podobě krátkých článků publikovala a později i ti čtenáři, kteří si je v zeditované knižní podobě, jež roku 1929 vyšla pod názvem *Pátý svazek Lü Bichengnina díla* (*Lü Bicheng ji juan wu* 呂碧城集卷五),³⁹ četli jakožto průvodce po zahraničí.

Pro účely této práce byla primárně využita edice z roku 2013, která vyšla na Tchaj-wanu pod názvem *Putování po Evropě a Americe: Zápisky talentované ženy o baňžkářském cestování před devadesáti lety v období rané Čínské republiky*. Příležitostně bylo rovněž nahlíženo do archivovaných výtisků tianjinského deníku *Dagong bao* z let 1928 až 1929, které jsou dnes uloženy v archivu Sinologického centra Národní ústřední knihovny na Tchaj-wanu (*Guojia tushu guan hanxue yanjiu zhongxin* 國家圖書館漢學研究中心).

Cestovatelské zápisky byly v první čtvrtině dvacátého století významnou součástí časopisů. Zároveň se také začaly objevovat články z cest psané ženami, včetně

³⁸ 人生到處知何似？應似飛鴻踏雪泥。泥上偶然留指爪，鴻飛那復計東西。 Dostupné online: <https://dict.idioms.moe.edu.tw/idiomView.jsp?ID=925&webMd=2&la=0> (navštíveno dne 7.6.2023)

³⁹ Dostupné online: <https://repository.lib.cuhk.edu.hk/tc/item/cuhk-1502807#page/5/mode/2up> (navštíveno dne 11.6. 2023)

zápisků ze zahraničních studijní pobytů (Hu Xiaozhen 2013: 16). Při bližším zkoumání Lü Bichengniných článků publikovaných v deníku *Dagong bao* bylo zjištěno, že zápisky vycházely jednak v rubrikách věnujících se cestování, a také v rubrikách určených primárně pro ženy. Co se cestovatelské tematiky týče, na stejných stránkách, kde byly otištěny Lü Bichengniny zápisky nalezneme například i dobovou inzerci Čínské cestovní kanceláře (viz příloha číslo 1) nebo další články s cestovatelskou tematikou.

Ačkoli se noviny *Dagong bao* neřadily přímo mezi deníky cílené výhradně na ženy, objevovaly se v nich rovněž i články věnující se problematice ženských práv. Navíc sama Lü Bicheng, která před svým odjezdem do USA a Evropy v redakci *Dagong bao* pracovala, zde publikovala množství článků o ženském vzdělávání či ženské rovnoprávnosti obecně. Lü Bichengniny příběhy ze zahraničních cest tak můžeme najít i v rubrice s názvem *Žena a domácnost* (*Funü yu jiating* 婦女與家庭) která byla určena ženám a obsahovala články věnující se tématům, mezi něž patřila například i tehdejší situace v oblasti rovnosti žen a mužů ve světě (viz příloha 13).

Avšak ačkoli Lü Bichengniny články vycházely i v ženských rubrikách, na základě analýzy témat, které Lü Bicheng vybírá, obsahu jejích sdělení či způsobu jakým se čtenáři komunikuje, lze konstatovat, že nebyly určeny výhradně jen ženám, ale spíše všem čtenářům se zájmem o cestování a dění ve světě. Čtenářem, který z jejích článků profitoval nejvíc pak byl ten, který se chystal vydat do zahraničí a její rady tak mohl v praxi sám využít. Lü Bicheng při psaní svých článků tak očekávala, že díky tehdejšímu společenskému rozvoji a všeobecné modernizaci budou mít lidé v Číně stejnou příležitost vycestovat, tak jako to udělala ona.

Lü Bichenginy články byly během let 1928–1930 serializovány nejen v deníku *Dagong bao*, ale také v dalších významných novinách. Vůbec nejčastěji však publikovala v deníku *Shuntian shibao* 順天時報 (1901–1930) a dále také v populárním časopise *Ziluolan* 紫羅蘭 (1925–1930) (Li Lu 2018: 15). Seznam článků využitých pro potřeby této práce, datum jejich vydání a periodikum ve kterém byly otisknuty je připojen v příloze.

Za zmínku stojí, že Lü Bicheng neposílala rukopisy svých článků do čínských novin a časopisů za poplatek. Financí měla dostatek a výdělek tak pro ni při psaní zjevně nehrál roli. Publikaci článků, jakožto bývalá redaktorka deníku *Dagong bao*,

vnímala spíše přirozenou volbou a způsob, jak šířit své unikátní poznatky a zároveň se tak udržet v čínských literárních kruzích (Li Lu 2018: 16).

O to více jí rozčílilo zjištění, že některá periodika články přebírala bez jejího souhlasu. Lü Bicheng neměla ve zvyku si nechat cokoli líbit, a tak když se k ní tato informace dostala reagovala na to napsáním článku *Lamentace nad manipulátory textů* (*Wenpi wen gai zhi kebei* 文痞文丐之可悲). V něm pak toto chování důrazně odsuzuje a uvádí, že noviny nejenom že texty bez jejího vědomí kopírují, ale navíc je také dezinterpretují a uvádějí v nich chybné informace. Tento incident tak svědčí nejenom o Lü Bichengnině asertivní povaze, ale především je pro nás dokladem toho, že Lü Bichengniny cestovatelské zápisky byly v republikánské Číně velmi populární a jen samotné její jméno neslo punc kvality (Lü Bicheng 2013: 209).

Články, které Lü Bicheng posílala ze svých cest do Číny, byly poprvé knižně vydány již v roce 1929, a tedy v době, kdy autorka žila ve Švýcarsku. *Záznamy z putování po Evropě a Americe* společně s kolekcí jejích fotografií a sbírkou básní ve formě *ci* - *Nové básně ze zahraničí* (*Haiwai xinci* 海外新詞), zeditoval její přítel a básník Fei Shuwei 費樹蔚 (1883–1935) a vydal pod souhrnným názvem *Pátý svazek Lü Bichengnina díla* (viz příloha číslo 14 a 15). Kniha vyšla v renomovaném šanghajském nakladatelství *Zhonghua shuju* 中華書局 a díla byla rozdělena do svazků s tím, že fotografie a básně byly vydány ve svazku číslo čtyři (*juan si* 卷四) a zápisky ve svazku číslo 5 (*juan wu* 卷五).

Jen o pouhý rok později vyšly její zápisky ve stejné podobě podruhé, a to tentokrát pod názvem *Osud stop divoké husy ve sněhu*. Byly publikovány v Pekingu, a to jako součást edice *Důvěryhodná vůně* (*Xinfang ji* 信芳集) a na její vydání dohlížela Huang Shengyi 黃盛頤⁴⁰. Součástí této edice byly také Lü Bichengniny básně ve formě *shi* a *ci*, z nichž některé napsala Lü Bicheng mezi lety 1928 až 1929 během svého pobytu v Evropě (Fong 2004: 53).

Následná analýza vychází ze zápisků publikovaných v poslední edici z roku 2013, která již byla představena v úvodu práce. Tato edice obsahuje dohromady padesát osm článků, z nichž padesát dva se týká Lü Bichengniných cest po Evropě. Předmětem analýzy provedené v této práci jsou pak články uvedené v tabulce, která je k dispozici v příloze.

⁴⁰ Na základě dostupných zdrojů nebylo možné tuto ženu identifikovat. Mohlo se jednat o některou z Lü Bichengniných přítelkyň, bývalých studentek či asistentek.

4.1.1. Jazyk

Lü Bicheng při psaní svých děl vždy trvala na používání literárního jazyka *wenyan*. V přebírání hovorového jazyka nespátkovala žádný smysl a zastávala názor, že jazyk blízký hovorové řeči by v literatuře v žádném případě neměl nahradit moderní *wenyan*. Doslova napsala: „Čínský jazyk je duchem založení státu a rozhodně nesmí být nahrazen jazykem hovorovým“ (*Guowen wei liguo zhi jingshen, jue buke fa yi baihua dai zhi* 國文為立國之精神，絕不可發一白話代之). Proti používání hovorového jazyka v literatuře argumentovala tím, že v Číně existuje mnoho dialektů a jazyky, jimiž se v různých koutech země hovoří tak nejsou propojeny. Dále si také cenila jemnosti a vznešenosti klasického jazyka, kterou podle ní hrubá hovorová řeč nemohla nahradit (Liu Na 1998: 26).

V literatuře je tedy často řazena mezi konzervativce a její literární úspěchy a talent tak nebyly vnímány bez kontroverzí. Ačkoliv si mnoho literárních kritiků cenilo Lü Bichengniny schopnosti obohatit literaturu o nová témata, jakými jsou její poznatky z cest po USA a Evropě, současně jí vytýkali že její literární forma a způsoby vnímání světa jsou omezeny klasickou tradicí. Lü Bichengnin nekonvenční životní styl, způsob cestování a celkový pohled na moderní svět totiž stál v přímém rozporu s jejím lpěním na tradičních literárních žánrech. Lü Bicheng své zápisky z cest psané moderním *wenyanem* začala publikovat v roce 1926, a tedy až tři roky poté co Lü Xun v roce 1923 vydal sbírku povídek *Vřava* (*Nahan* 吶喊) považovanou za milník ve vývoji literatury psané v *baihua*, a dva roky před tím než Hu Shi 胡適 (1891–1962) vydal své *Dějiny literatury v jazyce baihua* (*Baihua wenxue shi* 白話文學史) (Hu Xiaozhen 2013: 6).

Intelektuálové příslušící k Hnutí za novou kulturu, kteří prohlásili klasický jazyk za mrtvý, tak již postupně opouštěli tradice a starý svět, zatímco moderní a emancipovaná Lü Bicheng v něm z části ještě stále prodlévala. Lpění na klasickém jazyce se pak stalo důvodem, proč ve druhé polovině dvacátého století upadla do neznáma a větší pozornost jí začala být věnována až ve století jednadvacátém (Wu Shengqing 2004: 21).

Lü Bichengniny cestovatelské zápisky jsou psány poměrně jednoduchým moderním *wenyanem*, což odpovídalo žurnalistickému stylu dané doby. Zároveň jsou však obohaceny o vznešená slova, literární narážky a aluze odkazující k čínské kultuře a historii. V Lü Bichengniných textech se také objevují idiomy, které však neužívala často a nadbytečně. Naopak je dokázala použít ve správnou chvíli tak, aby co nejpřesněji

vyjádřila nastalou situaci, své pocity či scénérii, která se před ní v danou chvíli rozprostírala.

Pro zápis místních názvů většinou uvádí originální název v daném jazyce a doplňuje ho o přepis do čínštiny, který se však ve většině případů neshoduje s dnešním ustáleným způsobem přepisu.

4.2. Způsoby cestování a dopravní prostředky

Mimo způsobů cestování a dopravních prostředků, které Lü Bicheng na svých cestách využívala, budou v následujících kapitolách akcentována témata, jakými je ubytování, které využívala, interakce s cizinci, způsob komunikace a cizí jazyky, reflexe čínské kultury a způsob jakým vnímala evropské pamětihodnosti a politickou situaci v Evropě ve 20. letech 20. století.

Tato témata byla vybrána tak, aby na jejich základě bylo možné co nejpřesněji zodpovědět hlavní otázky nastíněné v úvodu práce, neboť úzce souvisí s Lü Bichengninými celoživotními zájmy, společenským postavením a finančním zázemím. Lü Bicheng byla nezávislá a moderní cestovatelka, která na svých cestách vyžívala veškeré dostupné moderní dopravní prostředky. Téma dopravních prostředků je pak rovněž zajímavé i z teoretického hlediska úvah o pozici Lü Bicheng, coby „barevné“ cestovatelky v moderním světě a vztahu k imperialismu. Jakožto bohatá podnikatelka pak během svého života v Šanghaji požadovala jistý standart a vysoký komfort, což determinuje nejen způsob, jakým cestovala, ale také i výběr ubytování. V průběhu celého svého života čile navazovala kontakty se zajímavými lidmi, a proto je důležité brát v analýze v potaz i její způsob komunikace s cizinci s čímž souvisí i využívání cizích jazyků, jejichž studiu se věnovala a na něž kladla důraz i jako pedagožka. Výběr témat rovněž ovlivnila i její emancipace a prosazování modernosti, neboť tyto faktory se odráží nejen ve způsobu, jakým vnímala Evropu, ale také v tom, jak reflektovala vlastní kulturu a historii.

4.2.1. Rozvoj dopravních prostředků ve službách cestovatelek

Téma dopravních prostředků a způsobu cestování je pro analýzu Lü Bichengniných cestovatelských zápisků stěžejní, neboť mezi nimi téměř není jediný, kde by její autorka nezmiňovala způsob dopravy či nepopisovala situace které ji při jízdě v dopravních prostředcích potkaly. Zároveň to také bylo místo, kde přicházela do kontaktu s ostatními cestujícími, a navazovala tak přátelské vztahy či získávala informace potřebné pro pobyt v destinaci. V dopravních prostředcích se tak odehrávala značná část příběhů, které Lü Bicheng zprostředkovávala čtenářům a pro pochopení povahy jejích cest je nezbytné jim v analýza věnovat patřičný prostor.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se mobilita žen zvyšovala úměrně s postupující modernizací. Ta pak otevřela cestu k demokratizaci, růstu úrovně gramotnosti, reformám vzdělávání, působení feministických hnutí, zvyšování životní úrovně obyvatelstva, urbanizaci a industrializaci, což umožnilo další investici do pokroku a rozvoje společnosti. S pokrokem bývá obvykle spojován i rozvoj infrastruktury a inovace dopravních prostředků a ženy se tak stále častěji ocitaly v pozici cestovatelek či mnohdy i řidiček dopravních prostředků. Na západě pak byla rostoucí mobilita žen jedním z ukazatelů úspěchu první vlny feminismu⁴¹ (Smith 2001: 11) a s postupujícími modernizací se pak cestování stávalo dostupnější i pro ženy v Číně.

Parní stroj ve čtyřicátých letech devatenáctého století urychlil tempo modernizace, a také umožnil vznik nových přepravních prostředků. Parníky zrychlily přepravu po moři a lokomotivy na souši, přičemž zároveň zajišťovaly vyšší pohodlí a bezpečnost pasažérů. Následně se možnosti přepravy postupně rozšířily o jízdu na kole, v automobilu a také létání letadlem. Výkonné motory, které poháněly vozidla dosud nepředstavitelnou rychlostí se stávaly stále více všudypřítomnými symboly modernizace a také zvýšily rychlost přesunu v čase a prostoru (Smith 2001: 21).

Spolu se všeobecným pokrokem a společenským rozvojem ženy postupně nabývaly na ekonomické nezávislosti a získávaly díky tomu i větší svobodu, volnost pohybu a možnost cestovat. Moderní technologie umožnily ženám v minulém století

⁴¹První vlnu feminismu lze časově ukotvit do devatenáctého a raného dvacátého století, kdy se v západním světě začaly šířit myšlenky o potřebě zlepšení postavení žen ve společnosti, a to především z právního hlediska. První vlna feminismu je tak proto spojena zejména s bojem žen o dosažení základních občanských práv, jakými jsou právo na vzdělání, majetkové vlastnictví a volební právo (Tong, Botts 2018: 17).

přijmout nové druhy identit, přičemž jednou z nich byla i identita cestovatelky. Jako cestovatelky pak ženy aktivně poznávaly cizí kultury, jazyky, historii, tamější společenské organizace, krásy přírody a uplatňovaly své pozorovací schopnosti, jež mnohdy také reflektovaly ve svých zápiscích z cest (Smith 2001: 13). Za účelem cestování pak ženy začaly využívat všechny výše popsané dopravní prostředky a nezřídka se vydávaly i na cesty do zahraničí.

Cestování navíc již nebylo vyhrazeno pouze privilegovaným ženám bílé pleti z nejvyšších vrstev společnosti. Na dobrodružné cesty se vydávaly ženy různých ras a národností, což máme zaznamenáno v mnohých cestovatelských denících. Sidonie Smith tvrdí, že „barevné ženy“, a to především ty z postkoloniální Afriky, ostrovních států v Karibiku a z Asie, ve svých cestovatelských zápiscích z cest do Evropy a Severní Ameriky spíše, než moderní technologie a nejnovější dopravní prostředky akcentují témata spojená s vykořeněností, diasporou, historií kolonialismu a imperialismu a další (Smith 2001: 15).

Případ Lü Bicheng se však její teorii vymyká. Ačkoliv čínští historikové v dějinách druhé poloviny devatenáctého století až první poloviny století dvacátého často akcentují přítomnost imperialistických mocností v Číně, Lü Bicheng tento narativ nepřejímá. V jejích cestovatelských zápiscích tak nenajdeme zmínky o tom, že by se Čína měla imperialistickým mocnostem vzepřít. Pokud se v jejích člancích objevuje téma vztahu k vlasti, je to spíše v návaznosti na pocit vykořenění a v kontextu absence stabilního domova. Tyto pocity však v jejím případě nepramení z kolektivního vědomí křivdy způsobené útlakem imperiálních mocností, nýbrž z vlastní rodinné situace (Fong 2004: 37). Nikdy neprovdaná Lü Bicheng žila většinu času sama, cestovala a jejím domovem se na kratší či delší časové úseky stávala různá místa v USA (New York), Evropě (Švýcarsko), Číně (Taiyuan, Tianjin, Šanghaj, Peking) a Hongkongu.

Ve slabších chvílích pak pocity pramenící z neukotveného života a s ním souvisejícího osamocení reflektovala ve svých cestovatelských záznamech, nicméně na pasáži o jejích osobních pocitech můžeme narazit jen zřídka. Zmiňuje je pak především v situacích, kdy její náladu ovlivňuje špatné počasí, jako například při návštěvě Londýna, či strach z vypjaté politické situace, kterou zažila v polovině června roku 1927 ve Vídni během takzvané „Červencové revolty“.⁴²

⁴² Název Červencová revolta označuje vlnu dělnických nepokojů, které se odehrály 15. července 1927 ve Vídni a vedly k vypálení justičního paláce. Těmto událostem předcházela takzvaná Schattendorfský incident, jenž se odehrál o půl roku dříve a jehož důsledkem byla vražda levicového aktivisty a malého dítěte. Pachatelé byli následně u soudu osvobozeni a masa dělníků se v důsledku toho rozhodla podpálit justiční

是夜,聞吹嘴簫⁴³者,其聲哀厲,馳過窗外,由夢中驚醒,較晝聞槍聲時尤為驚悸。

Ten večer jsem uslyšela hrát píšťalu, její zvuk vzbouzel smutek, přehnal se kolem za oknem a vyburcoval mě ze sna, třásla jsem se strachy ještě víc, než když jsem ve dne zaslechla střelbu.

Pocit samoty a další emoce pak vyjadřuje spíše prostřednictvím básní a cestovatelské zápisky, spíše než jako intimní deník určený k zaznamenání pocitů, pojímá jako věcné reportáže z cest určené čtenářům se zájmem o cizí země a kultury. Například ve článku *Způsoby jak cestovat sama (Du you zhi banfa 獨遊之辦法)* si nejen že nestěžuje na svůj úděl sólo cestovatelky, ale ani zde nereflektuje potenciální nebezpečí či znevýhodnění plynoucí ze skutečnosti, že je žena a sama na cestách. Naříká tu pouze nad čistě praktickou záležitostí, kterou je nedostatečná znalost jazyka, a to konkrétně francouzštiny, neboť tento záznam je psaný v Paříži, kam přes Atlantický oceán připlula z Ameriky. Zbytek článku je však pojat spíše jako věcná série rad a doporučení pro cestovatele a cestovatelky (Lü Bicheng 2013: 53–56).

Ačkoliv Sidonie Smith tvrdí, že „barevné ženy“ na cestách po Evropě a USA jen zřídka komentují vyspělé technologie a dopravní prostředky, jimiž cestují (Smith 2001: 15), Lü Bicheng způsob přepravy komentuje téměř ve všech článcích, a to ať už pro detailnější vykreslení atmosféry cesty, či v kontextu doporučení a rad, jak v daném místě co nejlépe cestovat. Téma způsobu cestování a dopravních prostředků je pro pochopení Lü Bichengniných cestovatelských zápisků a jejího pohledu na Evropu velmi důležité. Je tomu tak proto, že díky nahodilosti a nepřilísné systematičnosti Lü Bichengniných cest se do některých měst opakovaně vracela a v dopravních prostředcích tak mnohdy trávila více času, než bylo nutné. Zároveň však tento čas využívala k seznamování se s místními obyvateli či dalšími cestovateli a získávala tak

palác. Jedná se o jednu z nejkrvavějších událostí krátkých dějin prvorepublikového Rakouska (1919–1934) (Beller 2007: 211–212)

⁴³ V originále je použito slovo *li 簫*, což je zkratka z *bili 簫*, což v překladu znamená tatarská píšťala. Jedná se o nástroj vyrobený z bambusu, přičemž jeho zvuk bývá obvykle popisován jako strašidelný. Sama Lü Bicheng situaci vykresluje jako děsivou, a tak je zřejmé, že i přesto, že se na vídeňské ulici ozýval zvuk některého z evropských hudebních nástrojů, Lü Bicheng si zvuk asociovala s tímto nástrojem a pro jeho přiblížení čtenářům uvedla tento nástroj. Zároveň připodobnění k tomuto konkrétnímu hudebnímu nástroji lze chápat jako metaforu pro pobyt v barbarských krajích. Lü Bicheng tím zdůrazňuje, že se nachází v cizině, kde navíc v tu chvíli probíhají nepokoje.

nové zkušenosti, o kterých mohla psát svým čtenářům. Pro ty pak mohl být způsob cestování na západě a vzhled tamějších dopravních prostředků velmi zajímavý.

Lü Bicheng tak byla jako cestovatelka výjimečná nejen mezi čínskými ženami, neboť jako jedna z prvních čínských cestovatelek cestovala skutečně turisticky, a jak vyplývá z itineráře, bez jasně stanoveného plánu a cíle. Ačkoliv ve svých zápiscích čas od času, ať již přímo či prostřednictvím aluzí, odkáže na svou rodnou zemi či čínskou kulturu, nedělá to s pocitem křivdy vůči západnímu imperialismu či výraznou nostalgií pramenící ze stesku po domově. Zbytečně se nedojímá a věci popisuje především informativně, s důrazem na praktický obsah sdělení. To tedy svědčí o tom, že Lü Bicheng byla nejenom kosmopolitní a moderní žena, která si dočasný domov, dokázala vytvořit kdekoliv na světě, ale také talentovaná reportérka.

4.2.2. Cestování po vodě

Ačkoliv ve dvacátých letech minulého století již bylo možné cestovat rozličnými dopravními prostředky, ještě stále bylo nutné trávit přemísťováním podstatně více času než dnes, a tak se chvíle strávené v dopravních prostředcích tvoří podstatnou část Lü Bichengniných cestovatelských záznamů. Během svých cest vystřídala mnoho dopravních prostředků od aut, vlaků, až po lodě a letadla.

Lü Bicheng se do Evropy vydala z Ameriky, a tak bylo nutné, aby se na evropský kontinent přepravila lodí. Dne 12. února 1927 tak nastoupila na parník *Olympic*, který byl jednou ze dvou sesterských lodí potopeného *Titanicu*. Ačkoliv se tato tragédie udála pouhých patnáct let před tím, než se na cestu přes Atlantický oceán vydala Lü Bicheng, ona sama ji ve svých zápiscích nijak nereflektuje. Z námořní katastrofy tak zřejmě strach neměla, zato byla zcela jistě ohromena velikostí a okázalostí zaoceánské lodi, jejíž luxus si majetní pasažéři během plavby mohli vychutnávat. Lü Bicheng ve svém článku *Plavba lodí přes Atlantický oceán (Zhou du Daxiyang 舟渡大西洋)* píše:

船名「奧玲匹克」(Olympic), 重四萬六千噸, 巨製也, 樓宇六層, 升降梯三具, 輪奐宏麗, 不啻皇居。

Lod' se jmenuje Olympic a váží 46 000 tun, což z ní dělá loď gigantických rozměrů. Velkolepá budova má šest pater a tři výtahy. Parník je to skutečně velkolepý, ne méně než císařský palác (Lü Bicheng 2013: 47).

Z Lü Bichengnina popisu lodi je tak patrný nejen obdiv technickému pokroku, neboť parník Olympic byl ve své době jedním z nejmodernějších, ale také vliv čínské kultury na její vnímání západního světa. Ačkoliv v textu není přímo použito přívlastko „čínský“ je velmi pravděpodobné, že při popisu krásy a velkoleposti parníku jí na mysli vytanulo sídlo čínských císařů. Toto přirovnání zřejmě používá i proto, aby si její čtenáři v Číně, kterým se západní svět nepoštěstilo navštívit, dokázali lépe představit jak velkolepě a impozantně na ní parník působil.

Dále se ve svém popisu atmosféry a prostředí lodi věnuje i oděvům pasažérů i personálu. Restaurace jsou v lodi rozděleny podle tříd na restaurace pro první, druhou a třetí třídu a jejich návštěvníci k večeři nosí společenský oděv. Lü Bicheng sice přímo nezmiňuje jakou třídou cestovala, ale vzhledem k tomu, že se po celou dobu strávenou v zahraničí ubytovávala, pokud možno jen v luxusních hotelích, je vysoce pravděpodobné, že byla pasažérkou první (či maximálně druhé) třídy.

Lü Bicheng navíc měla zálibu ve vysoce módních, kvalitních západních šatech, a je tak přirozené, že módu pozorovala i kolem sebe. Z dochovaných fotografií je patrné, že měla osobitý vkus a vysoce vyvinutý smysl pro vše krásné.

Z Lü Bichengniných cestovatelských záznamů je dále patrné, že loď nebyla jejím nejoblíbenějším dopravním prostředkem, neboť rozbouřené moře ji způsobovalo nevolnosti. Neměla však ve zvyku propadat panice a chmury spolu s fyzickým nepohodlím se rozhodla zahnat svou oblíbenou kratochvílí, a tedy společenským tancem

雖略感不適, 但勉隨眾笑謔蹈舞, 亦得忘之。

I když jsem se cítila trochu nesy, tak jsem se společně s davem snažila smát vtípům a tančit, takže jsem na to zapomněla (Lü Bicheng 2013: 47).

Lodí pak cestovala také z Francie do Velké Británie v srpnu roku 1927 kde se poté zdržela téměř půl roku. Jejím dočasným domovem se stal Londýn, kam se vydala urovnat si jisté záležitosti. Ty v zápiscích blíže specifikované nejsou stejně tak jako zdravotní problémy, kvůli kterým jí pobyt v Londýně doporučil lékař. Vzhledem

k tomu, že její cestovatelské zápisky vycházely v čínských novinách, je pochopitelné, že své soukromé záležitosti a zdravotní stav čtenářům nechtěla blíže specifikovat.

Cestu z Paříže do Londýna pak hodnotí jako vcelku pohodlnou, až na cestu lodí přes kanál La Manche Vítr a vlny jsou zde podle ní silnější než na otevřeném oceánu, a tak plavbu označuje za *weitu* 畏途, a tedy „nebezpečnou cestu“ (Lü Bicheng 2013: 147).

Jako velmi riskantní vyhodnotila i plavbu po Ženevském jezeře, na jehož břeh ve městě Montreux několik let pobývala. Ve článku *Plavba lodí po Ženevském jezeře* (*Rineiwa hu zhi dang zhou* 日內瓦湖之盪舟) popisuje zážitek, kdy nastoupila do loďky k neznámému mladému muži, neboť po plavbě na Ženevském jezeře vždy toužila, ale neodvážila se ji podniknout sama. Na loďce poté navíc na chvíli usnula a mladý cizinec ji přitom přikryl svým kabátem. Zpětně pak vyhodnotila, že byla až příliš odvážná a lehkomyšlná, neboť tím, že na loďku nastoupila v podstatě svěřila svůj život do cizích rukou. V té době navíc ani v Evropě nebylo běžné, aby samotná žena nastoupila do loďky k neznámému muži. Svým čtenářům pak vzkázala:

然予此行極為謬妄, 願讀吾此記者, 切勿效尤!

Tento výlet považuji za extrémně pošetilý a nesprávný, vy z vás, kdo chcete číst tyto záznamy, v žádném případě nenásledujte tento špatný příklad (Lü Bicheng 2013: 106).

Krása Ženevského jezera v ní navíc vyvolala vzpomínky na vlast a při popisují krásné přírodní scenérie čtenářům sděluje, že Ženevské jezero svou krásou předčí i Západní jezero (*Xihu* 西湖) v provincii *Zhejiang* 浙江 (Lü Bicheng 2013: 107). Během návštěvy Benátek zase gondoly popisuje čtenářům jako tradiční čínské „dračí lodě“.

該處為水城, 建築特別, 半水半石而無寸土, 有舟楫而無車馬, 往來街衢悉用小艇——細長而翹其首尾, 狀如吾國之龍舟, 稱曰「岡豆拉」

Toto místo je vodní město, je postaveno zvláštním způsobem, napůl voda napůl kámen a ani kousíček půdy. Jsou tu lodě s vesly a žádní koně a vozy. Pro spojení mezi ulicemi se všude používají malé loďky. Štíhlé, dlouhé a na konci zvednuté jako hlava a ocas, tvarované jako dračí lodě z naší země. Říká se jim „gondoly“ (Lü Bicheng 2013: 127)!

Lü Bicheng měla skvělý pozorovací talent, představivost, a navíc také schopnost svým čtenářům rozličná místa a věci popsat optikou Číňanky, která má hlubokou osobní

zkušenost jak s čínským, tak i západním světem. Díky tomu, že Lü Bicheng využívá některé aluze dobře známé v čínském světě, které odkazují k literárním dílům nebo materiální kultuře, je schopná své zážitky čtenářům předat, neboť oni sami si je pak dokáží představit na základě své vlastní zkušenosti.

Lod' byla Lü Bichenginým nejméně používaným a také ne příliš oblíbeným dopravním prostředkem. Na palubě lodi se ocitala většinou především z nutnosti, kdy nebyla jiná možnost, jak se dopravit do požadované destinace. Plavbu lodí považovala za nebezpečnou, a to i v případě, že se jednalo nikoliv o dálkovou cestu, ale pouze o volnočasovou aktivitu. Zde je nutno zdůraznit, že při plavbě na Ženevském jezeře nebezpečí spatřovala i v tom, že se jako samostatně cestující žena posadila do lodi s naprosto neznámým mladým mužem. Dokládá to její dobrodružnou povahu a zároveň i vzdor jakýmkoliv konvencím.

4.2.3. Cestování vzduchem

Když v roce 1903 bratři Wrightové poprvé úspěšně otestovali svůj létající stroj, který světu následně představili při předváděcích akcích a zkušebních letech v Paříži, sny a představy o létání, jež po celá staletí zaměstnávaly mysl lidských bytostí po celém světě, se začaly stávat realitou. Pro společnost to představovalo konec starého řádu a úsvit nového, v němž budou lidé vzdorovat zákonům gravitace, zkracovat vzdálenosti a šetřit čas. S vynálezem letadla tak lidstvo získalo zcela nový způsob dopravy (Smith 2001: 74). I přesto, že letecká doprava zpočátku nebyla přístupná širokým masám, Evropané mohli cestovat letadlem již od konce prvního desetiletí dvacátého století, avšak v Číně byla situace poněkud odlišná.

První úspěšný let se v Číně uskutečnil v roce 1909, a tedy pouhých šest let poté, co v Evropě letadlo představili bratři Wrightové. Civilní letectví se však postupně začalo rozšiřovat až od 80. let, kdy se Čína postupně začala otevírat světu (Ballantine, Tang 1995: 5).

Je tak přirozené, že když v 13. července roku 1927 cestovala Lü Bicheng z Benátek do Vídně letadlem, musela o tom svým čínským čtenářům, pro které bylo létání ještě stále zahaleno rouškou tajemství, podat podrobnou zprávu. V článku *Létání po obloze (Tiankong zhi feixing 天空之飛行)* detailně popisuje celou cestu od vzletnutí přes let samotný až po přistání. Při popisu krajiny a svých pocitů používá vznešený

poetický jazyk, čímž celému zážitku dodává snový či až doslova nadpozemský nádech. Čtenářům tak sděluje jak své vlastní dojmy, tak i podobu letadla a jeho vybavení:

場中停機數架, 其形如鳥, 雙翼而魚尾, 每具可載四人。司機者, 坐廂外首部。同行者, 予及其他二客, 共三人。座位寬而安適, 如汽車之廂。

Na letišti je zaparkováno několik letadel. Tvarem se podobají ptákům, neboť mají dvě křídla a rybí ocas. Každé z nich unese čtyři osoby. Řidič sedí v kabině mimo hlavní část. Cestující jsou celkem tři, já a dva další pasažéři. Sedadla jsou široká a pohodlná, jako v kabině automobilu (Lü Bicheng 2013: 130).

Lü Bicheng ve svých popisech využívá připodobnění k věcem, zvířatům či jevům, které jsou čínským čtenářům blízké díky jejich vlastní zkušenosti. Díky tomu se Lü Bicheng daří zprostředkovávat jinak jen s těžší představitelnou zkušenost. Zmiňuje, že v letadle sedí celkem pouze tři pasažéři, což poukazuje na exkluzivitu a také finanční náročnost takovéto cesty. Zřejmě i z toho důvodu leteckou dopravu využívala jen minimálně. Zároveň také oceňuje rychlost tohoto nového dopravního prostředku. Dle jejích slov by jí tehdy cesta vlakem trvala celých šestnáct hodin, avšak v letadle celkem strávila pouze hodiny čtyři. Přistála však ve městě Klagenfurt,⁴⁴ které je od Vídně vzdáleno dalších zhruba 320 kilometrů, a tak byla nucena podniknout ještě pětihodinovou cestu vlakem. I tak se jí však díky rozvoji dopravních prostředků podařilo cestu absolvovat téměř o polovinu rychleji než cestovatelům, kteří si zážitek z cesty po nebi dovolit nemohli.

Výjimečnost tohoto způsobu cestování dokládá i v článku popsaná situace, kdy se na pasažéry letadla přišli po přeletu v Klagenfurtu podívat místní obyvatelé. Lü Bicheng však poznamenává, že jim nerozuměla, neboť neovládala němčinu. Ačkoliv na konci zmiňuje, že se jí stejně jako při cestě lodí přes oceán, udělalo lehce nevolno, čtenářům letadlo celkově vykresluje jako velmi pokrokový a pohodlný dopravní prostředek.

⁴⁴ Letiště poblíž města Klagenfurt am Wörthersee funguje pro účely civilního letectví od počátku 20. století až do současnosti.

4.2.4. Cestování po zemi

Ve výše citované předmluvě k souhrnně vydaným cestovatelským poznámkám dává Lü Bicheng čtenářům příslib, že jim bude na cestách v cizích krajích průvodcem a poskytne návod, jak v zahraničí co nejpohodlněji a efektivněji cestovat (Lü Bicheng 2013: 31).

Na základě podrobné četby, detailní analýzy a kontextualizace zkoumaných materiálů lze konstatovat, že zkušená cestovatelka Lü Bicheng tento slib splnila. Její články jsou prostoupeny tipy na to, jak správně vybrat ubytování a stravování, jak nakládat s cestovními doklady, a především také poskytují návod, jak rezervovat jízdenky, přepravovat zavazadla a na jaké cestovní společnosti se při tom obrátit.

Lü Bicheng po Evropě nejčastěji cestovala vlakem a nákup jízdenek (i letenek a lodních lístků) spolu s přepravou zavazadel řešila s pomocí dvou v té době nejznámějších cestovních společností, kterými byla agentura American Express⁴⁵ a Thomas Cook & Son.⁴⁶ Tyto dvě společnosti pronikly na čínský trh již koncem 19. století, když Čínu začali navštěvovat západní cestovatelé. Thomas Cook navštívil Hongkong a Šanghaj během své první cesty kolem světa, kterou podnikl v roce 1873 a do roku 1900 pak v Hongkongu, Šanghaji a Pekingu otevřel své pobočky. Přibližně ve stejnou dobu si své kanceláře v Hongkongu a Šanghaji zřídila i cestovní společnost American Express (Mo Yajun 2021: 65–66).

Lü Bicheng, jež před svou cestou do USA a Evropy žila v Šanghaji tak měla k těmto cestovním kancelářím velmi snadný přístup a většinu praktických záležitostí spojených s cestováním řešila s jejich pomocí. Jména společnosti Thomas Cook & Son a American Express tak v jejích člancích zaznívají velmi často, a to v pozitivním slova smyslu, neboť Lü Bicheng jejich služby chválí a doporučuje. Prostřednictvím cestovních kanceláří často nakupovala jízdenky a svým čtenářům jejich služby doporučuje především z toho důvodu, že se jedná o společnosti mezinárodní. Cestovatelé tak nemusí mít strach z neznalosti cizích jazyků, jelikož si snadno vystačí se

⁴⁵ Cestovní kancelář American Express Company byla rovněž založena roku 1841 podnikatelem Henry Wellsem, a to původně jako expresní poštovní společnost. Kromě projede zájezdů se společnost specializovala také na obchod s cestovními šeky. Dodnes jedná o jednu z největších cestovní kancelář na světě (Bhatia 2012).

⁴⁶ Thomas Cook, považovaný za otce moderního turismu, roku 1841 založil cestovní společnost Thomas Cook & Son (původně pouze Thomas Cook, jeho syn John Mason Cook se oficiálně stal společníkem firmy v roce 1871. Společnost pořádala zájezdy a také levné jednodenní výlety, jak za účelem zisku, tak pro zábavu (Watts, Parks 2018: 41).

schopností dorozumět se anglicky. Podrobněji o tom píše v článku *Způsoby, jak cestovat sama* (*Du yoi zhi banfa* 獨遊之辦法):

歐美各都會皆有經理旅行之公司, 如柯克 (Thos. Cook & Son) 及美國通運公司(American Express), 其最著者也。彼等代售輪船及鐵路等券, 凡不解方言之旅客, 可向之購買。

Ve všech velkých městech v Evropě a Americe je nějaká cestovní kancelář jako například Thomas Cook & Son a americká cestovní společnost American Express, které jsou nejznámější. Tyto společnosti prodávají lístky na loď a na vlak, a tak cestovatelé, kteří nerozumí místní řeči, si lístky mohou koupit přímo od nich (Lü Bicheng 2013: 53).

Lü Bicheng dále také upozorňuje na to, že tyto cestovní společnosti obvykle organizují poznávací zájezdy a vlastní velká auta, kterým své zákazníky převážejí z místa na místo, a to za doprovodu průvodců. Tento způsob cestování Lü Bicheng hodnotí jako spolehlivý a pohodlný, avšak zároveň své čtenáře ve článku *Způsoby, jak cestovat sama* upozorňuje, že organizovaná cesta s průvodcem je velmi uspěchaná. A právě proto, aby čtenářům naskytla návod, jak cestovat po své vlastní ose, napsala tento článek.

Jak z textu vyplývá, Lü Bicheng se organizovaných výletů nezúčastňovala příliš často, neboť se jí nelíbil shon a spěch, ve kterém tyto zájezdy probíhaly. Zároveň si také stěžuje, že průvodci skupinu nutí nejenom ve spěchu pobíhat, ale také chodit pěšky, což považuje za extrémně únavné.

有時率眾下車步行, 備極疲勞, 所赴之點或非客所欲觀者。前於巴黎避凡塞爾皇宮(Versailles), 歸途下車步行數里, 予著新購革履, 其質堅硬, 歸寓後足趾已擦破, 血濡絲襪, 所得見者舊輦數輛而已。若獨自往遊, 車費既廉 (可附電車前往) 且得盡興, 而免奔波。

Občas vyvedou skupinu z vozu, aby šli pěšky, což je extrémně únavné, a navíc místo které navštíví možná není to, co si daný cestovatel přál vidět. Versailleský palác jsem již dříve navštívila, na cestě domů jsem vystoupila z vozu a šla několik *li* pěšky. Koupila jsem si nové kožené boty, byli tvrdé, a tak poté, co jsem se vrátila zpět do hotelu, prsty u nohou jsem měla odřené a krev mi smáčela punčochy. A to, co jsem viděla, bylo jen pár starých vozů, a to bylo vše. Kdybych tam jela sama, poplatek za vůz

by byl levnější (mohla jsem jet tramvají) a mohla jsem si cestu užívat bez toho, aniž byste ve spěchu pobíhala (Lü Bicheng 2013: 54).

Skutečnost, že Lü Bicheng příliš neholdovala organizovaným zájezdům dokládá i výše popsaná situace. Vzhledem k tomu, že jí cestování s průvodcem přišlo uspěchané, únavné a co se zážitků týče, tak i neuspokojivé, rozhodla se od skupiny raději odpojit a vydat se na cestu zpátky po své vlastní ose. Paříž navíc navštívila celkem čtyřikrát, takže neměla potřebu se návštěvou historických památek zdržovat po druhé. Po cestě pak narazila zřejmě na historický kočár, kterým se ve Versailles dříve cestovalo, a je nutné poznamenat, že v kontrastu s tím, jak barvitě čtenářům popisovala Olympic a dopravní letadlo, věnuje této starožitnosti jen velmi malou pozornost. Výše popsaná situace tak naznačuje, že se Lü Bicheng na svých cestách o starožitnosti příliš nezajímala a ve středu jejího zájmu stály spíše výtvarky moderního světa.

Současně zde také můžeme pozorovat, že v situaci (a také v celém článku *Způsoby, jak cestovat sama*) kdy se rozhodne v cizí zemi odpojit od skupiny ostatních cestovatelů a jít kus cesty sama, vůbec nevěnuje pozornost tomu, že je žena a sólo cestování by tak pro ni mohlo být nevhodné či dokonce nebezpečné. Jedinou nevýhodou pro ni z pohledu ženy představuje nevhodná obuv, roztržené silonky a sedřená pata. V podstatě lze konstatovat, že Lü Bicheng cestovala skutečně jako moderní žena, neboť ačkoliv byla na cestách před téměř sto lety, v určitých situacích řešila z pohledu ženy v podstatě podobné problémy, jako ty, se kterými se cestovatelky potýkají i dnes. Zároveň byla Lü Bichengnina cesta po USA a Evropě co se množství navštívených míst, aktivit, které podnikala a luxusu, který si v zahraničí mohla dovolit, cestou snů i na dnešní poměry.

To, že Lü Bicheng před organizovanými výlety raději upřednostňovala cestování na vlastní pěst, se lze dočíst i v jejích zápiscích z návštěvy hlavního města Německa Berlína:

曾附柯克公司之車於城內作半日遊，而於名勝之所，如蒲斯頓 (Potsdam)，皇堡 (Royal Castle)，國家圖畫館 (National Gallery)，凱撒博物院 (Kaiser Museum)等處，或匆匆一覽，或過門不入，故於此記不克詳敘，殊以為憾，不識他日更有機緣再到否。

Vůz Cookovy společnosti přímo ve městě uspořádal půl denní výlet a dojel na známá místa, jako je například Postdam, císařský zámek, národní galerie, a císařské muzeum.

Další místa nebo jsme si je prohlédli v rychlosti, nebo jsme pouze minuli hlavní bránu a nevstoupili jsme, a proto je v těchto poznámkách nemohu detailněji popsat. Velmi toho lituji, neboť nevím totiž zda jiný den budu mít to štěstí se sem znovu podívat (Lü Bicheng 2013: 140).

Výlet byl podle ní opět uspěchaný, a tak navzdory všem nepříjemnostem a nebezpečí, s nimiž se Lü Bicheng na svých cestách setkala, svým čtenářům stále více doporučuje cestování sálové. I z toho důvodu také v mnoha článcích opakovaně připomíná, že cestovní kanceláře nepořádají pouze organizované výlety, ale své služby poskytují i sólo cestovatelům. Pomohou jim i s rezervací lístků na vlak a rovněž jim poskytnou informace o místních pamětihodnostech. Ona sama tímto způsobem řešila cestu z Francie do Švýcarska, kam se vydala dne 20. dubna 1927. Podrobnější zprávu o tom podává v článku *Na cestě z Francie do Švýcarska (You fa fu Ruishi 由法赴瑞士)*:

予定計取由法至義之路線，此路甚長而饒風景，須先經瑞士，乃往柯克公司預購車票，並詢明沿途名勝地點，票限十日，可隨處小住遊覽。後予查知尚有限用兩月之票，蓋國內及國外各一月，予後屢購用之，價亦相同也。Cestu jsem plánovala podniknout z Francie do Itálie, a ačkoliv je tato cesta velmi dlouhá, krajina je zde malebná. Nejprve je nutné projet Švýcarskem, a pak zajít do Cookovy cestovní společnosti a kde je možné objednat lístky na vlak, a také se informovat o slavných památkách, které jsou na cestě. Lístek je platný po dobu deseti dní, a tak se na pár dní můžete zastavit kdekoliv a prohlédnout si tam místní památky. Později jsem přišla na to, že existuje také lístek, který je platný po dobu dvou měsíců. Nejspíš je to tím, že doma i v zahraničí se každý může používat jeden měsíc. V budoucnu jsem si je opět koupila a cena zůstala stejná (Lü Bicheng 2013: 57).

Kromě rad na to, jak si nejjednodušeji opatřit jízdenky, podává Lü Bicheng svým krajanům rovněž informace o tom, jak se na zahraničních nádražích a ve vozech chovat. Například v zápiscích z Itálie, konkrétně v článku *Dobrá vůle Italů (Yiren zhi qinshan 義人之親善)*, upozorňuje na skutečnost, že nádraží jsou velmi rušná a cestující si musí dát pozor, aby nezabloudili a nenasedli do špatného vlaku. Zároveň si také všímá chování pasažérů a místních zvyků, které v článkách následně předává a vysvětluje čtenářům:

坐客甚滿，予幸分得一席，然嫌擁擠，僅置小件於座處，如帽或傘等，以保守此位（此為歐俗，後至之客見有物在，則不佔取其位），己則立於廂門外，窗眺景。

Sedadla jsou hodně zaplněná, a tak jsem měla štěstí, že jsem získala místo k sezení. Nicméně vzhledem k tomu že je tu plno, tak na sedadlo dávám jenom malé věci, jako je čepice nebo deštník. Je to proto, abych si toto sedadlo udržela (je to evropský zvyk, kdy pasažéři, co přijdou později, uvidí že tam jsou věci, a to místo neobsadí), zatímco stojím ve vedlejší kabině přede dveřmi a z okna koukám do krajiny (Lü Bicheng 2013: 68).

Ačkoliv Lü Bicheng vyhledává dobrodružství a sama se občas dostává do nepříjemných či nebezpečných situací (jako například v loďce na Ženevském jezeře), své čtenáře se před riskantním chováním pokouší soustavně varovat. V článku tak dále upozorňuje, že by si čtenáři v rámci zachování vlastní bezpečnosti neměli brát jídlo, čaj a cigarety od cizích lidí. Jak je však jejím zvykem, sama se svými dobře míněnými radami neřídí a cizím lidem na cestách často důvěřuje. Tudiž následně dodává, že její spolucestující jsou dobří občané, a tak se nabízené věci odvážíla přijmout.

Její interakce s ostatními pasažéry však nebyly nutně jen přátelské, neboť Lü Bicheng se sporům a konfliktům rozhodně nevyhýbala a v případě, že se jí chování spolucestujících nelíbilo, nebála se to dát důrazně najevo. V článku *Neshody ve voze* (*Che zhong zhi juyu* 車中之齟齬) popisuje jak se při zpáteční cestě z Říma do Paříže dostala do sporu se dvěma pasažérkami, a to kvůli otázce, zda je ve vlaku povoleno kouření. Lü Bicheng si zapálila cigaretu ve chvíli, kdy dvě Francouzky ještě jedli masné jídlo z papírových sáčků. Ty se proti ní obořily a řekly jí, že v kupé by se kouřit nemělo. Lü Bicheng však neposlechla a snažila se jim vysvětlit, že pokud jim vadí kouření při jídle, měly by se občerstvit v jídelním voze, který je pro to speciálně vyhrazen. Navíc je ještě upozornila, že masné jídlo může poškodit sedačky a ve svém článku poznamenala, že dámy zřejmě odmítly navštívit jídelní vůz kvůli vysokým cenám za servírované pokrmy. Během sporu si však pevně hájila svou pozici, a i přes výtky Francouzek dále úmyslně kouřila a dým jim přitom foukala přímo do obličeje (Lü Bicheng 2013: 68). Jedná se o vcelku úsměvnou příhodu, která nám pomáhá Lü Bicheng blíže poznat, neboť poodhaluje její tvrdošijnou povahu. Zároveň v ní lze spatřovat i kus bezohlednosti a arogance, které se v jejím chování čas od času také objevují.

4.2.5. Zavazadla

Se způsoby cestování a dopravními prostředky úzce souvisí také přeprava zavazadel. Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních cílů Lü Bichengniných cestovatelských zápisků bylo poskytnout čtenářům návod na snadné cestování, příhody týkající se převozu kufrů a z nich plynoucí doporučení jsou rovněž jejich významnou součástí a je tudíž třeba je v souvislosti s dopravními prostředky zmínit.

I přesto, že Lü Bicheng svá zavazadla obvykle svěřovala do péče mezinárodní přepravní společnosti American Express, neustále se během svých cest potýkala s jejich ztrátou či opožděným dodáním. Kufr s oblečením nemohla dohledat již poté, co v únoru roku 1927 poprvé přijela z USA do Paříže (Lü Bicheng 2013: 68) a následně ji problémy s převozem zavazadel v Paříži potkaly znovu, a to tentokrát po cestě z Itálie (Lü Bicheng 2013: 100). Ztrátu zavazadel, musela se společností American Express opět řešit 14. července téhož roku, kdy ji po přiletu do Vídně pobyt znepríjemňovaly navíc i nepokoje spojené s Červencovou revoltou (Lü Bicheng 2013: 132).

嗟乎，予飛至維也納立即被困。今吾擲管為此記時，尚坐困愁城，不知何日方脫於難。蓋予於十四夕下降此城，十五日晨而禍爆發，何適逢其會也！晨起，往美國通運公司探詢行李，據云尚未運到，須待數日。予已焦急，因一切應用之物皆在箱內，必大感不便。怏怏歸寓，將致函威尼斯代運之公司，責其延誤。

Ach, jen co jsem přiletěla do Vídně mě obklopily těžkosti. Dnes jsem vzala do ruky štětec, abych zaznamenala, jak jsem stále uzavřena ve Vídni, obklopena problémy a nevím, kdy teprve se mi odsud podaří dostat. Když jsem já čtrnáctého večer klesala na toto město, patnáctého brzy ráno tato katastrofa vypukla, Jak jen jsem k tomu přišla!

Když jsem brzy ráno vstala, vydala jsem se do americké přepravní společnosti (American Express), kde jsem se dožadovala zavazadel. Podle toho, co mi řekli, tak má zavazadla ještě nedorazila a musím počkat několik dní. Už jsem začala být nervózní, protože všechny věci, které jsem potřebovala jsem měla uvnitř a opravdu jsem se cítila nepohodlně. Urychleně jsem se vrátila do svého ubytování a požádala jsem o napsání dopisu do benátské dopravní společnosti, abych je vedla k odpovědnosti za zdržení (Lü Bicheng 2013: 132).

Z ukázky článku *Obklopena těžkostmi ve Vídni - část první (Weiyena zhi bei kun (shang) 維也納之被困-上)* lze vyčíst zoufalství a bezmoc, kterými si v tu chvíli Lü

Bicheng procházela. Nejen že přiletěla do města, kde se v tu chvíli odehrávaly dělnické nepokoje, což v ní zajisté muselo vyvolávat strach a nejistotu, ale navíc ještě dočasně přišla o své oděvy a věci denní potřeby, což pro elegantní Lü Bicheng muselo být krajně nepříjemné. Jak je dobře ilustrováno i v příhodě o neshodách z vlakového kupé, Lü Bicheng se ve chvílích, kdy to bylo nutné, nebála postavit sama za sebe a rezolutně hájit svá práva a zájmy bez ohledu na ostatní. Urychleně tak apelovala na benátskou přepravní společnost, aby situaci vyřešila.

Zpoždění zavazadel však pravděpodobně nebylo zaviněnou žádnou z přepravních společností, neboť na vině byla stávka, v důsledku níž byla v tu dobu Vídeň v podstatě odstřižnutá od okolního světa. Ve druhém dílu článku reportující události z Vídně pak Lü Bicheng sama dává ztrátu zavazadel do souvislosti s probíhající dělnickou stávkou a navíc dodává, že červencové počasí je den ode dne teplejší a ona nemá do čeho by se převlékla (Lü Bicheng 2013: 136).

Lü Bichengniny nepříjemné pocity plynoucí ze ztráty či zpoždění zavazadel mohou kromě praktických důsledků této situace pramenit také z nepříjemné zkušenosti z mládí, kdy od strýce do Tianjinu utekla bez jakýkoliv kufrů či osobních věcí. Jistě ji utkvělo v paměti, jak nepříjemné je, být v cizím městě bez svého oblečení a dalších nezbytností. V době, kdy cestovala po Evropě již Lü Bicheng byla finančně zajištěná, a tak se nemusela spoléhat na ničí pomoc, tak jako když v mládí utekla do Tianjinu. Nicméně díky bohatství, které nashromáždila si mohla dovolit kupovat nákladné róby a šperky, a tak pravděpodobně nebyla nervózní pouze proto, že je momentálně neměla k dispozici, ale také se jistě strachovala, aby o drahé věci nepřišla úplně.

Nepříjemnostem spojeným s přepravou kufrů pak dokonce věnovala i celý článek s názvem *Blokování zavazadel* (*Xingzhuang zhi zu ge* 行裝之阻攔), kde detailně popsala problémy, které ji potkaly na cestě z Říma do Paříže. Při jejich řešení se opět obrátila na společnost Thomas Cook & Son a ukázalo se, že kromě toho, že byla zavazadla zadržena při hraniční kontrole byla navíc ještě chybně pojištěna, a to díky nedorozumění mezi Lü Bicheng a drážním zřízencem, ke kterému došlo v Římě. Lü Bicheng v článku sama přiznává, že chyba byla na její straně, neboť neumí italsky (Lü Bicheng 2013: 100–101). Nepříjemné situace plynoucí z neznalosti cizích jazyků pak Lü Bicheng ve svých zápiscích reflektuje poměrně často a tomuto tématu proto bude věnována zvláštní kapitola.

Vyprávění o zablokované přepravě zavazadel pak ještě mělo pokračování v článku s názvem *Průchod zavazadel (Xingzhuang zhi tongguo 行裝之通過)*. Lü Bicheng se z předchozí situace poučila, a tak když z Paříže pokračovala dál do Švýcarska, vzala situaci to svých vlastních rukou. Poté co vlak zastavil v pohraničním městě Bellegarde, vystoupila a ujistila se, že zavazadla jsou skutečně na svém místě. Vlak na okamžik tvrdohlavě opustila i přesto, že se jít od toho spolucestující snažili odradit. Její strategie se později ukázala jako účinná, neboť zavazadla dorazila do cílové stanice spolu s ní a vše tak tentokrát proběhlo bez problémů. Druhý den navíc ve voze potkala spolucestujícího z předešlého dne, překladatele z Anglie, který si od ní nenechal poradit a zavazadla se mu tak ztratila (Lü Bicheng 2013: 100–102).

Lü Bicheng chce své čtenáře těchto nepříjemností ušetřit, a tak s nimi sdílí své zkušenosti. Jakožto bývalá pedagožka a novinářka zvyklá šířit informace a ponaučení byla rozhořčena z toho, že železniční společnost ani cestovní kanceláře své klienty o předpisech dostatečně neinformují. Pak podle ní dochází k jejich ignoraci a cestovatelé se tak z důvodu neznalosti předpisů, týkajících se kontroly zavazadel, zbytečně dostávají do problémů.

旅客多來自異國，不諳規例，最易忽略，應於此節特別榜示於車中，用英、法、德各種通行文，喚客注意。而包辦旅行各公司應於售路券時即指示購者，免其受累，使旅客安適滿意，亦即營業之利益也。

Většina cestujících pochází ze zahraničí a nejsou obeznámeni s předpisy, takže je nejjednodušší je ignorovat. Tato část by měla být ve voze speciálně zveřejněna v angličtině, francouzštině a němčině a dalších různých jazycích, aby cestující byli upozorněni. Co se cestovních kanceláří týče, ty by měly kupující při prodeji cestovních kuponů ihned poučit, aby nedošlo k jejich zatěžování a aby se cestující cítili pohodlně a spokojeně, což je výhodné i pro obchod (Lü Bicheng 2013: 103).

Lü Bicheng ale nemyslí pouze na osvětu cestujících a dodává, že jejich lepší informovanost může prospět i samotným cestovním společnostem a jejich obchodu. Během své kariéry totiž nebyla jen vychovatelkou a novinářkou, ale dokázala se uplatnit i ve světě obchodu, což jí umožnilo doživotní finanční nezávislost.

4.3. Ubytování

Poté co Lü Bicheng díky podnikání vydělala velké množství peněz, přivykla luxusnímu životnímu stylu a pohodlí, a to jak v Šanghaji, tak i na cestách. Již z jejího životopisu se lze dočíst, že během své první cesty na západ, kdy studovala na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, bydlela po celý rok v centru města v hotelu Pennsylvania, což bylo dozajista velmi finančně nákladné.

Z Lü Bichengniných cestovatelských zápisků je pak patrné, že se vždy ubytovala, pokud možno ve velkých a prestižních hotelech. Často se zaměřuje na popis jejich vybavení a servisu či komentuje, zda personál mluví anglicky a je tedy snadné se v hotelu dorozumět. Na některých místech dokonce uvádí i jejich jména nejen v čínském fonetickém přepisu, ale rovněž i v anglickém jazyce. Díky tomu tak víme, že například ve Vídni se ubytovala v hotelu Grand Hotel Wien, který se i dnes řadí mezi nejluxusnější hotely ve městě.

寓格蘭德旅館 (Grand hotel), 起居華侈, 安宿一宵。

Bydlela jsem v Hotelu Grand. Denní život tam byl luxusní a první noc byla klidná (Lü Bicheng 2013: 132).

V zápiscích z Vídně také ale zároveň zmiňuje, že původně měla přebývat v hotelu *Bailisi* 伯立斯, který blíže specifikovala jen přibližným určením jeho polohy s tím, dle kterého ho od hotelu Grand údajně dělily pouze dvě další rezidence (Lü Bicheng 2013: 132). Je zajímavé, že zde čtenářům nepředkládá anglický název hotelu, a tak se lze jen domnívat, zda na mysli měla hotel Palais Coburg, který je od hotelu Grand vzdálen zhruba pouhých 600 metrů, nebo nějaký jiný, dnes již neexistující hotel.

Svým čtenářům pak v článku *Způsoby, jak cestovat sama* přímo radí, jak si po příjezdu do cílové destinace co nejsnadněji opatřit ubytování:

至於寄宿, 當深夜下車, 每拉車站附近之旅館而不計其佳否, 次日即覓遷適當之所。惟有時小旅館之價或反較大旅館為昂, 蓋大旅館營業公正誠實不欺故也。

Co se ubytování týče, když pozdě v noci vystoupíte z vozu, vždy najdete ubytování poblíž vlakové zastávky, nehledě na to, zda je dobré, či špatné. Další den si pak poblíž najdete vhodnější místo, kam se lze přestěhovat. Někdy však může být cena za menší

hotel vyšší než za hotel větší. Velké hotely navíc dělají obchod čestně a nestávají se tam podvodné incidenty (Lü Bicheng 2013: 54).

Lü Bicheng čtenáře svých článků pravděpodobně vnímá skrze svoje vlastní vidění světa a standarty a předpokládá tak, že ani oni se nespokojí s případně horším ubytováním. Proto poznamenává, že je tu možnost se druhý den přestěhovat do lepšího a většího hotelu tak, jak to zřejmě dělala ona sama. Zároveň zde opět nenajdeme ani zmínku o tom, že večerní cestování by pro samotnou ženu mohlo být potenciálně nebezpečné, neboť jediné riziko, na které upozorňuje jsou podvodné incidenty. Dále pak v článku čtenáře poučuje o tom, že v Evropě je zvykem dávat spropitné, které je přímo připočítané k platbě na takzvaném „malém účtu“ (*xiao zhang* 小賬), který nazývá jako „poplatky za služby“ (*shi tou fei* 使投費). Srovnává to se situací v Americe, kde dle jejích zkušeností spropitné nedávalo přímo, ale pouze za speciální servis (Lü Bicheng 2013: 54).

Často ve svých zápiscích hodnotí také hotelové služby a srovnává jejich ceny. Například po příjezdu do Londýna, kde měla z důvodu návštěvy americké armádní skupiny problém najít ubytování dosahujících jejích standardů, poznamenala, že místní hotely byly nejenom že horší než ty ve Spojených státech, ale jejich úroveň nebyla srovnatelná ani s hotely pařížskými. A to vše ještě navíc za vyšší cenu. Nakonec se musela spokojit s hotelem pro střední třídu, kde se jí nelíbilo především vybavení, které bylo dle jejího názoru staré. Zde se opět potvrzuje, že ačkoliv historické vybavení hotelu mohlo být pro cestovatelku z daleké Asie z hlediska své odlišnosti zajímavé, Lü Bicheng preferovala věci moderní a nové (Lü Bicheng 2013: 152).

Naopak ubytování ve Švýcarsku si velmi pochvalovala:

瑞士旅館精潔勝於巴黎，而價則較廉，房金每日瑞幣十佛郎，約合華幣五元，膳食另計。侍者導予入寢室，綺麗新潔，至為安適。

Hotely ve Švýcarsku jsou čistší a upravenější než v Paříži a cena je v porovnání nižší. Poplatek za pokoj je 10 švýcarských franků, což je 5 stříbrných *yuanů*⁴⁷ a jídlo se účtuje zvlášť. Obsluha mě dovedla do pokoje, který byl krásný, čistý, tichý a pohodlný (Lü Bicheng 2013: 58).

⁴⁷ Pro srovnání lze uvést, že za 3 až 4 stříbrné *yuan*y bylo v Šanghaji ve dvacátých letech dvacátého století možné koupit jeden *dan* 擔 (tedy přibližně 50 kilogramů) rýže (Lü Bicheng 2013: 58).

Švýcarsko si Lü Bicheng zřejmě doslova zamilovala, neboť se tam později i usadila a životem na břehu Ženevského jezera ve městě Montreux strávila celých pět let. Když město navštívila poprvé, uchvátilo jí natolik, že o něm napsala působivý článek *Krajina v Montreux (Mangteru zhi fengjing 芒特如之風景)* plný sugestivních popisů místní přírody. Zároveň v něm čtenářům velmi detailně přibližuje i hotel, ve kterém byla během své první návštěvy ubytovaná, přičemž nezapomíná vyličit i jeho upravené okolí.

芒特如前臨日内瓦湖(Lake of Geneva) 各大旅館所在。館前皆有花圃，芳樹奇葩，燦爛如錦。

予所居旅館即臨湖濱，最佔優勝。館作半環形，前為平台，石檻迂迴，樹以華燈，高聳雲表。燈圓而巨，纍如明珠，光逾皓月。

Montreux se nachází naproti Ženevskému jezeru a jsou tu všechny velké hotely. Před všemi budovami se nachází květinové záhonky, voňavé stromy a exotické květiny se třpytí jako brokát (Lü Bicheng 2013: 59).

Hotel, ve kterém bydlím se nachází na břehu jezera, což je nejvýhodnější. Má tvar půlkruhu, vpředu je terasa, kamenný práh dveří je kruhový, stromy dekorovány barevnými světly se tyčí vzhůru nad mraky. Lustr je kulatý a obrovský, lano je jako blyštivý šperk a jeho záře je zářivější než jasný měsíc. (Lü Bicheng 2013: 60).

Lü Bichengnin popis švýcarského hotelu, jehož jméno čtenářům neprozradila, je nejenom svědectvím o vysoké úrovni ubytování, ve kterém Lü Bicheng obvykle přebývala, ale zároveň také dobře ilustruje její elegantní a vytříbený styl, pro který byla v čínských společenských kruzích velmi oceňována (Wu Shengqing 2004: 21).

Lü Bicheng ubytování hledala v turistických průvodcích či na doporučení spolucestujících nebo místních, se kterými se díky svým komunikačním schopnostem a přirozené bezprostřednosti, dala do řeči. Lü Bicheng pak s politováním konstatuje, že na informace v knihách jako *Co je třeba znát o cestování po Evropě (Lü ou xuzhi 旅歐須知)*, které v té době vycházely v Šanghaji, nejsou přesné a nemělo by se jím proto plně věřit (Hu Xiaozhen 2013: 22).

Průvodce v té době vydávala například Čínská cestovní kancelář, ale bylo možné si opatřit i průvodce psané v angličtině, jež vydávala společnost Thomas Cook & Son. Cestovní průvodce byly nejenom žádaným pomocníkem při cestách po světě, ale také inspirací k tomu se na cesty vydat. Mezi Číňany se na počátku dvacátého století těšily

velké oblibě, což zároveň svědčí o tom, že cestování bylo v Číně v té době již běžnou součástí volnočasových aktivit (Mo Yajun 2021: 11–12). O tom, zda byly tyto knižní průvodci spolehlivým zdrojem informací se pak můžeme dočíst právě z cestovatelských deníků cestovatelů, kteří se jimi řídili. Recenze, které se nám dostává z cestovatelských zápisků Lü Bicheng však nebyla příliš pozitivní. Pravděpodobně i díky své vlastní nespokojenosti s tehdy dostupnými cestovatelskými průvodci se Lü Bicheng rozhodla svým čtenářům zprostředkovávat vlastní spolehlivé a úplné informace.

Na pomoc tištěného turistického průvodce se spoléhala například kdy se ocitla v nesnázích po příjezdu do Milána, kdy byla veškerá ubytovací zařízení plná, neboť město v tu dobu navštívil italský korunní princ⁴⁸ na kterého se přijeli podívat turisté ze všech koutů země. Nicméně ani turistický průvodce o Miláně vydaný cestovní kanceláří Thomas Cook & Son jí v této situaci nepomohl. K použití průvodce se uchýlila poté, co se ve voze nechala zmást doporučením náhodného spolucestující, kterého v zápiscích nazývala jako *cang 儻*, a tedy „muž bez způsobů“. Na základě rad tohoto muže se vydala do hotelu, který bylo obtížné najít, přičemž situaci jí komplikovala neznalost italštiny. Z prekérní situace Lü Bicheng nakonec pomohl až Američan (zřejmě čínského původu, neboť ho nazývá Qiao Ji 喬濟), kterého předtím potkala na cestě do Milána ze Stressy (Lü Bicheng 2013: 66–67).

Díky této příhodně můžeme vidět, že nalezení vhodného či vůbec nějakého ubytování nebylo pro sólo cestovatelku ve dvacátých letech dvacátého století mnohdy vůbec jednoduché. Lü Bicheng však dokázala neočekávaným situacím čelit s otevřenou myslí a pozitivním přístupem. Zároveň byla velmi otevřená ke komunikaci s cizími lidmi, kterým navíc velmi často slepě důvěřovala. Ačkoli se jí to mnohokrát vyplatilo a nejednou tak díky tomu na cestách získala nové přátele, v situacích jako byla tato jí to přivedlo do značných obtíží. V článku o návštěvě Milána o tom pak píše takto:

不惟言語不通，且不知有何旅館，予躁急徘徊，頓足無可為計。此為平生所經之一趣境。凡讀吾此記者，若身歷其境，不知將何以為計。

Nešlo jen o jazykovou bariéru, ale také o problém najít hotel. Propadala jsem panice a bloumala kolem, netušila jsem, co bych měla dělat. Je to jedna ze zajímavých situací, které se v mém životě staly. Vy, co čtete můj deník, jakmile zažijete to samé jako já, jsem zvědav, jak se s tím vypořádáte (Lü Bicheng 2013: 66).

⁴⁸ Lü Bicheng konkrétní jméno neuvádí nicméně na základě historické skutečnosti se lze domnívat, že šlo o Umberta prince z Piedmontu (v roce 1946 krátce vládl jako Umberto II.), jenž byl synem tehdejšího panovníka Victora Emmanuela III.

Je rovněž zajímavé, že na místech, kde Lü Bicheng píše o různých vyhrocených či nebezpečných situacích čtenářům nepodává pouze strohý popis skutečnosti, ale přímo k nim promlouvá. Tím navozuje jakési pouto mezi autorem a čtenářem a svým cestovatelským zápiskům tak dodává na autentičnosti.

4.4. Interakce s cizinci

Jak již bylo nastíněno v předešlé kapitole, Lü Bicheng byla na svých cestách v komunikaci s neznámými lidmi velice otevřená a bezprostřední. O svých kontaktech s cizinci podává svým čtenářům podrobné zprávy a skrz jednotlivé příběhy tak můžeme pochopit nejenom to, jak Lü Bicheng, jakožto exotickou turistku z dálného východu, vnímali místí obyvatelé, ale také jak svou identitu cestovatelky chápala ona sama.

Pokud se zaměříme na způsob, jakým o sobě Lü Bicheng, zjistíme, že byla se svou identitou neukotvené cestovatelky a cizinky převážně spokojená. Lze to pozorovat i v její předmluvě ke knižně publikovaným zápiskům, kde s pomocí aluze *hongxue* 鴻雪 k Su Dongpoově básni poznamenává, že zaznamenala svůj osud husy zanechávající stopy ve sněhu (*Zi zhi hong xue zhi yinyuan* 自誌鴻雪之因緣). Tím světu nepřímo sděluje, že po sobě chtěla zanechat památku, díky níž nebude zapomenuta (Lü Bicheng 2013: 31). Její touha nebýt zapomenuta souvisí i s jejím vírou v reinkarnaci a buddhismus, ke které během svých cest po Evropě přimkla. Hledala v ní odpovědi na otázky týkající se posmrtného života, který si sama pokusila zajistit alespoň prostřednictvím publikace literárních děl s jejichž pomocí po sobě ve světě chtěla zanechat nerasmazatelnou stopu.

To se jí nakonec i povedlo, neboť díky publikaci článků v čínských novinách se v Číně stala veřejně známou již během svého života a dostatek pozornosti si mohla užívat i na západě. Tam v té době ještě neproudily davy asijských turistů, tak jako je tomu dnes, a Lü Bicheng tak byla díky své eleganci a exotickému vzhledu vnímána jako „princezna z Dálného východu“. Na základě analýzy jejích článků lze navíc konstatovat, že si sama budovala obraz sebevědomé, nezávislé, bohaté, stylové a vysoce moderní ženy, která navíc svým cizokrajným vzezřením přitahovala nejenom pozornost, ale také komentáře a zvědavé dotazy okolí.

Do takovéto situace se dostala na nádraží v Boloni, kdy poté co vystoupila z vlaku potkala mladého zaměstnance drah, který měl na čepici anglicky napsáno „železniční tlumočník“. Tlumočník ji zavedl do hotelu poblíž nádraží a během konverzace přišla řeč i na její národnost:

彼詢予國籍，乃客以中華。彼曰：「汝貌甚佳，頗似歐人，不類華人。」予思此少年未必曾到遠東，竟臆斷謂華人貌皆惡劣，必聞謠傳，或見之滑稽圖畫耳。

Zeptal se mě, jaké jsem národnosti, a tak jsem řekl, že jsem cestovatelka z Číny. Řekl: "Jsi hezká a vypadáš jako Evropan, ne jako Číňan." Pomyslela jsem si, že tento mladý chlapec nikdy nebyl na Dálném východě a myslel si, že Číňané jsou oškliví. Jistě slyšel nějaké pověry nebo viděl karikatury (Lü Bicheng 2013: 68).

Jak z konverzace vyplývá, tlumočník chtěl Lü Bicheng pravděpodobně složit poklonu, nicméně díky své neznalosti celá konverzace vyústila spíše v lehce trapnou situaci. Lü Bicheng tato poněkud nevhodná poznámka evidentně nerozzlobila, ale ani nepotěšila. Mladíka před čtenáři v podstatě omlouvá a smiřuje se s tím, že člověk, který neměl tak jako ona šanci cestovat na druhou stranu světa, věří fámám a předsudkům. Jedním z cílů jejich zápisků tak pravděpodobně bylo čtenáře v Číně o situaci v Evropě a USA dostatečně informovat, aby oni případným pomluvám o západním světě nepodléhali.

Chybný úsudek ohledně jejího původu italskému mladíkovi velkoryse odpustila, neboť ho přičítala jeho nedostatečnému vzdělání. Jakožto bývalá pedagožka usilující o zvýšení úrovně vzdělanosti čínských žen totiž byla velmi dobře obeznámena s tím, že rovný přístup ke vzdělání nemusí být samozřejmostí a bohužel ne všichni lidé tak měli to štěstí studovat. O to víc ji tak potěšilo, když v Londýně potkala desetiletého vzdělaného chlapce, který se ujal role průvodce a seznámil jí s londýnskými pamětihodnostmi.

是日遊此，遇一小學生為指導各部，其態度，談論儼如成人。據云其校即在鄰近，詢其年齡，答以十歲，歐人知識開啟之早，誠屬可驚！

Ten den jsem na cestách potkala malého studenta, který mě všude provedl. Jeho způsoby a vyjadřovací schopnosti byly úplně jako by byl dospělý. Říkal, že jeho škola

je poblíž a když jsem se ho zeptala na věk, odpověděl, že je mu deset let. Je úžasné, jak brzy Evropané rozvíjí své znalosti (Lü Bicheng 2013: 158)!

Lü Bicheng si ve styku s lidmi všímala i úrovně jejich vzdělání a vyjadřovacích schopností. Znalosti malého Angličana ji proto ohromily natolik, že vzdělanost a brzký rozvoj znalostí u Evropanů prezentovala i svým čtenářům. Již ve svých esejích týkajících se vzdělávání navrhovala, že Čína by se v oblasti školství měla inspirovat západem a tyto svoje poznatky tak dále rozvíjí i v zápiscích z cest po Evropě.

Lü Bicheng ve svých článcích zároveň také líčí nemálo situací, kdy se na cestách setkala s laskavostí či pomocí od naprosto cizích lidí. Na parníku Olympic se seznámila s mužem jménem *Anisi* 安尼斯 (pravděpodobně tedy Anis), který ji na Den svatého Valentýna obdaroval čerstvými květinami a po příjezdu do Francie svěřil do péče francouzských manželů *Gusaiových* 谷賽,⁴⁹ lu xun kteří jí pomohli se dostat do Paříže. Aby jí po cestě mohli dělat společnost, vyměnili si své místenky z původně pátého vagónu do vagónu druhého, kde cestovala Lü Bicheng a zároveň jí i pomohli s hledáním ztraceného zavazadla. Po příjezdu do Paříže jí pak navíc zprostředkovali odvoz až do hotelu.

谷賽之女及婿已駕汽車迎於道左。彼囑其婿以車送予往旅館，而自挈其老妻另僱街車而去，其誼甚可感也。

Dcera Gusaiových společně s jejich zetěm již přijeli autem na levou stranu silnice, aby se s nimi přivítali. Zetě instruovali, aby by mě do hotelu dovezl autem. Pak vzal svou ženu, najal si pouliční auto (taxi) a odjeli. Toto přátelství je opravdu dojemné (Lü Bicheng 2013: 52).

Taková to krátká přátelství obvykle nepřetrvají, avšak člověk si je často pamatuje navždy. Lü Bicheng byla laskavostí manželů Gusaiových natolik dojata, že svou pozitivní zkušenost musela zaznamenat a sdílet i se svými čtenáři. Z jejich článků lze vyčíst, že těchto vzácných setkání a projevů laskavosti si opravdu cenila, a to zřejmě i z toho důvodu, že po USA a Evropě cestovala úplně sama a jejími jedinými blízkými příbuznými byly sestry žijící v daleké Číně. Zajímavé také je, že o negativních zkušenostech s lidmi, které cestou potkala píše v porovnání s těmi pozitivními jen velmi

⁴⁹ Stejně jako v případě pana Anise je i u příjmení manželů *Guisaiových* (*gu sai fufu* 谷賽夫婦) uveden pouze fonetický přepis do čínských znaků. Ve francouzštině či angličtině jejich jména neuvádí. Je i možné, že nepřepisovala jejich společné příjmení ale počáteční slabiky jejich křestních jmen.

málo (hádky s Francouzskými ve vlaku ohledně kouření) nebo vůbec. Zřejmě tak chce svým krajanům Evropany, ale i samu sebe, představit jen v tom nejlepším světle.

Naopak setkání, při kterých se k ní náhodní cizinci zachovali vstřícně a nápomocně, líčí do posledního detailu tak, jak tomu bylo i v případě, kdy jí ve Vídni během dělnických protestů uklidňoval neznámý krásný mladý muž.

該旅館急閉其鐵極柵。後至者不得入矣。予奔至聽間，就椅而坐，一美男子遽產前撫慰，予為愕然，其人之美，如雕刻阿普婁之石像，彼握予腕為診脈，且趣侍者以冰水飲予。彼先操義大利語，予不解，乃以英語慰予勿驚，並為予嘆息此遊之不樂。座客見之，或疑被此相識，然實素未謀面，彼何人歟？

Hotel urychleně zavřel svou železnou bránu a ti co byli vzadu se nemohli dostat dovnitř. Rychle jsem doběhla do foyer a sedla si na židli. Jeden krásný muž ke mně přiskočil a uklidňoval mě. Byla jsem ohromená jeho krásou, neboť byl jako kamenná socha Apolóna. Chytil mě za zápěstí, aby mě vyšetřil a popohnal obsluhu, aby přinesla ledovou vodu. Ten muž nejprve spustil italsky, ale nerozuměla jsem mu, a tak mě utěšoval anglicky. Říkal mi abych se nebála a povzdechl si, že tato cesta je pro mě nešťastná. Sedící hosté se koukali a možná si říkali, že jsme se už znali, ale v realitě jsme se nikdy předtím nepotkali. Kdo to asi byl (Lü Bicheng 2013: 135)?

Lü Bicheng v článku *Obklopena těžkostmi ve Vídni - část druhá (Weiyena zhi bei kun (xia) 維也納之被困-xia 下)* otevřeně popisuje své emoce a pocity, které v ní setkání s krásným mužem vyvolalo. Aby čtenářům co nejlépe vyličila jeho krásu, přirovnává ho k řeckému bohovi Apollónovi. Ačkoliv obvykle využívá aluze známé v čínské kultuře, zde by takovéto připodobnění bylo pro vyobrazení podoby neznámého Evropana zcela očividně nebylo dostatečné. Lü Bicheng tento velmi osobní zážitek opředený kouzlem romantického setkání čtenářům předkládá s notnou dávkou otevřenosti. Je to mu tak jednak proto, že v ní krásný cizinec pravděpodobně vyvolal lehké citové pohnutí, a jednak se popisem této dramatické situace pokoušela vytvořit atraktivní obsah, který upoutá pozornost a navnadí čtenáře k četbě jejích dalších nevšedních zážitků. Dalším zajímavým aspektem je zde zmínka o jazykové bariéře, se kterou se na svých cestách ve styku s lidmi potýkala neustále.

4.5. Cizí jazyky a způsob komunikace

Lü Bicheng považovala jazykovou vybavenost za dovednost nezbytnou pro moderní, samostatnou čínskou ženu, a proto byla výuka cizích jazyků významnou součástí kurikula, které vytvořila speciálně pro svou Beiyangskou veřejnou dívčí školu. Moc dobře si také byla vědoma skutečnosti, že bez znalosti cizích jazyků se v rychle se měnícím, globalizujícím se světě na cestě za úspěchem a dobrodružstvím neobejde ani ona sama.

Se studiem angličtiny tak začala již před svou vůbec první zahraniční cestou, která vedla do New Yorku a dorozumět se v zahraničí pro ni proto obvykle nebyl problém. Ten nastával až ve chvíli, kdy přišla do kontaktů s někým, kdo angličtinu neovládal. Tyto situace pro ni byly jistě velmi frustrující, a i zřejmě i proto se o nich ve svých článkách často zmiňuje. Jazykům se ve svých zápiscích však věnuje především z toho důvodu, aby o komunikaci v jednotlivých zemích informovala své čtenáře a případně v nich podnítila zájem o studium jazyků.

Komentář ke znalostem cizích jazyků, a to ať již svým či lidí, které na cestě potkala najdeme ve většině jejích článků. Lü Bicheng své čtenáře často zpravuje o jazykových schopnostech zaměstnanců cestovních kanceláří, personálu na v hotelích a na lodích, a také běžných obyvatel zemí, které navštívila. Na základě svých zkušeností tvrdí, že zaměstnanci dopravních podniků hovořili pouze svým mateřským jazykem, kdežto personál v hotelích obvykle ovládal jazyků hned několik (Lü Bicheng 2013: 53).

Jakožto vychovatelka usilující o zvýšení úrovně vzdělanosti čínských žen pozorovala i rozdíly v jazykové vybavenosti mužských a ženských zaměstnanců hotelů. Dle jejího pozorování většina mužů, zaměstnaných v evropských hotelích mluvila anglicky, avšak ženy, to především ty, které byly zaměstnané jako pokojské, znalost angličtiny postrádaly (Lü Bicheng 2013: 58). Její úsudek však může být poněkud zkreslený, neboť Lü Bicheng se ubytovávala převážně v luxusní hotelových komplexech, kde byla úroveň služeb a s ní spojené požadavky na vzdělání zaměstnanců vyšší než v běžných ubytovacích zařízeních.

Těžkosti spojené s neznalostí jazyka jí trápily již krátce po příjezdu do Evropy. Během její první návštěvy Paříže jí nedostatečná znalost francouzštiny zkomplikovala nejenom pobyt samotný, ale také zmenšila škálu témat a zážitků, o kterých by se se svými čtenáři mohla podělit. Pravděpodobně i kvůli nedostatku se tak v danou chvíli rozhodla vytvořit článek obsahující přehled doporučení pro dobrodruhy se zájmem o

sólo cestování. Nazvala ho *Způsoby, jak cestovat sama* a hned v jeho úvodu popisuje autentickou zkušenost cizinky jež se ocitla v pro ni dosud neznámém frankofonním prostředí.

予前既草新大陸之風光，迨抵巴黎，遂擱筆而無所記。蓋不諳法語，幾如聾瞶。雖諸事得英美友人（渡大西洋時同舟所識者）襄助，僅及大端，難隨跬步，故第一計畫即專治法語。詎習未匝月，愈進愈艱。臨渴掘井。以經歷所得，為隻身遠遊且不諳方言者（但英語或法語必通其一，否則絕不能行）。

Scenérii Nového kontinentu jsem již popsala dříve, a když jsem přijela do Paříže, tak jsem přestala psát a nic jsem nezaznamenala. Nejspíš to bylo tím, že jsem neuměla dobře francouzsky, což bylo skoro jako být hluchá a slepá. Přesto, že mi s mnoha záležitostmi pomáhali mí britští a američtí přátelé (ty které jsem znala z lodě přes Atlantický oceán), pouze když došlo na důležitější věci, těžkosti mě provázely na každém kroku. Mým prvním plánem proto bylo ovládnout francouzštinu. Čím jsem se učila dál, tím to bylo těžší. Bylo to jako kopat studnu, když dostanu žízeň.

Využila jsem zkušenosti, které jsem získala, neboť jsem člověk, který když cestuje sám do daleka, tak moc dobře nezná místní jazyk (nicméně znalost angličtiny či francouzštiny je nutností, jinak by cesta nebyla možná) (Lü Bicheng 2013: 53).

Když Lü Bicheng zjistila, že se v Paříži bez znalosti francouzštiny neobejde, rozhodla se jí začít učit. Tyto ambice však byly poněkud naivní, neboť neměla žádnou předchozí průpravu, tak jak tomu bylo v případě studia angličtiny. K vyjádření a frustrace plynoucí se zápolení s novým, a pro Čiňanku velmi obtížným, jazykem využila idiom *lin ke-juejing* 臨渴掘井, a tedy začít kopat studnu až v okamžiku, kdy dostanu žízeň. Tím chtěla čtenářům sdělit, svou lítost nad tím, že se francouzštinu začala učit až v okamžiku, kdy ji potřebovala a ne dříve, a tudíž byla její snaha marná.

Paříž Lü Bicheng navštívila celkem čtyřikrát. Neznalost francouzštiny ji však cestování i psaní článků značně komplikovala, a proto detailnější zprávy o životě v Paříži odkládala až na dobu, kdy se v místním jazyce zlepší a bude tak schopna čtenářům podat podrobnější informace.

予雖屢到巴黎，亦無所記載，因初到時擬先肄習法語，而後詳考，顧既輟學，偶或遊覽。

I přesto, že jsem v Paříži byla již opakovaně, nic jsem o tom nezaznamenala, a to protože jsem nejprve plánovala studovat francouzštinu, a poté ji detailně prozkoušet. Nicméně studium jsem již ukončila a čas od času se vydala na poznávací výlet (Lü Bicheng 2013: 53).

Jak z výše uvedené ukázky z článku Paříž (*Bali 巴黎*), který Lü Bicheng napsala při své třetí návštěvě Paříže v létě 1927 vyplývá, plynulou francouzštinu si nikdy neosvojila, a tak se rozhodla čtenářům zprostředkovat alespoň výčet místních památek tak, jak je očima čínské cestovatelky ve dvacátých letech dvacátého století viděla ona sama. Po čtvrté se pak do Paříže podívala v březnu roku 1928, kdy se při té příležitosti stala součástí publika přihlížejícího volbě pařížské královny krásy (Lü Bicheng 2013: 191). Článek o této události pak 12. dubna 1928 pak byl publikován v novinách Dagong bao, a to přímo v rubrice *Žena a domácnost* (*Funü yu jiating 婦女與家庭*) věnované ženám (viz příloha číslo 13).

V dalších zápiscích pak Lü Bicheng sama přiznává, že se během svých cest nenaučila ani žádné další evropské jazyky, nicméně svým nedostatkům čelí s humorem. S notnou dávkou nadsázky a sebeironie svůj způsob cestování nazývá hloupým a především „němým“ (*ya luxing 啞旅行*), neboť v situacích, kdy se nemůže spolehnout na verbální komunikaci, se dorozumívá s pomocí gestikulace či jinými kreativními způsoby.

Takovouto příhodu najdeme například v článku *Dobrá vůle Italů*. Při jednodenním přestupu v Bologni si restauraci pokoušela objednat kávu, nicméně číšník nerozuměl anglicky a ani její chabá znalost francouzštiny nepomohla. Celou situaci nakonec vyřešila tím, že svou objednávku vizuálně demonstrovala pomocí prázdného hrníčku a vlastnoručně nakresleného obrázku kávy (Lü Bicheng 2013: 191). Lü Bicheng tím ukazuje nejenom svou kreativitu a schopnost improvizace, ale také schopnost zvládat komplikované situace s lehkostí a humorem.

4.6. Reflexe čínské kultury

Ačkoliv po přečtení Lü Bichengových cestovatelských zápisků získáme neodmyslitelný dojem, že se bezpochyby jednalo o moderní, kosmopolitní ženu, při bližší analýze textu si nelze nevšimnout aluzí, zřetelně odkazujících k čínské kultuře a historii. Lü Bicheng bylo v dětství poskytnuto klasické čínské vzdělání, od útlého mládí

pak skládala klasickou poezii a při psaní svých děl se nikdy nevzdala klasického jazyka. Ačkoliv na sebe záměrně nechávala působit cizí vlivy, ze kterých čerpala inspiraci a obohacení, byla po celou dobu pevně ukotvena v čínské kultuře a tradici. Uvědomovala si svou vlastní identitu, zasazenou mezi Čínou a Západem, která se zřetelně odráží i v jejích dílech. Odkazy na čínskou kulturu, literaturu a historii se pak v jejích člancích projevují mnoha způsoby.

Nejčastěji se s nimi setkáme v popisech přírodních scenériích, které byly často ústředním tématem jejích klasických básní, pro jejichž tvorbu byla v čínských literárních kruzích známá, ale můžeme je najít i v zápiscích s cest. Příkladem je článek *Krajina v Montreux (Mangteru zhi fengjing 芒特如之風景)*, jenž je plný sugestivních popisů švýcarské přírody.

晨興，縱覽風景，全埠為光氣籠罩，益湖光山色，益以朝霞積雪混合而成，色彩濃厚。予國古詩「曉來江氣連城白，雨後山光滿郭青」之句，僅表示青，白二色。

Ráno jsem vstala a když jsem vyhlédla do krajiny, celý přístav se koupal ve světle. Nejspíš to bylo díky krásné scenérii jezer a hor, kterou ještě více umocňovala kombinace červánků, nahromaděného sněhu a výrazných barev. Tento verš ze starodávné básně z mé země „*Když přijde svítání, řeka se táhne až k hradbám, vše je bílé a hory po dešti jsou plné zelené*“ však poukazuje pouze na dvě barvy, zelenou a bílou (Lü Bicheng 2013: 59).

V Lü Bichengnině dílech se odráží touha objevovat a komentovat vše krásné. Krásu však nenalézala jen v umění či luxusních věcech, ale především v přírodních scenériích, čehož si lze všimnout i ve výše uvedené ukázce. Lü Bicheng zde k zachycení krásy švýcarské krajiny nevyužívá pouze svůj vlastní poetický jazyk, ale rovněž i verše od čínského básníka Zhang Jiho 張籍 (766–830), jenž žil a tvořil za vlády dynastie Tang. Klasické čínské básně ve svých dílech cituje často a ráda, nicméně z textu vyplývá, že švýcarskou krajinu shledává krásnější než tangskou báseň. Tím čtenářům říká, že místní krajina byla tak bohatá, že ani verše tangského básníka ji nedokázaly zachytit v celé své kráse.

Podobně se v článku vyjadřuje i o ženevském jezeře, které ji připomíná Západní jezero (*Xihu 西湖*) ve městě *Hangzhou 杭州* (provincie *Zhejiang 浙江*), avšak svou krásou ho vysoko převyšuje. Při jeho popisu opět používá poetickou frazeologii:

湖濱多魚，阡陌植桑，恍如浙之西湖，惟壯麗過之。

Na břehu jezera je mnoho ryb, krajina je křížem krážem osázená stromy a jsou tam pěšinky, což připomíná Západní jezero v Zhejiangu, ale toto je mnohem vznešenější (Lü Bicheng 2013: 59).

Z článku *Krajina v Montreux* lze rovněž vyčíst, jak se vyjadřovala o své vlasti. V momentě, kdy představuje v článku použité verše, o nich nepíše jako o „tangské básni“, ale uvádí že se jedná o „starodávnou báseň z mé země“ (*yu guo gushi* 予國古詩). Tím tak dává prostor k vyjádření své pýchy na klasickou čínskou poezii. V článku *Na cestě z Francie do Švýcarska* se zas o Číně vyjadřuje jako o *Hua daguo* 華大國, a tedy velké zemi Číně, čímž projevuje svou hrdost a moderní vlastenectví (Lü Bicheng 2013: 58).

K čínským literárním dílům či materiální kultuře tak odkazuje především prostřednictvím nejrůznějších aluzí, které jsou čtenářům blízké, a tudíž na ně jejich prostřednictvím může svou zkušenost snadno přenést. Dalším příkladem můžeme nalézt v jejím článku popisujícím dramatické události kolem Červencové revolvy ve Vídni.

予搓拭倦眼，而自詫曰：「其拿坡里之火山經愚公移至此處耶？」

Rukama jsem si promnula unavené oči a s překvapením si řekla „Cožpak to snad je, že pošetilý stařec sem přenesl sopku od Neapole?“ (Lü Bicheng 2013: 133).

Při popisu hořícího justičního paláce a paniky, která na místě zachvátila dav, zde kombinuje své dřívější zážitky, a tedy konkrétně návštěvu Vesuvu u Neapole spolu se známým příběhem o pomateném starci Yugongovi⁵⁰ (*Yugong* 愚公), majícím původ v čínské mytologii. Dramatické události tak v roli očitého svědka svým čtenářům popisuje tak, aby jim sami co nejlépe rozuměli. Zároveň je také patrné, že jí samotné se ve snaze co nejlépe zachytit dění (či v jiném případě krajinu) v zahraničí, jako první derou na mysl přirovnání k příběhům, místům či předmětům, které jsou důvěrně známe jak jí samotné, tak i jejím čtenářům.

⁵⁰ Yu Gong byl stařec, žijící na úpatí dvou hor, kterému hory překážely v cestě. Problém se rozhodl vyřešit tím, že se hory kámen po kameni přenesou. Když to uviděli bohové, zeptali se ho, proč se pokouší splnit takto pošetilý úkol. Stařec na to odpověděl, že pokud to nedokáže on, budou v práci pokračovat jeho potomci do té doby, než budou hory přeneseny. Bohové ho pak za jeho vytrvalost odměnili tím, že hory oddělily a stařec tak dosáhl svého cíle.

Další pozoruhodnou součástí jejích zápisků jsou zmínky o čínských výrobcích či restauracích, na které po cestě v zahraničí narazila. Například v článku *Situace na cestách* (Lü kuang 旅况), popisuje svoji slavnostní silvestrovskou róbu, která sestávala ze saténových šatů vyšívaných zlatými jeřáby. Lü Bicheng si na oblékání dávala velmi záležet, a ačkoliv často na svých cestách často nosila šaty západní, nezdráhala se oblékat ani šaty v čínském stylu či doplňky obsahující čínské elementy. Té noci se Lü Bicheng ozdobila korunkou z perel, o nichž nezapomněla hrdě zmínit, že byly vyrobeny v Číně a jejich cena byla levná. To sice příliš nezapadá do Lü Bichengnina okázalého stylu a bohatství, nicméně dává tím tak hrdě najevo svůj původ. Na ten poukazovala i prostřednictvím módy, v níž s oblibou kombinovala prvky čínské a západní (Lü Bicheng 2013: 191).

Během cest po Evropě se Lü Bicheng čas od času zastesklo po domácí kuchyni, a proto se rozhodla vyzkoušet některé asijské restaurace v zahraničí. Během chladné zimy strávené v Londýně se tak rozhodla navštívit tamější japonskou restauraci, kterou v článku *Situace na cestách* uvádí pod konkrétním jménem *Xi zhen yi gui* 席珍一簋, kde byl k dostání pokrm podobající se čínskému „horkému kotlíku“. Chuť servírovaného jídla si pochvalovala, avšak čtenáře nezapomněla upozornit na jeho velmi vysokou cenu (Lü Bicheng 2013: 191).

V Berlíně se zase rozhodla vyzkoušet čínskou restauraci, která se specializovala na kuchyni z oblasti Pekingu a Tianjinu, a tedy části Číny, ze které Lü Bicheng sama pocházela. Jídlo jí chutnalo, a navíc byla nadšená, že si s majitelem mohla promluvit ve svém rodném jazyce. Zřejmě i z toho důvodu se mu čínských v novinách rozhodla udělat reklamu, neboť v článku *Berlín* (Bolin 柏林) udává i přesnou adresu, na které se tehdy restaurace nacházela (Kantstraße 130 Charlottenburg) a explicitně říká, že ji chce svým čtenářům doporučit. Zde můžeme pozorovat autenticitu článku, neboť zachovává adresu v podobě, v jaké ji Lü Bicheng sama zapsala. Již se základní znalostí německého jazyka lze rozpoznat, že adresa byla zapsána chybně (správně Kantstraße 130, Charlottenburg), což dokládá Lü Bichengninu neznalost německého jazyka. Zajímavé je, že na uvedené adrese se restaurační zařízení nachází dodnes, avšak v současnosti tam nenajdeme restauraci čínskou, ale italskou. Lü Bicheng v článku zároveň podotýká, že většina Číňanů, kteří v té době v zahraničí provozovali restaurace, byli z Kantonu (*Guangdong* 廣東)⁵¹ (Lü Bicheng 2013: 140).

⁵¹ Lü Bicheng však v textu pro Kanton používá označení *Yue* 粵, který lze rovněž použít pro označení provincie Kanton či kantonštiny (yueyu 粵語) jako jazyka.

4.7. Evropské pamětihodnosti, muzea a galerie očima moderní čínské cestovatelky

Lü Bicheng na svých cestách po Evropě zavítala do většiny hlavních západoevropských měst a při té příležitosti nevynechala ani návštěvu místních památek, muzeí a galerií. Nejvíce ji přitahovala velká města či místa a pamětihodnosti pro Číňanku unikátní, jako byla třeba sopka Vesuv či kapucínská krypta v Římě, kterou v samotném názvu článku referujícím o návštěvě tohoto místa (*Prohlídka chrámu vyrobeného z lidských kostí - Rengu si zhi chuang guan 人骨寺之創觀*), nazvala „chrámem vyrobeným z lidských kostí“ (Lü Bicheng 2013: 84). Cestovala značně neorganizovaným způsobem bez jakéhokoliv jasně daného itineráře, přičemž na místa, která ji nejvíce zaujala se pak vracela vícekrát. Na základě jejích zápisků tak lze soudit, že nejvíce se jí líbilo v Paříži, kterou navštívila celkem čtyřikrát a v Itálii, kam se vydala dvakrát a navštívila při tom značné množství italských měst. Za svůj domov si pak vybrala Švýcarské Montreux, kam ji přilákaly krásy místí přírody, a především pak zasněžené Alpy.

Města navštívená na cestách často komentuje i po architektonické a urbanistické stránce. Některé výrazné aspekty evropských měst chválí, jiné kritizuje, avšak s Čínou je explicitně nesrovnává. Pokud ke srovnání dochází, dělá to prostřednictvím aluzí či nevědomky tím, že vyzdvihuje rysy společné s čínským prostředím. V článku o návštěvě Paříže například hned na začátku komentuje rozvržení tamějších ulic.

吾人曾居紐約者，後到歐洲，每苦街道之紛歧，蓋如蛛網犬牙，隨意錯綜，非若紐約之先繪圖而後建築，以二百餘街 (Street) 為經、十二馬路 (Avenue) 為緯，整齊有序，可計數而得也。

My, kteří jsme kdy bydleli v New Yorku, a poté jsme přijeli do Evropy, se vždy se trápíme, když se uličky rozvětvují, vypadají jako pavučiny a tesáky co se náhodně proplétají, což není jako v New Yorku, kde byly nejprve nakresleny a až poté postaveny. A proto dvě stě dalších ulic jsou jako osnova, dvanáct bulvárů jako útek, úhledně uspořádaných a lze je spočítat (Lü Bicheng 2013: 143).

Zde si můžeme všimnou Lü Bichengnina obdivu k modernizaci, neboť moderní rozvržení ulic v New Yorku je jí milejší než křivolaké uličky ve starobylé Paříži.

Pařížské, a stejně tak i londýnské, ulice (Lü Bicheng 2013: 152) vnímá jako nepraktické a zastaralé, avšak jinak tomu bylo při návštěvě Švýcarska. Čisté a úzké ulice v Montreux jí vyhovovaly, neboť je považovala za pro chůzi vhodnější než široké bulváry v Paříži a New Yorku (Lü Bicheng 2013: 59).

Zároveň si zde také můžeme všimnout vlivu čínské kultury na její vnímání Evropy. Ačkoliv to Lü Bicheng v textu nepíše přímo a zřejmě o tom ani vědomě neuvažuje, všímá si, že New York je podobně strukturovaný jako čínská města, kde je rozvržení ulic je pravidelné a obyvatelé se tak ve městě mohou orientovat dle světových stran. To, že se tak orientovala i ona sama nám dokládá článek zachycující návštěvu Berlína. Berlínské památky zde označuje body podle světových stran, přičemž o Berlíně navíc píše jako o jednom ze tří nejkrásnějších měst na světě:

此外佳景尤多，不能概括，而街道之寬潔，森林之綿互，石像之點綴備極莊嚴，與巴黎，倫敦鼎足而三。

Kromě toho tu bylo tolik překrásných scénérií, že je všechny nelze shrnout, a navíc ulice jsou široké a čisté, parky se táhnou v nepřerušném řetězci, kamenné sochy jsou mimořádně majestátné, spolu s Paříží a Londýnem je jako nohy trojnožky (Lü Bicheng 2013: 139).

Popis krás města Berlína shrnuje za pomoci idiomu *dingzu er san* 鼎足而三, jenž hovoří o třech soupeřících silách. Poznámku tedy lze číst tak, že Berlín s těmito městy soupeří o své prvenství v krásě. Zároveň zde opět vidíme Lü Bichengninu obdiv k modernímu městu. Zmiňuje zde i rozsáhlé parky pro něž používá slovo *senlin* 森林 a v překladu tedy les. Je tomu tak z toho důvodu, že čínština v té době pro park (dnes *gongyuan* 公園) ještě neměla ustálený název, neboť teprve ve 20. letech 20. století v Číně začínaly vznikat první městské parky.

Při návštěvě Paříže pak Lü Bicheng ze stejných důvodu za nejhezčí část města označila prostor kolem Luxorského obelisku:

旁有圓形噴泉巨池，場面極廣，爽塏雅潔，為巴黎最美之區。然常一千七百九十三年恐怖時代 (Reign of Terror)，死於斷頭機 (Guillotine) 者以千百計，皆在此處，而今陰霾盡散。

Po straně má fontánu s obrovským jezírkem, prostor před ním je velmi široký, světlý, suchý, elegantní a čistý a tvoří tak nejkrásnější část Paříže. Nicméně během období

teroru v roce 1793 zde pod gilotinou zemřely tisíce lidí, všichni na tomto místě, avšak dnes se ten opar úplně rozplynul (Lü Bicheng 2013: 146).

Lü Bichengnin obdiv k tomuto místu opět souvisí s jejím pozitivním vztahem k modernizaci, neboť ta se všemi výše zmíněnými kvalitami vyznačuje. Elegance, prostornost, moderní vybavení a čistota pro Lü Bicheng hráli roli například i při výběru ubytování, kdy ji starožitný nábytek připadal jako nevhodný a nezajímavý, stejně jako starodávný kočár, který viděla ve Versailles. Není se tak čemu divit, že ani při procházkách evropskými městy neobdivovala křivolaké uličky a středověká zákoutí a svou pozornost raději zaměřovala na moderní architektonické prvky.

Ve výše zmíněné ukázce silně rezonuje i Lü Bichengnino sociální cítění a soucit se slabšími. Své celoživotní úsilí věnovala zlepšení postavení žen v čínské společnosti a také obhajobě práv zvířat na důstojný život. Není tak překvapivé, že kruté události, jež se během Velké francouzské revoluce (1789–1799) udály na místech, kterými téměř o staletí a půl později sama procházela, se jí hluboce dotkly.

K zapsání názvu obelisku pak Lü Bicheng použila jednak čínské znaky (*Aiji ta* 埃及塔) a jednak jeho originální název ve francouzštině (*L'Obelisque de Louxor*). Za zmínku rovněž stojí, že čínská jména, které Lü Bicheng v textu uvádí se liší od těch, které se v čínštině pro označení daných míst používají dnes. Luxorský obelisk se dnes překládá jako *Lu ke suo fang jian bei* 路克索方尖碑 (Lü Bicheng 2013: 148), přičemž Lü Bicheng ho ve svých zápiscích přeložila jednoduše jako „egyptskou věž“.

Jako další příklad lze uvést název Paláce Louvru, o kterém píše jako o *Lu wei gong* 魯巍宮, přičemž dnes se pro něj používá čínský název *Luofu gong* 羅浮宮. V názvu, který Lü Bicheng uvádí navíc ani neakcentuje, že se dříve jednalo o palác královský (*huanggong* 皇宮) a ani v samotném textu se o tom nic nedozvíme. Z jazykového hlediska je rovněž pozoruhodné, že název Versailleského paláce v původním znění neuvádí vůbec a píše o něm pouze jako o *Fan sai er huanggong* 凡塞爾皇宮. Toto označení se běžně používá i dnes a je možné, že Lü Bichech originální francouzský název vynechala, neboť předpokládala všeobecnou znalost tohoto místa plynoucí z věhlasu Versailleské smlouvy (28. června 1919), na základě které byly po první světové válce v Číně se nacházejících německé koncese přiděleny Japonsku, a nikoliv navraceny zpět Číně. To pak vedlo k incidentu (4. května 1919) na základě něž

se zformovalo Májové hnutí, a proto tato smlouva v Číně vešla do obecného povědomí (Fairbank 2010: 450).

Při návštěvě Britského muzea (The British Museum) Lü Bicheng nejvíce zajímaly artefakty dokumentující dějiny Evropské civilizace. Jako první zde zmiňuje řecké malby a enkaustiky,⁵² neboť Řecko je považováno za kolébkou evropské civilizace. Dále čtenářům přibližuje babylonské stély, o nichž tvrdí, že obsahují především mýty. Ve skutečnosti však byly na stély zapisovány především hospodářské zápisy a Lü Bicheng tak ve svých zápiscích reflektovala to, co jí nejvíce zajímalo, neboť v té době se řada čínských intelektuálů zabývala otázkou budování mytologie v Číně po západním vzoru (McNeal 2012: 679–682). Zároveň si ve sbírkách Britského muzea všimá uměleckých předmětů z dob dynastií Sui, Tang a Song, avšak podotýká, že na prohlídku neměla mnoho času a není tak čtenářům schopna poskytnout spolehlivé informace o jejich pravosti. Z toho vyplývá, že se při prohlídce muzea raději detailněji zaměřovala na artefakty pro ni cizí, a tedy evropské. I přesto však nezapomněla na svou národní hrdost a čtenáře obeznámila s přítomností historických předmětů z Číny (Lü Bicheng 2013: 155-156).

V záznamu o návštěvě Křišťálového paláce,⁵³ si nelze nevšimnout, že Lü Bicheng pravděpodobně nepochopila metaforu skrývající se v jeho názvu.

純以玻璃及鐵造之，成於一千八百五十四年，靡金百餘萬鎊，然工料尋常，並不精美，蓋所用者僅薄片玻璃，非結晶之材也。

Je vyroben z čirého skla a kovu, dokončen byla v roce 1854 a byl na něj utracen více než milion liber ve zlatě. Materiály jsou však obyčejné a nijak význačně krásné, navíc povrch je vyroben pouze z tenkého plátu skla, což není krystalický materiál (Lü Bicheng 2013: 156).

Jak velké asi muselo být Lü Bichengnino zklamání, když se, jak sama píše, vydala na místo od centra města poměrně vzdálené a místo paláce z krystalů tam našla v tu dobu více jak sedmdesát let starý, nemoderní veletržní palác. Potěšil jí alespoň park, který dle jejích slov připomínal Versailleské zahrady.

⁵² Enkaustika je technika malby starověkého antického původu, při níž se užívalo barviv třených se zvlášť připraveným voskem.

⁵³ Křišťálový palác byl významným symbolem průmyslové revoluce, neboť byl vystavěn pro účely První světové výstavy, jež se konala v roce 1851. Palác však vyhořel 30. listopadu 1936 a dnes se na jeho místě nachází Národní sportovní centrum (Lü Bicheng 2013: 170).

Ačkoliv je Lü Bichengnin popis londýnských památek, galerií a muzeí poměrně rozsáhlý, ještě podrobněji se věnuje líčení pamětihodností a kulturních institucí v Římě, kde nějakou dobu pobývala. Lü Bichengnin popis uměleckých děl je velmi svérázný a osobitý. Například v Galerii Borghese popsala sochu Napoleonovy sestry jako nahé tělo ležící na divanu, přičemž kámen byl podle ní opracován natolik jemně, že skutečně připomínal kůži a bavlnou vycpanou matraci (*ji ru mian yin* 革褥棉茵) (Lü Bicheng 2013: 86).

Kromě toho, že Lü Bicheng dokázala umění náležitě ocenit, ho také vnímala jedinečným způsobem. Věřila totiž, že umění je evoluce, přičemž krása je její konec. Ve své esejí *Můj pohled na náboženství* přímo píše *shijie jinhua zhi zhongdian yue mei* 世界進化之終點曰美, a tedy že „konečným cílem evoluce je krása“ (Lü Bicheng 2013: 86), což odpovídá čínskému myšlení tehdejší doby v kruzích, které Májové hnutí odsunulo do ústraní. Zde tak můžeme vidět, že ačkoliv Lü Bicheng je plně pohlcena moderním světem, jehož rozvoj zcela podporuje, její způsob uvažování nad filozofickými otázkami vychází ze světa starého. Tento přístup nám pak pomáhá pochopit i tok dějin a celospolečenské změny. Ty se rovněž nestávají ze dne na den, ale jedná se o dlouhodobý a kontinuální proces, během kterého se významné charakteristiky světa starého a nového mísí a vzájemně překrývají.

4.8. Politická situace v Evropě ve 20. letech 20. století očima moderní čínské cestovatelky

Lü Bicheng si jakožto vzdělaná žena se zájmem o veřejný život na svých cestách zahraničního politického dění pravidelně všímala. Z jejích zápisků vyplývá, že se pravidelně věnovala četbě anglickojazyčného tisku a ve svých článcích tehdejší dění v Evropě reflektovala. I přesto však lze s jistotou tvrdit, že Lü Bicheng se během návštěvy evropských měst nestylizovala do role zahraniční korespondentky a informovat své čínské čtenáře o nejnovějších událostech v navštívených zemích tak rozhodně nebylo jejím primárním cílem. Politické dění proto zcela jistě nelze považovat za ústřední téma Lü Bichengniných článků.

Lü Bicheng proto dění v Evropě nesledovala s odstupem jako běžná reportérka či pouhý pozorovatel. Díky tomu, že se na svých cestách aktivně účastnila společenských událostí (například volba královny krásny v Paříži, projev na konferenci

k ochraně zvířat ve Vídni) a bez zábran při tom s cizinci komunikovala, stávala se tak součástí místního dění a zároveň ho i sama spoluutvářela. Lü Bicheng tak byla díky tomu v místním dění pevně ukotvená a stala se jeho neoddelitelnou součástí, díky čemuž mohla svou vlastní zkušenost na čtenáře snadno přenést. A právě tento výrazný rys jejích článků je činí autentické a atraktivní.

Součástí významných historických událostí se Lü Bicheng stala například když 14. července 1927 dorazila do Vídně, kde hned druhý den vypukla takzvaná Červencová revolta. Lü Bicheng zde zůstala uvězněná v Hotelu Grand, kde byla vtažena do všeobecné paniky a vřavy. Vzhledem k tomu, že nemohla dělat nic jiného, rozhodla se o právě probíhajících událostech napsat článek, ve kterém svým čtenářům situaci na místě detailně popsala.

詎旅館大門已開，寓客數百聚於廳中，神色倉皇，惟旁門闢一隙，以多人守之。予欲出外，被阻，予告以僅探視門外，並不道出，始得許可。此旅館之街口僅隔兩街，群眾擁擠，濃煙密布，火光熊熊。

Hlavní brána byla uzavřena, stovky hotelových hostů se shromažďovaly uprostřed recepcy a tvářily se vystrašeně. Jen v postranních dveřích byla skulina, a proto ji mnoho lidí pozorovalo. Toužila jsem vyjít ven, ale bylo mi v tom zabráněno, a tak jsem řekla, že jenom vykouknu za dveře a nepůjdu daleko. Teprve potom mi bylo dalo svolení. O dvě ulice dál od ulice před tímto hotelem, se shromažďoval dav a hustý dým zakrýval žhnoucí plameny (Lü Bicheng 2013: 132).

Lü Bicheng však situaci popsala poměrně povrchně a bez hlubšího porozumění komplexní politické situace. Zajímá se především o to, co prožívá ona sama. Ve výše uvedené ukázce tak nastínila atmosféru vypjaté situace, která pro ni byla zcela jistě velmi stresující. V tomto momentu se však zároveň opět ukazuje její dobrodružná a neohrožená povaha, kdy se navzdory nebezpečí chtěla vydat do centra dění a o vzniklé situaci se informovat. Když však na ulici spatřila zraněné lidi a sanitku, rozhodla se vrátit zpět do hotelu a získat čerstvé informace alespoň od ostatních hostů. Situaci ji však ztěžovala neznalost německého jazyka a jak sama píše, musela čekat až natrefí na někoho, kdo hovoří anglicky. To se jí nakonec podařilo a čtenářům tak mohla předat informace o současné politické situaci v Rakousku.

詢諸眾客，謂社會及專制（或稱社會黨及保守黨）兩黨齟齬，已經數月，前有社會黨員三人被殺，昨經法庭判決兇手無罪（據云因亂時不能證明兇手為誰之故），遂激眾怒而暴動云。

Ptala jsem se všech shromážděných hostů a řekli mi, že Socialistická a Konzervativní strana mezi sebou už spoustu měsíců soupeří a tři členové Socialistické strany byli dokonce před časem zabiti. Včera proběhl soud a uznal vraha nevinným (proslýchá se, že v čase zmatku není možné prokázat, kdo incident zavinil), a to pak vzbudilo veřejný hněv a rebelie (Lü Bicheng 2013: 133).

Informace, které Lü Bicheng dostala se v porovnání s historickými skutečnostmi zdají být poměrně přesné, neboť příčinou zapálení Justičního paláce ve Vídni bylo skutečně osvobození pachatele podezřelého ze zabití několika osob. Avšak během takzvaného Schattendorfský incidentu, jež celé Červencové revoltě předcházel, byly ve skutečnosti zabity osoby dvě (dospělý muž a osmiletý chlapec) a ne tři, jak píše Lü Bicheng (Beller 2007: 211–212). Poukazuje to tak na skutečnost, že se při zjišťování informací, jež předávala svým čtenářům, pravděpodobně spoléhala pouze na tvrzení náhodných cizinců a dále je pak již neověřovala ani hlouběji nezkoumala. Vidíme zde také, že opět podává pouze informace povrchní, které nezasazuje do širších souvislostí a politického kontextu.

V pokračování článku *Obklopena těžkostmi ve Vídni* pak popisuje další vývoj událostí, a především pak všeobecnou stávkou, jež jí znepríjemnila pobyt a také zavinila zpoždění dodání zavazadel. To poukazuje na skutečnost, že více než politický zápas a zamýšlení se nad společenskými problémy, které k němu vedly, jí zajímala její zpožděná zavazadla. Zajímavá je také pasáž, kde uvádí, že americké noviny Vídeň v tu dobu anglicky nazývaly jako *The City of Death* (*si cheng* 死城), a tedy „město smrti“ (Lü Bicheng 2013: 134). Lü Bicheng zde opět používá jak čínské znaky, tak i originální název v anglickém jazyce. Na základě toho lze usuzovat, že Lü Bicheng v zahraničí k získávání informací používala anglicky psaný tisk, neboť místním novinám kvůli neznalosti jazyka nerozuměla.

V článku dále také zmiňuje svůj vlastní názor na současné dění v Rakousku:

此次之變，論者多歸咎於共產黨之煽惑，然究其遠因，則歐戰後「凡塞爾條約」早播其種，今方開始收穫耳。

Většina těch, kteří o těchto změnách pojednávají je většinou přisuzují podněcování komunistů. Nicméně co se příčiny týče, semínka po Evropské válce zasela Versaillská smlouva a dneska teprve začíná sklizeň (Lü Bicheng 2013: 134).

Pokud se tak alespoň okrajově dotýká závažnějších témat, bez váhání je adaptuje na čínskou zkušenost. Příčinu nepokojů tedy nevidí ve vzrůstající moci komunistů či boji za sociální spravedlnost, ale bez dalšího vysvětlení z nich viní Versaillskou smlouvu, vůči které mezi čínskými intelektuály a přívrženci Májového hnutí tehdy panoval velký odpor. Naopak s Německem, které bylo v První světové válce poraženo a na základě Versaillské smlouvy na něj byly uvrženy sankce, Čína během republikánského období navazovala těsné kontakty. Bylo tomu tak z důvodu potřeby najít silného spojence, který by Číně pomohl v případě dalšího vojenského středu s Japonskem. Na konci dvacátých let němečtí vojáci pomáhali s výcvikem čínské armády, za účelem rozvoje vztahů bylo založeno několik kulturních institucí, zahájena byla i čínsko-německá civilní letecká doprava a pro potřeby národní obrany Čína s Německem spolupracovala i v oblasti vědy. Německo bylo vnímáno jako vyspělá velmoc jejíž příklad bylo hodné následovat. Tento názor v čínské společnosti přetrvával již od konce 19. století, kdy bylo Německo považováno za vzor rozdrobeného, ale silného státu, který se byl sjednocen pevnou rukou mocných vůdců (Fridrich II. Veliký 1712–1786, Otto von Bismarck 1815–1898) (Fairbank 2010: 490–492). A právě i z toho důvodu měla Lü Bicheng vůči Německu obdiv což lze vyčíst z článku, který napsala během pobytu v Berlíně.

工商輻輳，廠棧如林，泱泱大國之風，令人感想。雖經歐戰巨創，而民氣不萎，終有鷹揚之日，未可以時世限之也。

Továrny a sklady bylo jako stromů v lese, scénérie velkého a hrdého státu vede člověka k zamyšlení. Přestože vydrželo obrovské rány evropské války, tak morálka lidí nepoklesla, nakonec se orlice přiblíží ke slunci, ani válka a zlá doba tomu nedokázaly zabránit (Lü Bicheng 2013: 139).

Německo vnímala jako velkou, silnou a moderní velmoc, jež si i přes devastující prohru v První světové válce dokázala obhájit svou existenci. Naopak o politické situaci v Itálii, a tedy další zemi s totalitními tendencemi, ve které v té době již navíc fašismus bujel naplno, se nikterak obdivně nevyjadřovala. Dokonce by se dalo říct, že ji ani příliš

nezajímala, neboť v článku *Krátký pohled na současnou situaci v Itálii* (*Yiguo jin zhuang lie guag* 義國近狀略觀) přímo přiznává, že o politické situaci v této zemi toho mnoho neví (Lü Bicheng 2013: 125). Pozornost fašistickému režimu diktátora Benita Mussoliniho (1883–1945) však krátce věnuje v podkapitole zápisu z návštěvy Londýna s názvem *Otřesné novinky o hraběti de Nardini* (*Na de ni bojue zhi ehao* 拿地尼伯爵之噩耗). Na tomto místě popisuje okolnosti vraždy svého italského přítele hraběte Nardiniho, o které se náhodně dozvěděla z místního tisku. Její přítel byl zavražděn italským komunistickým atentátníkem a Lü Bicheng se proto na konci článku krátce zamýšlí o vztahu mezi komunismem a fašismem v Itálii.

義自厲行法西斯主義 (Fascism) 以來，於今九載，麥蘇立尼氏隱執中歐之鎖鑰，固為共黨所切齒而莫逞者。其是非茲不具論，惟此等傷害何濟於事？徒自證其狂妄而已。

Dnes uplynulo devět let od té doby, co Itálie přísně implementovala fašismus a co Mussolini skrytě drží klíč ke střední Evropě, a proto komunisté skřípají zuby. Jestli je to dobré nebo špatné o tom tady teď nebudu dopodrobna mluvit, ale takové vraždy, čemu pomohou? Pouze to samo dokazuje jejich barbarství (Lü Bicheng 2013: 154).

Jak z textu vyplývá, Lü Bicheng se o Mussoliniho fašistickém režimu opět nechtěla příliš otevřeně vyjadřovat. Zřetelný je zde naopak odpor k přívržencům komunismu, na které v této konkrétní situaci nahlíží jako na barbary. Zda je tomu tak z důvodu, že jí jeden z nich zavraždil přítele nebo proto, že s komunistickým hnutím, o němž musela mít povědomí i z čínského prostředí, nesouhlasila či k němu dokonce měla odpor, z textu však není jasné.

5. ZÁVĚR

Lü Bicheng byla nevšední, moderní žena, která během svého, ve všech směrech bohatého, života zastávala mnoho významných rolí. Do veřejného života a podvědomí literárních kruhů pronikla jako mladá talentovaná básnířka, jež skrze klasické básnické formy akcentovala nová témata podněcující diskuzi o rovnoprávnosti žen. Jako novinářka pak své progresivní názory ve snaze pozvednout úroveň vzdělání čínských žen prezentovala prostřednictvím esejí publikovaných především v celostátním deníku *Dagong bao*, ve kterém byla několik let jako redaktorka zaměstnaná. Jejím cílem v tomto ohledu bylo jednak pomoci čínským ženám získat ekonomickou nezávislost a jednak také prostřednictvím vzdělání dosud marginalizované části populace přispět k obrození a pozvednutí čínského národa, který se v té době nacházel na prahu staré a nové doby. Teoretické poznatky se jí podařilo převést do praxe otevřením Beiyangské veřejné dívčí školy, kde na základě svého vlastního kurikula vychovávala další moderní a soběstačné ženy. Lü Bicheng navíc v průběhu života systematicky pracovala i na svém vlastním vzdělání, a kromě znalosti anglického jazyka si rovněž osvojila i podnikatelské dovednosti. Díky obchodu s cizinci se západu se jí tak podařilo nahromadit obrovské jmění, které jí umožnilo studium a následný několikaletý pobyt v zahraničí. Role moderní čínské cestovatelky ji pak definovala po celých sedm let, a to od roku 1926 do roku 1933, kdy v čínském tisku publikovala svoje postřehy z cest.

Její úspěch se tak odvíjel od schopnosti proniknout skrze tyto role do mnoha světů a využít v nich zkušenosti nabyté prostřednictvím výše uvedených rolí. Lü Bicheng tak byla součástí světa kulturního, lingvistického, ekonomického a náboženského a již během svého života se jí podařilo se proslavit. Jako úspěšná a známá básnířka, novinářka, pedagožka a podnikatelka se v roce 1927 vydala na svou druhou cestu do zahraničí a rozhodla se jí zachytit ve svých cestovatelských zápiscích publikovaných v čínských periodikách a později rovněž vydaných knižně. Díky nim víme, že Lü Bicheng ve své době do ženského cestování přinesla zcela nový rozměr tím, že se na dobrodružnou cestu po Spojených státech a Evropě vydala jako turistka, a to zcela sama a pro své vlastní potěšení.

Na základě analýzy jejích zápisků tak byla Lü Bicheng v práci představena primárně jako zcela nezávislá a moderní cestovatelka. Avšak její individualismus, autonomie, ekonomická nezávislost v kombinaci s klasickým vzděláním a působením

tradičních společenských struktur a kulturních vlivů, které jí v dětství stráveném v intelektuální rodině žijící na přelomu 19. a 20. století v Číně, rovněž formovaly, znemožňují jakékoliv redukcionistické čtení výše uvedeného pramene. Na Lu Bicheng je v roli cestovatelky třeba pohlížet komplexně a její cestovatelské zápisky je nutné zasadit do širších společensko-kulturních, historických a biografických souvislostí. Na základě kontextualizační analýzy tak byly zjištěny následující poznatky.

Lü Bicheng po světě cestovala ve skrze turisticky a nezávisle. Za tímto účelem nevyužívala služby Čínské cestovní kanceláře a spoléhala se výhradně na služby mezinárodních cestovních kanceláří, kterými byli společnost Thomas Cook & Son a American Express. Ačkoliv cestovala většinou po vlastní ose, několikrát si od výše zmíněných společností objednala organizovaný výlet/zájezd, který však jejím cestovním preferencím příliš nevyhovoval. Po Evropě nejčastěji cestovala vlakem a pokud využila služeb cestovních kanceláří, přepravovala se i jejich speciálními autobusy. Z Ameriky do Evropy přeplula moderním parníkem Olympic, nicméně lodní dopravu si příliš neoblíbila. Z Benátek do Vídně pak využila dopravu v té době exkluzivní civilní leteckou dopravu, neboť její finanční prostředky jí dovolovaly cestovat v přepychovém stylu. Tomu odpovídala i úroveň hotelů ve kterých se ubytovávala. Pokud do daného města nepřijela pozdě v noci a nebyla tak nucena vzít za vděk hotelem poblíž nádraží, vybírala si pouze luxusní a drahé hotely. Záleželo jí na službách a vybavení hotelu, přičemž pokoje mely být dle jejích představ moderní, čisté a klidné. Řádně dbala i o svůj zevnějšek. Šaty oblékala především západní, ale do svého oděvu začleňovala i orientální prvky, aby tak prezentovala svůj čínský původ. Během svých cest se několikrát potýkala se ztrátou zavazadel a starosti jí tak nepůsobila pouze absence osobních věcí, ale rovněž i obavy, že by o své nákladné róby mohla přijít.

Lü Bicheng v Evropě navštívila především velká západoevropská města, přičemž na některé místa se vracela opakovaně. Volbu navštívených míst ve svých člancích přímo nezdůvodňuje, nicméně z nich vyplývá, že navštěvovala především místa pro Číňanku unikátní a zajímavá (Vesuv, Pompeje, Kapucínská krypta v Římě atd.). Lü Bicheng necestovala dle předem naplánovaného, striktně daného itineráře. Její způsob cestování byl neorganizovaný, lehce chaotický a často se vracela se do měst, které jí nejvíce zaujaly. Případně pak některé města navštívila opakovaně ze zdravotních důvodů nebo proto, že potřebovala uzavřít nedořešené záležitosti, které však blíže nespecifikuje. V Paříži tak byla celkem čtyřikrát a několikrát navštívila rovněž i Řím a

Berlín. Nejvíce si pak oblíbila švýcarské Montreux, kde se obklopená přírodou a horami nakonec na několik let i usadila.

Z měst, ve kterých pouze cestovala ji nejvíce zaujala Paříž, Berlín a Londýn, neboť je považovala za města ve skrze moderní. Německo jí pak navíc fascinovalo jako silná velmoc, jež se dokázala vzpamatovat z následků První světové války, což je v souladu s tehdejší čínským pohledem na tuto zemi. Naopak v té době fašistickou Itálii nijak nekomentuje a nemá k ní vyhraněný postoj. Na svých cestách si rovněž všímala i místního politického dění, které však nikdy nestálo ve středu jejího zájmu. Když už se jím v článcích zabývala, nepopisovala ho s odstupem jako pouhý pozorovatel, ale aktivně se do něj zapojovala a stávala se jeho součástí, což její články činí zajímavé a autentické. Při popisu evropských měst si pak obecně nejvíce všímá moderní architektury a prvků, jakými jsou například rozlehlé parky, volný prostor, široké a čisté ulice. Naopak úzké a křivolaké uličky, či historické architektonické styly a pamětihodnosti ji zajímaly o poznání méně. Je tak zjevné, že Lü Bicheng na Evropu pohlížela prizmatem tehdejšího čínského modernizačního diskurzu, kterým byla z části silně ovlivněna.

Ačkoliv starou evropskou kulturu explicitně neobdivovala na svých cestách hojně navštěvovala místní muzea a galerie, kde jí ze všeho nejvíce zajímalo umění, které ve svých zápiscích komentuje svým vlastním osobitým stylem. Ve svém psaní je velmi sebejistá, a to ať již se jedná o popis přírodních či městských scénérií, umění nebo vyprávění příběhů. Při návštěvě muzeí a galerií si často všímala i exponátů dokumentujících počátky evropské civilizace. Pozornost okrajově věnovala i artefaktům pocházejících z Číny u kterých ji zajímala především jejich pravost. Jejich zkoumáním však netrávila příliš mnoho času, který raději věnovala uměleckým dílům pro ni neznámým a novým.

Její čínská identita a vlastenectví se pak v zápiscích odráží spíše skrze vnímání přírodních či městských scénérií. Při popisu měst a v něm rozmístěných památek se orientuje dle světových stran, tak jak je to v Číně zvykem a v momentech, kdy líčí evropskou krajinu často vzpomíná na známá místa ve své rodné zemi, přičemž ty evropské hodnotí jako krásnější. Pokud svým čtenářům představuje některá místa či věci specifické pro danou evropskou zemi, využívá k tomu aluze k čínským literárním dílům či kultuře, které jsou jí i jejím krajanům důvěrně známé. Lü Bicheng, jakožto

exotická kráska z dálného východu v zahraničí budila pozornost a zájem svého okolí a svůj původ hrdě prezentovala.

Na svých cestách se setkávala s lidmi z vyšší společnosti (hrabě Nardini), Číňany žijícími či rovněž cestujícími v zahraničí, personálem hotelů a pracovníky cestovních kanceláří, místními obyvateli a dalšími cestovateli. Snadno s nimi navazovala kontakt a v komunikaci byla velmi bezprostřední a otevřená. I přesto, že se několikrát pokoušela naučit francouzsky, neuspěla a s cizinci komunikovala především v jazyce anglickém. Pokud se setkala s lidmi, kteří anglicky nehovořili, jazykovou bariéru se snažila překročit pomocí všemožných posunků a gest a svůj způsob cestování tak s nadsázkou označila za „hloupý“. Díky své houževnatosti a odvaze však krizové situace řešila s lehkostí a nadhledem a pokud se s někým dostala do sporu, konflikt vždy řešila rázně a asertivně.

Ačkoli se na svých cestách mnohdy cítila osaměle, o svých vlastních pocitech a emocích se ve svých článcích příliš nezmiňuje. O to více jsou prostoupeny nejrůznějšími příběhy a autentickými zážitky, které pro její čtenáře byly zajímavé. Unikátním zážitkům a dobrodružstvím tak neohroženě kráčela vstříc, ale své čtenáře od podobných riskantních akcí odrazovala. V jejích článcích však nerezonuje skutečnost, že turistické cestování bez společnosti přátel či muže by pro ženu mohlo být potenciálně nebezpečné. Nezaměřuje se ani na žádná výhradně „ženská“ témata. Sólo cestování svým čtenářům a čtenářkám naopak doporučuje a na základě vlastních zkušeností udává cenné rady, které by pro další cestovatele mohly být užitečné. Zápisky totiž koncipovala jako sérii doporučení pro své krajany, kteří se stejně jako ona chystají vydat za dobrodružstvím do zahraničí. Stávající čínské knižní průvodce byly dle jejího názoru často chybné a ona chtěla svým čtenářům podat ucelené a spolehlivé informace.

Příjemci jejích textů tak byli čtenáři a čtenářky populárních celostátních deníků jakými bylo především *Dagong bao*, *Shuntian shibao* a *Zhiluolan*, kteří měli zájem o cizí země či se je dokonce sami chystali navštívit. Její články byly v u čtenářů velmi oblíbené, o čemž svědčí i fakt, že některé média je bez jejího vědomí přitiskávala a volně upravovala. Popularitu jejích zápisů dokládá i skutečnost, že byly editovány a spolu s jejími klasickými básněmi vydány knižně, a to dvakrát na konci dvacátých let v Číně a jednou v roce 2013 na Tchaj-wanu. Po založení Čínské lidové republiky však upadla do zapomnění, což zapříčinila mimo jiné i skutečnost, že svá díla psala výhradně v moderním *wenyanu* a při psaní odmítala používání hovorového jazyka. To dokládá i

omezené množství literatury, která se Lü Bicheng a jejím dílem zabývá. V posledních desetiletích jí však opět začíná být věnována pozornost, což skýtá potenciál pro další výzkum. Vzhledem k doposud neprobádaným okolnostem jejího podnikání by například bylo vhodné se zaměřit na tento aspekt Lü Bichengniny osobnosti a zasadit tak tuto její životní kapitolu do širších souvislostí obchodních aktivit Číňanů a západních obchodníků v Šanghaji na přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Jak napovídají již samotný název díla obsahující výraz *manyou* 漫遊, Lü Bicheng po světě dlouhých sedm let putovala volně, sama pro své vlastní potěšení. Boří tím tak mýty o tom, že čínské ženy byly na počátku 20. století ještě stále zcela závislé na svých rodinách a především mužích. Na svět nahlížela očima moderní čínské ženy a tuto svoji perspektivu zprostředkovávala svým krajanům v Číně. I když byla veskrze kosmopolitní a nezávislou intelektuálkou, která byla svým životním stylem a smýšlením pevně ukotvena v moderní době, svou další částí osobnosti a stylem psaní byla ještě stále zakořeněna v minulosti. Lü Bicheng tak svým životem a dílem zrcadlí tok dějin a složitost celého procesu přechodu od „tradičního“ k „modernímu“.

Západní svět pak chápala a interpretovala převážně na základě čínské tradice. Uvědomovala si svou vlastní identitu na nacházející se na hranici mezi světem starým a novým, mezi Čínou a Západem. Cestovní zápisky Lü Bicheng pojímají svět v první čtvrtině dvacátého století v širší perspektivě, kde se západní a čínská kultura skrze autorku potkávají a vzájemně na sebe reagují. Nutí nás uvažovat o alternativních pohledech na západní svět. Při čtení jejích zápisků můžeme poznat místa na první pohled známá, avšak není to západní krajina v podobě, v jaké jí známe a jak je nám blízká. Je to unikátní svět kombinující staré a nové, západní a čínské. Je to svět, který si pro sebe a své čtenáře dnes již téměř před sto lety tato nevšední, renesanční, moderní čínská žena vytvořila.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Prameny

Lü Bicheng 呂碧城 (2013). *Oumei manyou lu, jiushi nian qian min chu cainü de beibao lüxing ji* 歐美漫遊錄，九十年前民初才女的背包旅行記 [Putování po Evropě a Americe: Zápisky talentované ženy o baťůžkářském cestování před devadesáti lety v období rané Čínské republiky]. Taipei: Locus Publishing.

Lü Bicheng 呂碧城 (1904). *Lun tichang nü xue zhi zongzhi* 論提唱女學之宗旨 [O cílech podpory vzdělávání žen]. In: Jin Tianhe 金天翹 (ed.) (2015). „Jin Tianhe, Lü Bicheng, Qiu Jin, He Zhenjuan - (Zhongguo jindai sixiangjia wenku) 金天翹, 呂碧城, 秋瑾, 何震卷 (中国近代思想家文库)“ [Jin Tianhe, Lü Bicheng, Qiu Jin, He Zhenjuan - Knihovna moderních čínských myslitelů]. Beijing: China Renmin University Press: 103-105.

Lü Bicheng 呂碧城 (1929a). *Beiyang nüzi gongxue tongxuelu xu* 北洋女子公學同學錄序 [Předmluva k zápisu studentských tříd Beiyangské veřejné dívčí školy]. In: Liu Na 劉納 (1998). *Lübicheng – pingzhuan, zuopin* 呂碧城 - 評傳，作品 Beijing: Zhongguo wenshi chubanshe: 141-142.

Lü Bicheng 呂碧城 (1929b). *Shuo wu* 說舞 [Rozprava o tanci]. In: Dai, Jianbing 戴建兵 (ed.) (2012). *Lübicheng wen xuanji* 呂碧城文選集 [Vybraná díla Lü Bicheng]. Tianjin: Nakladatelství staré literatury.

Lu Xun 魯迅 (1923). *Nala zou hou zen yang* 娜拉走后怎样 [A co se stane s Norou poté, co uteče z domova?]. In: Lu Xun 魯迅 (2017). *Lu Xun yangjiang ji* 魯迅演講集 [Sbírka Lu Xunových přednášek]. Beijing: Shenghuo, dushu, xizhi San lian Shu dian.

Literatura

Ballantine, Colin a Tang, Pamela (edd.) (1995). *Chinese Airline, Airline Colours of China*. Shrewsbury: Airlife Publishing Ltd.

Beller, Steven (2007). *A Concise History of Austria*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bhatia, A. K. (2012). *The Business of Travel Agency and Tour Operations Management*. New Delhi: Sterling Publishers Pvt. Limited.

Fairbank, John K. (2010). *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Fong, Grace (2004). Alternative Modernities, or a Classical Woman of Modern China: The Challenging Trajectory of Lü Bicheng's (1883-1943) Life And Song Lyrics. *Nan nü: men, women, and gender in early and Imperial China*, 6: 12-59.

Fong, Grace (2008 a). „Chapter Three. Reconfiguring time, space, and subjectivity: Lü Bicheng's travel writings on Mount Lu“. In: Qian, Nanxiu, Fong, Grace a Smith, Richard (edd.), *Different Worlds of Discourse Transformations of Gender and Genre in Late Qing and Early Republican China*. Leiden, Boston: Brill, 87-114.

Fong, Grace (2008 b). *Herself an Author – Gender, Agency, and Writing in Late Imperial China*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

Fong, Grace (2015). „Between the Literata and the New Woman, Lü Bicheng as Cultural Entrepreneur“. In: Rea, Christopher G. a Volland, Nicolai (edd.), *The Business of Culture: Cultural Entrepreneurs in China and Southeast Asia, 1900-65*. Vancouver: UBC Press. 35-61.

Hershatter, Gail (2007). *Women in China's Long Twentieth Century*. California: University of California Press.

Hu, Xiaozhen 胡曉真 (2013). Qiasi feihong ta xue ni: Minguo cainü Lü Bicheng yu ta de shidai zuji 恰似飛鴻踏雪泥：民國才女呂碧城與她的時代足跡. In: Lü, Bicheng 呂碧城 (2013). *Oumei manyou lu, jiushi nian qian min chu cainü de beibao lüxing ji 歐美漫遊錄，九十年前民初才女的背包旅行記*. Taipei: Locus Publishing: 4-27.

Hu Xiaozhen (2018). „Voices of Female Educators in Early-Twentieth-Century Women's Magazines“. In: Hockx, Michel, Judge, Joan a Mittler, Barbara (edd.) (2018). *Women and the periodical press in China's long twentieth century: a space of their own?* Cambridge: Cambridge University Press, 176-191.

Chang Kang-i Sun a Saussy Haun (edd.) (1999). *Women Writers of Traditional China: An Anthology of Poetry and Criticism*. Stanford: Stanford University Press.

Judge, Joan (2001). „Talent, Virtue, and the Nation: Chinese Nationalism and Female Subjectivities in the Early Twentieth Century“. *The American Historical Review*, Vol. 106, No.3: 765-803.

Judge, Joan (2002). „Reforming the Feminine: Female Literacy and the Legacy of 1898“. In: Karl, Rebecca E. a Zarrow, Peter (edd.) (2002). *Rethinking the 1898 Reform Period: Political and Cultural Change in Late Qing China*. Cambridge, London: Harvard University Asia Center, 158-179.

Judge, Joan (2005). „Between Nei and Wai: Chinese Women Students in Japan in the Early Twentieth Century“. In: Larson, Wendy a Goodman, Bryna (edd.) (2005). *Gender*

in Motion: Divisions of Labor and Cultural Change in Late Imperial and Modern China, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Kuhn, Dieter (2011). *The Age of Confucianism Rule: The Song Transformation of China (History of Imperial China)*, Harvard: Harvard University Press.

Lai Shuqing 賴淑卿 (2010). Lü Bicheng dui xifang baohu dongwu yundong de chuan jie- yi “Oumei zhi guang” wei zhongxin de tantao 呂碧城對西方保護動物運動的傳介- 以《歐美之光》為中心的探討. *Guoshi guan guan kan*, Vol. 23: 79-118.

Larson, Wendy (1993). „The End of „Funü Wenxue“: Women’s Literature from 1925 to 1935“. In: Barlow, Tani E. (ed.) (1988). *Gender Politics in Modern China, Writing and Feminism*. Durham and London: Duke University Press, 58-73.

Larson, Wendy (1998). *Women and Writing in Modern China*. Stanford: Stanford University Press.

Leigh, K. Jenco (2012). “How Meaning Moves: Tan Sitong on Borrowing Across Cultures”. *Philosophy East & West*. Volume 62, No. 1: 92-113.

Li Lu 李璐 (2018). Lü Bicheng de yiyu zhi lü yü ziwo zhuixun 呂碧城的異域之旅與自我追尋. Nerepublikovaná diplomová práce, Shanghai: Shanghai Academy of Social Sciences.

Liu Na 劉納 (1998). Lü Bicheng – pingzhuān, zuopin 呂碧城 - 評傳, 作品 Beijing: Zhongguo wenshi chubān she.

Liu Peng (2019). „Seeking the Dharma on the World Stage: Lü Bicheng Seeking the Dharma on the World Stage: Lü Bicheng and the Revival of Buddhism in the Early Twentieth Century“. *Religions*, 10, 558: 1-20.

Lomová, Olga. „Beiping Initiation: Jaroslav Průšek and Chinese Literary History“. Nerepublikovaný článek.

Luo Xiumei 羅秀美 (2012). Ziwo, kongjian yu wenhua zhuti de liudong/rentong – yi nū ci ren Lü Bicheng (1883-1943) de sanwen wei fanwei 自我, 空間與文化主體的流動/認同 - 以女詞人呂碧城 (1883-1943) 的散文為範圍. Nerepublikovaná diplomová práce. Taichung: National Chung Hsing University.

Mann, Susan (2005). „The Virtue of Travel for Women in Late Qing Empire“. In: Larson, Wendy a Goodman, Bryna (edd.) (2005). *Gender in Motion: Divisions of Labor and Cultural Change in Late Imperial and Modern China*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 55-74.

MacKinnon, Stephen R. (1997). „Toward a History of the Chinese Press in the Republican Period“. *Modern China*, Vol. 23, No. 1: 3-32.)

McNeal, Robin (2012). „Constructing Myth in Modern China“. *The Journal of Asian Studies*. Vol. 71, No. 3: 679-704.

- Mo Yajun (2021). *Touring China: A History of Travel Culture, 1912–1949*. Ithaca, London: Cornell University Press.
- Průšek, Jaroslav (1947). *Sestra moje Čína*. Praha: Vydavatelstvo družstevní práce.
- Reynolds, Douglas R. (1993). *China 1898-1912: The Xinzheng Revolution and Japan*. Cambridge, London: Harvard University Press.
- Smith, Sidonie (2001). *Moving Lives, 20th-Century Women's Travel Writing*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Stevens, Sarah E. (2003). „Figuring Modernity: The New Woman and the Modern Girl in Republican China“. *NWSA Journal*. Vol. 15, No. 3: 82-103.
- Tong, Rosemarie Putnam a Botts Fernandes, Tina (edd.) (2018). *Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction*. New York: Routledge.
- Twitchett, Denis a Fairbank, John K. (edd.) (2002). *The Cambridge History of China, Volume 13, Republican China 1912-1949, Part 2*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vochala, Jaromír (2009). *Konfucius v zrcadle sebraných výroků*. Praha: Academia.
- Watts, Robin a Parks, Zishan (edd.) (2018). *Development of Tourism and Travel Industry*. Essex: ED-Tech Press.
- Widmer, Ellen (2006). „Foreign Travel through a Woman's Eyes: Shan Shili's "Guimao lüxing ji" in Local and Global Perspective“. *The Journal of Asian Studies*. Vol. 65, No. 4: 763–791.
- Wong Yin Lee a Chen, Wanjun (2003). „Lü Bicheng“. In: Lee, Xiao-hong Lily a Stefanowska, A.D. (edd.) (2003). *Biographical Dictionary of Chinese Women – The Twentieth Century 1912-2000*. New York: An East Gate Book, 378-381.
- Wu Shengqing (2004). "Old Learning" and the Refeminization of Modern Space in the Lyric Poetry of Lü Bicheng. *Modern Chinese Literature and Culture*, 16: 1-75.
- Wu Shengqing (2004). *Classical lyric modernities: Poetics, gender, and politics in modern China (1900–1937)*. Michigan: ProQuest Dissertations Publishing.
- Wu Shengqing (2013). *Modern Archaics: Continuity and Innovation in the Chinese Lyric Tradition, 1900-1937*. Cambridge: Harvard University Asia Center.
- Yang, Chiaoling Elaine, Arcodia, Charles, Khoo-Lattimore, Catheryn (edd.) (2016). „A Narrative Review of Asian Female Travellers: Looking into the Future through the Past“. *Current Issues In Tourism*. Vol. 20, No. 10: 1008-1027.
- Yang, Lianfen a Kidd, Sophia (2022). „Late Qing Feminist Discourse and Nationalism“. *Literature and Modern China*, Vol. 2, No.1: 59-78.

Ye Weili (1994). "Nü Liuxuesheng": The Story of American-Educated Chinese Women, 1880s-1920s. *Modern China*, Vol. 20, No. 3: 315-346.

Yoon, Seungjoo (2002). „Literati-Journalists of the Chinese Progress (Shiwu bao) in Discord, 1896-1898“. In: Karl, Rebecca E. a Zarrow, Peter (edd.) (2002). *Rethinking the 1898 Reform Period: Political and Cultural Change in Late Qing China*. Cambridge, London: Harvard University Asia Center, 17-47.

Zarrow, Peter (2002). „The Reform Movement, the Monarchy, and the Political Modernity“. In: Karl, Rebecca E. a Zarrow, Peter (edd.) (2002). *Rethinking the 1898 Reform Period: Political and Cultural Change in Late Qing China*. Cambridge, London: Harvard University Asia Center, 17-47.

Zuo Jiping a LaRossa, Ralph (2009). „Rethinking Family Patriarchy and Women's Positions in Presocialist China“. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 71, No. 3: 542-557.

Přílohy

Itinerář cesty po Evropě a USA v letech 1926-1933:

Poznámka: Tento itinerář je vypracován na základě edice Lü Bichengniných cestovatelských poznámek, jež byla publikována v roce 2013. Sestaven byl dle logické návaznosti editovaných článků a dat v nich uveřejněných. Přesnější údaje se mi bohužel zatím nepodařilo zjistit.

USA 1926

Kalifornie

Los Angeles

Grand Canon

Chicago

New York – odtud se 12.2. 1927 vydává přes Atlantik lodí do Evropy

Evropa

Francie

- Paříž - 20.4 1927 opouští Paříž

Švýcarsko

- Montreux

Itálie

- Stresa

- Milán

- Boloňa – zde se zdržela na noc po cestě do

- Florencie

- Řím

Francie

- Paříž (10 dní)

Švýcarsko

- Ženeva

- Montreux

Itálie

- Milán

- Řím (jen přestup kvůli návštěvě Vesuvu, zůstala zde jen pár dní)

- Neapol

- Pompeje a Vesuv

- Řím

- Benátky – jen 2 dny, 14. července 1927 letěla letadlem do Vídně

Rakousko

- Vídeň (v době kolem 15.7. 1927, popisuje události kolem tzv. Červencové revolty)

- Schönbrunn

Německo

- Berlín

Francie

- Paříž

Velká Británie

- Londýn (srpen 1927–únor 1928)

Francie	
	- Paříž (15.3. 1928 soutěž výběr královny krásy)
Švýcarsko	
	- Montreux (duben 1928)
	- Ženeva
Rakousko	
	- Vídeň – květen 1929
Německo	
	- Berlín – léto 1932 – hospitalizace
Čína	
	Šanghaj (zima 1933)

Přehled článků publikovaných v čínském tisku:

Zdroj: (Li Lu 2018: 44–47)

Poznámka: V tabulce jsou pro zpřehlednění a uvedeny všechny články použité v analýze. Čínský originální název je doplněn o český překlad a přesné datum prvního vydání. Dále je zde také uvedeno periodikum, ve kterém daný článek poprvé vyšel. Nejedná se tak o souhrnný přehled všech článků, které Lü Bicheng na svých cestách napsala a vydala.

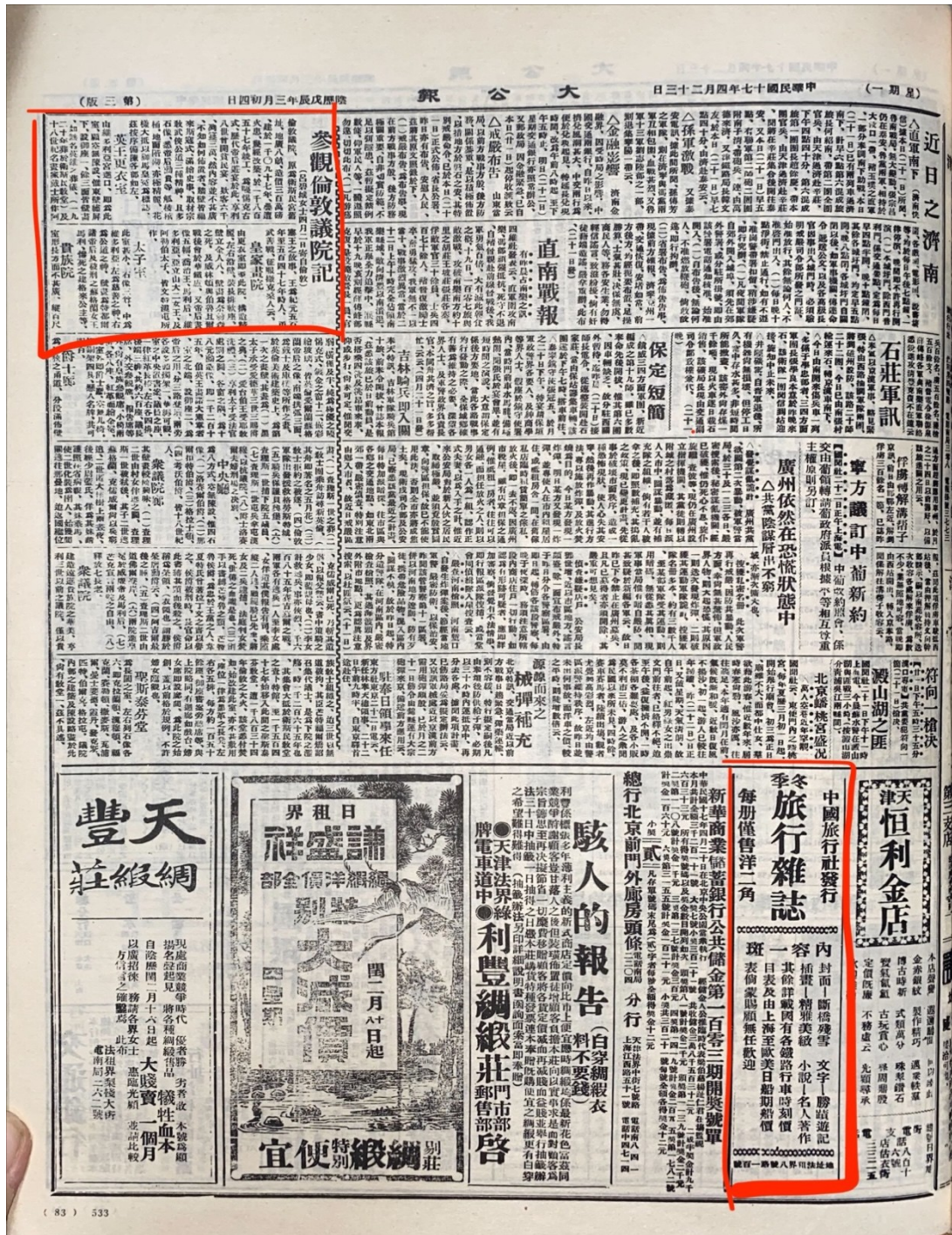
Datum vydání	Název článku česky	Název článku čínsky	Periodikum
3. 2. 1928	Plavba lodí přes Atlantický oceán	舟渡大西洋	順天時報
3. 2. 1928	První cesta do Paříže	首途赴巴黎	順天時報
4. 2. 1928	Na cestě z Francie do Švýcarska	由法赴瑞士	順天時報
4. 2. 1928	Způsoby, jak cestovat sama	獨遊之辦法	順天時報
6. 2. 1928	Krajina v Montreux	芒特如之風景	順天時報
7.2.1928	Velké přístavní město na hranicích Itálie Milán	義境巨埠密蘭	順天時報
7. 2. 1928	Dobrá vůle Italů	義人之親善	順天時報
9. 2. 1928	Prohlídka chrámu vyrobeného z lidských kostí	人骨寺之創觀	順天時報
11. 2. 1928	Neshody ve voze	車中之齟齬	順天時報
11. 2. 1928	Blokování zavazadel	行裝之阻攔	順天時報
11. 2. 1928	Průchod zavazadel	行裝之通過	順天時報
17. 2. 1928	Krátký pohled na současnou situaci v Itálii	義國近狀略觀	順天時報
17. 2. 1928	Vodní město (Benátky)	水城	順天時報
18. 2. 1928	Létání po obloze	天空之飛行	順天時報
18. 2. 1928	Obklopena těžkostmi ve Vídni – část první	維也納之被困-上	順天時報
19. 2. 1928	Obklopena těžkostmi ve Vídni – část druhá	維也納之被困-下	順天時報
19. 2. 1928	Schönbrunn	遊雄本皇宮	順天時報
12. 4. 1928	Paříž volí královnu	巴黎選舉女皇	大公報
11. 5. 1928	Berlín	柏林	順天時報
12. 5. 1928	Paříž	巴黎	順天時報
13. 5. 1928	Londýn	倫敦	順天時報
13. 5. 1928	Otřesné novinky o hraběti de Nardini	拿地尼伯爵之噩耗	順天時報
22. 5. 1928	Situace na cestách	旅況	順天時報
23. 5. 1928	Paříž volí královnu	巴黎選舉女皇	順天時報
22–24. 6. 1929	Účast na Mezinárodním kongresu k ochraně zvířat	參加國際保護動物會	大公報
Svazek 4, č.14, 1930	Plavba lodí přes Atlantický oceán	舟渡大西洋	紫羅蘭
Svazek 4, č.15,	Způsoby, jak cestovat sama	獨遊之辦法	紫羅蘭

1930			
Svazek 4, č.16, 1930	Krajina v Montreux	芒特如之風景	紫羅蘭
Svazek 4, č.17, 1930	Dobrá vůle Italů	義人之親善	紫羅蘭
Svazek 4, č.18, 1930	Prohlídka chrámu vyrobeného z lidských kostí	人骨寺之創觀	紫羅蘭
Svazek 4, č.20, 1930	Neshody ve voze	車中之齟齬	紫羅蘭
Svazek 4, č.20, 1930	Blokování zavazadel	行裝之阻攔	紫羅蘭
Svazek 4, č.20, 1930	Průchod zavazadel	行裝之通過	紫羅蘭
Svazek 4, č.21, 1930	Plavba lodí po Ženevském jezeře	日內瓦湖之盪舟	紫羅蘭
Svazek 4, č.23, 1930	Vodní město (Benátky)	水城	紫羅蘭
Svazek 4, č.23, 1930	Létání po obloze	天空之飛行	紫羅蘭
Svazek 11, č.3, 1930	Obklopena těžkostmi ve Vídni	維也納之被困	紫羅蘭

Obrázkové přílohy:

Příloha č.1: Originální výtisk novin *Dagong bao* z 23. 4. 1928 kde se na jedné stránce nachází Lü Bichengnin článek a inzerce časopisu, který vydávala Čínská cestovní kancelář

Zdroj: Archiv Sinologického centra Národní ústřední knihovny na Tchaj-wanu (*Guojia tushu guan hanxue yanjiu zhongxin* 國家圖書館漢學研究中心)

Příloha č.2: Fotografie Lü Bicheng a jejích sester s dalšími pedagožkami a studentkami v Pekingu. Fotografie byla publikovaná roku 1911 v časopise *Funü shibao*.

Zdroj: (Fong 2004: 29)

Příloha č.3: Fotografie Lü Bicheng jako pedagožky uveřejněná roku 1911 ve *Funü shibao*.

Zdroj: (Fong 2004: 30)

影小士女城碧呂家育教

Příloha č.4: Skica z roku 1904 na které Hattori Shigeko zachytila Qiu Jin.

Zdroj: Online <https://www.linkedin.com/pulse/portrait-her-agness-kaku/> (navštíveno dne 20. 5. 2023)

Příloha č.5: Lü Bicheng v New Yorku v roce 1921, kde oblékala extravagantní západní šaty s pavím vzorem:

Zdroj: (Fong 2004: 45)

Příloha č.6: Fotografie Lü Bicheng pořízená během Mezinárodního kongresu k prevenci krutosti vůči zvířatům ve Vídni v květnu roku 1929. Lü Bicheng je zde opět zachycena v ikonickém modelu se vzorem pavích per.

Zdroj: (Fong 2004: 49)

Příloha č. 7: Lü Bicheng v New Yorku v roce 1921.

Zdroj: (Fong 2004: 46)

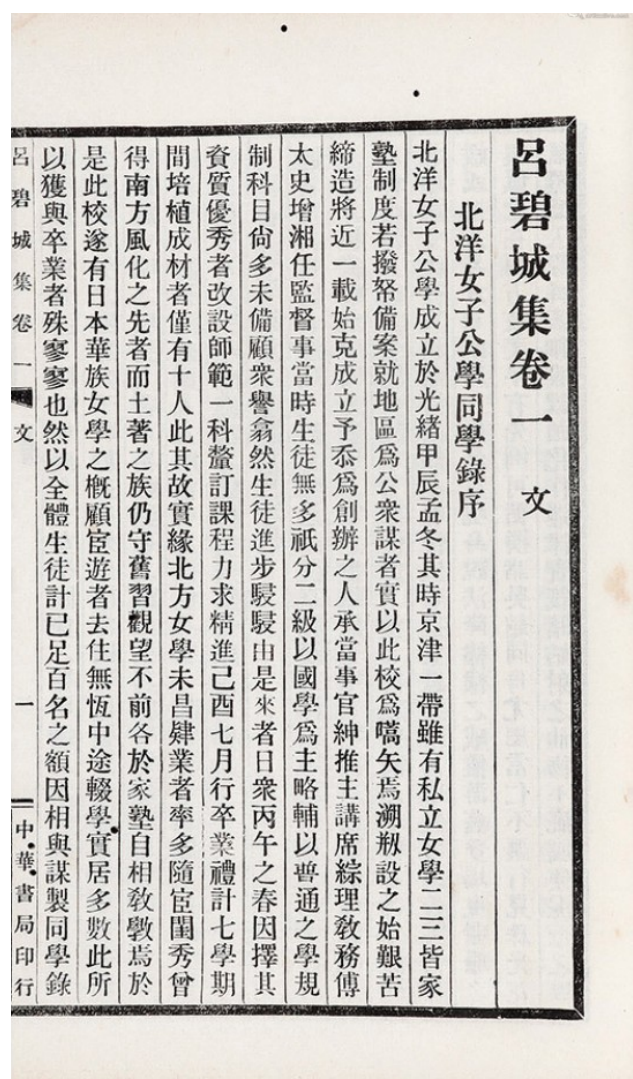

Příloha č. 8: Fotografie z roku 1904 zachycuje Lü Bicheng a manželku jejího přítele Ying Lianzhi.

Zdroj: (Fong 2004: 19)

Příloha č.9: První stránka Lü Bichengniny eseje *Předmluva k zápisu studentských tříd Beiyangské veřejné dívčí školy*

Zdroj: Online <https://digital.library.mcgill.ca/mingqing/search/details-poem.php?poemID=93729&language=ch> (Navštíveno dne 21.6.2023)

Příloha č. 10: Lü Bicheng jako pedagožka se stuhami ve vlasech za což se stala terčem kritiky ze strany Ying Lianzhiho. Publikováno v roce 1913 v deníku *Funü shibao*.

Zdroj: (Fong 2004: 36)

影 背 士 女 城 碧 呂

影 之 士 女 城 碧 呂

Příloha č.11: Portrét Lü Bicheng na jejím čínském překladu knihy *English for Coming Americans: First Reader – History, Geography, Government, Language Lessons* od Petra Robertse., který vyšel pod názvem *Náčrt historie založení Spojených států amerických (Meilijian jianguo shigang 美利堅建國史綱)*.

Zdroj: (Fong 2015: 55)

Dagong bao 23.6.1929

Priloha č.12: Článek Útržkovité vzpomínky na cestu do Vídně – účast na Mezinárodním kongresu k ochraně zvířat (Fu Weiyena suoji – Canjia guoji baohu dongwu hui 赴維也納瑣記 - 參加國際保護動物會), který vyšel v deníku Dagong bao dne 24. 6. 1929.

Zdroj: Archiv Sinologického centra Národní ústřední knihovny na Tchaj-wanu (Guojia tushu guan hanxue yanjiu zhongxin 國家圖書館漢學研究中心)

赴維也納瑣記

(續) (碧城女士)

參加國際保護動物會

予作一函云，予遊維也納奈市，紙，蓋各報多分黨系，計有保守見血漬之生習，新由馬身所刺者，其時適有駕車之馬，行經其處，見之不知作何感想，馬雖獸類，而執行人工，且終身馴服，永無罷工却持業主之事，以公道論，此等不能言語，全無抵抗之勞工，應由立法會議通過法律禁止屠殺云，持此函詣某報求登，一英人出見，閱畢憤然曰，馬至年老時，不能工作徒耗糧草，不殺何為，豈能為養老送終，(按外國工人，如有特別勞績，給養老金，糧草較金為廉，不給而反殺之，於理當乎)汝以公道為言，然汝中國漁人，用魚鷹誘使捕魚，而繫環於鷹頸，使捕得不能下咽，終身被欺罔，則公道之謂何，應當作何感想，正猶汝函所云不知馬作何感想也，予曰，君為英人，亦知倫敦有禁止屠馬會乎，彼搖首曰，我與此輩意見相去太遠，予無言起立而去，默念遇此荒槍，可謂倒屣，復以同樣之函，分投他報，詎次日均不見發出，莫明其故，一女會員云，此函必誤投敵黨報

黨。社會黨。親德黨等，即復辟黨亦際占一小部分，維也納人口二百五十萬，工人占一百萬，幾居半數，而猶太屠黨自比於勞工，皆附於社會黨，近來者亦切持業主之句，觸其所忌，予每日就餐於素菜館，時見佩徽章之本會會員，予之斷除肉食僅五閱月，彼等均多年之蔬食者，德國原道會 Bund für Radikale Ernk E. V. Berlin 之會長史旺濟君 M. Schwa die 蔬食已三十四年，精通中國老子之學，彼請予往柏林演講，謂可約集同志百餘人，開一小歡迎會，彼現將往他國演講，秋間返柏林，即來函商訂此事，又有人請予往羅馬，君士坦丁堡及西班牙之馬德里演講者，自愧學殖久荒，弗克對立開選，就正於世界，對諸人之請，頗費躊躇也。

會務既畢，略事游覽，以遺餘興，曾往音樂館 Staats Oper 聽歌，與以物質論，固工業國

以精神論，則音樂詩歌之國也，除德之哥特 Goethe 原籍屬奧不計外，國中銅像林立，多著名之詩歌編作家，如海恩 Josef Haydn 1732-1789 比陶文 L. V. Beethoven 1770-1827 蕭伯特 Franz Schubert 1791-1828 斯特德斯 Johann Strauss 1825-1900 及其子等戲劇編作家如雷孟 Ferdinand 諾爾 Theodor Körner 葛立柏斯爾 Frailparser 1791-1872 等，其中尤以蕭伯特名最著，去年適為其逝世百年紀念，開大會於維也納，文藝界如詩歌音樂戲劇等家，由歐美各國釋絡而來，萃集于此，極一時之盛，其所作如海上曲 Am Meer and Raimund 1790-1836 康

士女城魯呂者作文本
(寄攝納也維在)

良夜求風曲 Sandchen 及宅中三妹曲 Dreimäderlans 等，家絃戶誦，炙脣人口云，予由：樂館歸寓就寢，西歌不曾在夢，忽夢聞故國歌聲，極頓挫蒼涼之致，而夢中悲感，較醒時尤甚，夙好倚聲，讀黃鐘商之律如左

△還京樂 櫻春睡、聽(去聲)

引圓腔，激楚哀絲頤，詣上京遺事，周郎顧罷，龜年歌倦，又夜來風雨，無端撩起梨花怨，紫萬感，殘夢碎影，承平猶見，鳳槽檀板，問人間何世，依然粉黛金迷，華席未散，而今更不成歌，對金樽怯試深淺，指嬌宮，早塵影都移，霓裳暗換，渺斷魂何許，青峰江上人遠。(完)

Priloha č.13: Lü Bichengnin článek Paříž volí královnu (Bali xuanju nühuang 巴黎選舉女皇) uveřejněný dne 12. 4. 1928 v rubrice Žena a domácnost (Funü yu jiating 婦女與家庭)

Zdroj: Archiv Sinologického centra Národní ústřední knihovny na Tchaj-wanu (Guojia tushu guan hanxue yanjiu zhongxin 國家圖書館漢學研究中心)

(版九第) 日二十二月二年辰戊歷陰 報公大 日二十月四年七十國民華中 (四期星)

婦女與家庭 第四十號 日二十月四年七十國民華中

巴黎選舉女皇

呂碧城女士

巴黎選舉女皇，即巴比塞夫人，其名為Bibi Saint-Martin。她是一位法國的社會主義者，也是一位著名的作家。她的丈夫是著名的詩人巴比塞。她的一生經歷了許多坎坷，但她始終堅持自己的理想，為社會主義事業貢獻了力量。

巴比塞夫人，即巴黎選舉女皇，其名為Bibi Saint-Martin。她是一位法國的社會主義者，也是一位著名的作家。她的丈夫是著名的詩人巴比塞。她的一生經歷了許多坎坷，但她始終堅持自己的理想，為社會主義事業貢獻了力量。

男女平權之德國女子

德國女子在平權方面，已有了長足的進步。她們在政治、經濟、法律等方面都享有與男子同等的權利。這反映了德國社會的進步和民主化。

可否把小兒託於幼稚園

幼稚園是兒童成長的重要階段。家長在決定是否將孩子託入幼稚園時，應考慮孩子的年齡、性格以及家長的工作情況。幼稚園應提供一個安全、健康的環境，讓孩子在快樂中學習和成長。

衣裝的進化

衣裝的進化反映了社會的進步和人們審美觀的變化。從傳統的束縛到現代的舒適，衣裝不僅是遮羞的工具，更是個人品味和社會地位的體現。

小廣告：包括房屋出租、招租、求職等各類啟事。

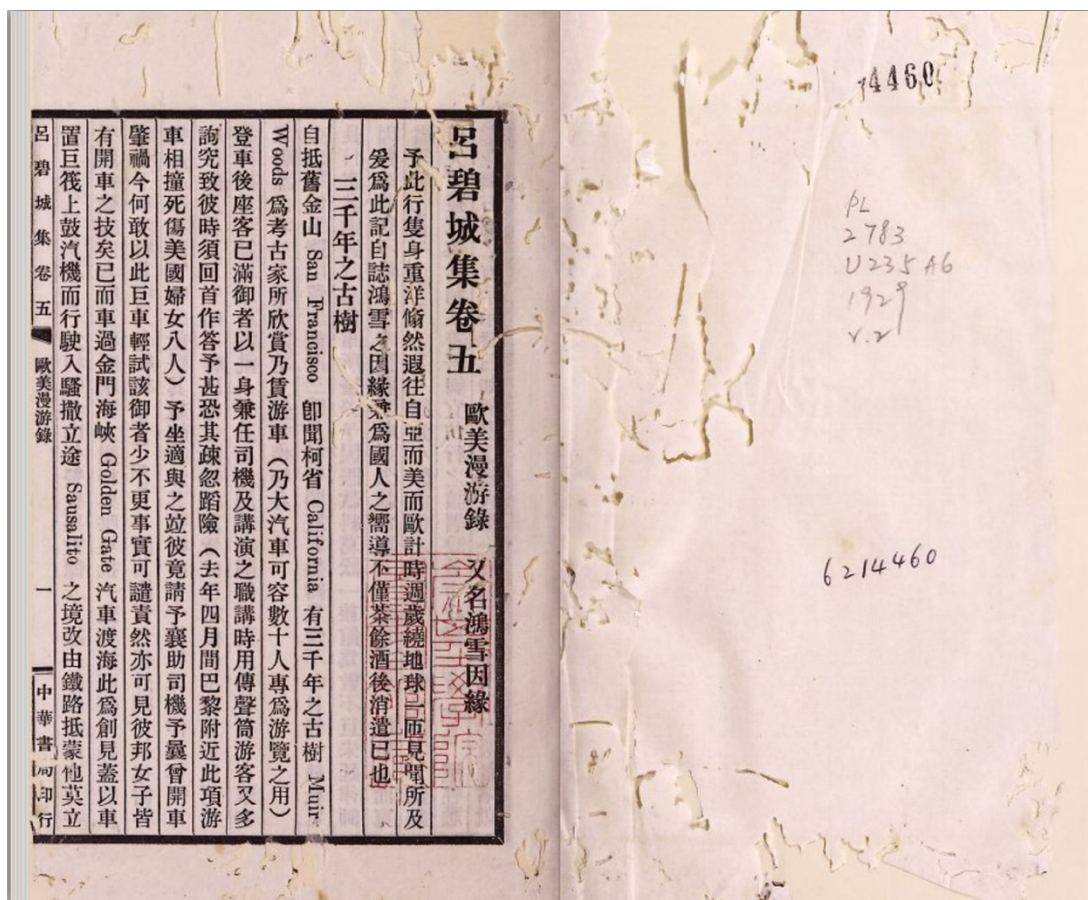
大倉洋行：經銷各類洋貨、化妝品等。

上海館大藥房：經營各類西藥、醫療器械等。

博愛醫院：提供各類醫療服務，包括內科、外科、婦科等。

中國墾業銀行：提供各類銀行業務，包括存款、放款等。

Příloha č.14: První strana knihy *Lü Bicheng ji juan wu* 呂碧城集卷五, kde byly roku 1929 Lü Bichengniny zápisky z cest poprvé sebrány pro knižní vydání. Zdroj: online <https://repository.lib.cuhk.edu.hk/tc/item/cuhk-1502807#page/5/mode/2up> (navštíveno dne 21. 6. 2023)

Příloha č. 15: Přebal knihy *Lü Bicheng ji juan wu* 呂碧城集卷五 Zdroj: Online: <https://repository.lib.cuhk.edu.hk/tc/item/cuhk-1502807#page/1/mode/2up> (navštíveno dne 21. 6. 2023)

